

မျက်မှောက်ကာလနှင့် အနာဂတ်ကာလ

ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ကာလ ကမ္ဘာကြီးရှိ ကျား/မ
တန်းတူညီမျှရေး၊ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့်လုံခြုံရေး

act:onaid

EMReF
Enlightened Myanmar
Research Foundation

gaps []
uk
gender action for peace and security

၁။ နိဒါန်း

Gender Action for Peace and Security (GAPS) ၏ ကူညီပံ့ပိုးမှုနှင့်အတူ ပညာအလင်းပွင့်မြန်မာ သုတေသနဖောင်ဒေးရှင်း Enlightened Myanmar Research Foundation (EMReF) နှင့် Action Aid Myanmar တို့သည် မြန်မာနိုင်ငံအပေါ် ကိုဗစ်-၁၉ကပ်ရောဂါ၏ သက်ရောက်မှုများကို ကျား/မရှုထောင့်၊ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့်လုံခြုံရေးရှုထောင့်တို့မှ သုသေတန ပြုခဲ့ပြီးတွေ့ရှိချက်များကိုကိုဗစ်-၁၉ကပ်ရောဂါကာကွယ်ရေးလုပ်ငန်းရပ်များတွင် ထည့်သွင်း အကောင်အထည် ဖော်နိုင်ရန် ရည်ရွယ်ခဲ့ပါသည်။ အဆိုပါသုတေသနလုပ်ငန်းကို ယခင်ပြုစုထားပြီးသောစာတမ်းများကို ပြန်လည်လေ့လာခြင်း၊ အရပ်ဖက်လူ့အဖွဲ့အစည်းအသီးသီးတို့မှ ကျွမ်းကျင်သူများအားတွေ့ဆုံမေးမြန်းခြင်းစသည့် နည်းလမ်းများနှင့်ပြုစုခဲ့ပါသည်။

အမြစ်တွယ်နေပြီဖြစ်သော အမျိုးသားကြီးစိုးသည့် နှုန်းစံများနှင့် အလေ့အကျင့်များ၊ ဒေသတွင်းကျား/မ အခြေပြု အကြမ်းဖက်မှု (GBV) အမြင့်ဆုံးနှုန်းအချို့ရှိနေခြင်း၊ ရှုပ်ထွေးသော ပြဿနာပဋိပက္ခများ၊ ရေရှည် ဆင်းရဲမွဲတေမှုနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များကို ခုခံတားဆီးနိုင်စွမ်း မရှိခြင်း စသည့် အခြေအနေများကြောင့် ကိုဗစ်-၁၉ ၏ သက်ရောက်မှုသည် မြန်မာနိုင်ငံအနှံ့ရှိ လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများအတွက် အကြီးအကျယ် ထိခိုက်နစ်နာစေပါသည်။ စတင်ကူးစက်မှုနှုန်းသည် သင့်တင့်ရုံမျှသာ ဖြစ်သော်လည်း ၂၀၂၀ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လလယ်မှစ၍ ပြည်တွင်းကူးစက်မှုအရေအတွက်သည် နိုင်ငံတဝှမ်းလျှင်မြန်စွာ တိုးလာသည်။ ရောဂါကူးစက်မှုအများစုသည် ရန်ကုန်တွင်ဖြစ်ပြီး ဒုတိယအများဆုံးမှာ ရခိုင်ပြည်နယ် ဖြစ်သည်။¹

မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရအနေဖြင့် ကမ္ဘာ့ကပ်ရောဂါကို တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်မှုများနှင့်နိုင်ရန် အဖက်ဖက်မှနည်းလမ်းမျိုးစုံနှင့် ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည်။ ကူးစက်မှုနှုန်းမြင့်မားသောနေရာများတွင် အိမ်တွင်း၌သာနေထိုင်ရန်အမိန့်ထုတ်ခြင်း အပါအဝင် နည်းလမ်းအမျိုးမျိုး ဆောင်ရွက်ခဲ့ပြီးနောက် ကိုဗစ်-၁၉ စီးပွားရေးကုစားမှု အစီအစဉ် (CERP) ရေးဆွဲခြင်းနှင့်အတူ တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်မှုများကို ချိတ်ဆက်လုပ်ဆောင်နိုင်ရန်အတွက် အဆင့်မြင့်ကော်မတီများကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် ဤဆောင်ရွက်မှုများတွင် အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊ အစိုးရမဟုတ်သောအဖွဲ့အစည်းများ အသုံးပြုနိုင်ပါစေခြင်း၊ ၎င်းတို့နှင့်ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်ခြင်း များ မရှိခဲ့ပါ။ ထို့အပြင် ထိုဖွဲ့စည်းမှုပုံစံများတွင် အမျိုးသမီး၏ ကိုယ်စားပြုမှုအပိုင်းမှာ အကန့်အသတ်ဖြင့်သာ ရှိပြီး အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးလှုပ်ရှားဆောင်ရွက်နေသော အဖွဲ့အစည်းများ (WROs) နှင့် အဓိပ္ပါယ်ပြည့်ဝသော ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက် ခြင်းများ မရှိပါ။ ရလဒ်အနေဖြင့် အစိုးရ၏ တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်မှုများသည် များသောအားဖြင့် သီးသီးသန့်သန့်

¹ ဤအစီရင်ခံစာကို ရေးသားစုစည်းအတွင်း တစ်နိုင်ငံလုံး ကိုဗစ်ရောဂါပိုး တွေ့ရှိမှုစုစုပေါင်း ၄၁၀၀၈ ခုကို အတည်ပြုပြီးဖြစ်သည်။ အောက်တိုဘာလ ၁၀ ရက်နေ့က အတည်ပြုလျှောက် ၂၁၅၈ ဦး ရှိခဲ့ရာ ယနေ့အချိန်ထိ တစ်နေ့တည်း ပိုးတွေ့လူနာ တွေ့ရှိမှု အများဆုံး ဖြစ်သည်။ OCHA, October 2020: <https://reliefweb.int/report/myanmar/myanmar-covid-19-situation-report-no-11-23-october-2020>

ဖြစ်နေပြီး၊ ကျား/မ ရေးရာရှုထောင့်ဘက်မှ ထည့်သွင်းစဉ်းစားမှုများ မရှိပါ။ ထို့အပြင် ကယ်ဆယ်ရေး လုပ်ငန်းများကို ဦးဆောင်လုပ်နေသူများ၏ ဒေသနှင့်ကိုက်ညီသော အမြင်များကိုထည့်သွင်းစဉ်းစား၍ သော်လည်းကောင်း ထိုအမြင်များကို လမ်းညွှန်သဖွယ်သဘောထား၍ သော်လည်းကောင်း ဆောင်ရွက်ခြင်းမရှိကြောင်းလည်း တွေ့ရပါသည်။²

နိုင်ငံတဝှမ်းရှိ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများသည် ကမ္ဘာ့ကပ်ရောဂါ၏ သက်ရောက်မှုများကို အချိုးအစားမမျှတစွာ ခံစားနေရသည်။ ကိုဗစ်ကာလအတွင်း အိမ်ပြင်မထွက်ရ စီမံချက်များနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ သက်ရောက်မှုများကြောင့် အိမ်ထောင်ဖက်များကျူးလွန်သော အကြမ်းဖက်မှု (IPV)၊ ကလေးသူငယ်များအား အရွယ်မတိုင်မီ (သို့) အတင်းအဓမ္မ ထိမ်းမြားပေးခြင်း၊ လူကုန်ကူးခြင်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်မှုနှင့် ထိပါးနှောင့်ယှက်ခြင်းတို့ကို အပြစ်ပေးအရေးယူခြင်း မခံရဘဲ ကျူးလွန်ခြင်း စသည်တို့ တဟုန်ထိုး မြင့်တက်လာပါသည်။ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများသည် လိင်နှင့် မျိုးဆက်ပွားကျန်းမာရေး၊ စိတ်ကျန်းမာရေးတို့ပါဝင်သော ကူညီထောက်ပံ့မှုများနှင့် အထူးဝန်ဆောင်မှုများကို လက်လှမ်းမီ ရရှိရန် ရုန်းကန်နေရပါသည်။ ထို့ပြင် လုံခြုံစိတ်ချရသော အလုပ်အကိုင်များကိုလည်း လက်လှမ်းမီမရရှိနိုင်ခြင်းနှင့် ကိုဗစ်-၁၉ နှင့်ပတ်သက်သော ဆုံးဖြတ်ချက်ချသည့် အခင်းကျင်းများတွင်လည်း မဟာဗျူဟာမြောက် ကွာဟချက်တစ်ခု ဖြစ်နေပါသည်။

ထိုပြဿနာများသည် ရခိုင်၊ ကရင်၊ ချင်း၊ ကချင်နှင့် ရှမ်း(မြောက်) ပြည်နယ်များရှိ စစ်ဘေးရှောင်စခန်းများနှင့် ယာယီစခန်းများရှိ စစ်ဘေးရှောင်အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများတွင် ပိုမို အဖြစ်များနေပါသည်။ အစိုးရအနေဖြင့် ထိုအမျိုးသမီးများအတွက် ကူညီထောက်ပံ့မှုမရှိသလောက် နည်းပါးမှုကြောင့် ထိုသို့သော လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများကို လက်လှမ်းမီရောက်ရှိရန်အတွက် လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများက ထပ်လောင်း၍ တိုက်တွန်းထားပါသည်။ အစိုးရနှင့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင် အဖွဲ့အစည်းများ (EAOs) အကြား တစ်နိုင်ငံလုံး ပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်မှု ရပ်စဲရေးသဘောတူစာချုပ် (NCA) ကို ချုပ်ဆိုထားသော်လည်း အသစ်ဖွဲ့စည်းထားသော ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ရေး ကော်မတီမှတစ်ဆင့် ကပ်ရောဂါကို အခွင့်အလမ်းတစ်ခုအဖြစ် အသုံးပြု၍ ထိုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ယုံကြည်မှုတည်ဆောက်ရန်အတွက် ဆောင်ရွက်သည်များကို မတွေ့ရဟု အထောက်အထားများအရ သိရပါသည်။ ထိုအခိုက်အတန့်သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် စတုတ္ထအကြိမ်မြောက် ၂၁ ရာစု ပင်လုံငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံကို ကျင်းပချိန်နှင့်လည်း တိုက်ဆိုင်ခဲ့သည်။ လူအများကမူ ၎င်းကို ယုံကြည်မှုတည်ဆောက်ရန် လက်လွှတ်ဆုံးရှုံးလိုက်ရသော အခွင့်အလမ်းအဖြစ် ရှုမြင်ကြသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ကာလအတွင်း အတန်အသင့် အေးချမ်းသာယာသော အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲကို ၂၀၂၀ နိုဝင်ဘာ ၈ ရက်နေ့တွင် ကျင်းပနိုင်ခဲ့ပါသည်။ အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ် (NLD) အနေဖြင့် နိုင်ငံတဝှမ်း သောင်ပြိုကမ်းပြို အနိုင်ရရှိခဲ့သော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင် ပြည်ထောင်စုကြံ့ခိုင်ရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးပါတီ (USDP) က ရွေးကောက်ပွဲရလဒ်များသည် “တရားမျှတမှုမရှိ”ကြောင်း အခိုင်အမာပြောဆို၍ တရားဝင် တိုင်ကြားချက် တင်သွင်းခဲ့ပါသည်။³ သို့သော်လည်း ရှမ်းပြည် ပြန်လည်ထူထောင်ရေးကောင်စီ (RCSS) နှင့် ရခိုင်ပြည် လွတ်မြောက်ရေးပါတီ (ALP) တို့အပါအဝင် တိုင်းရင်းသား လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများ (EAOs) သည် ရွေးကောက်ပွဲ ရလဒ်များကို

² As discussed in ActionAid Myanmar’s recent media monitoring report on COVID-19 and its impact on civic and political space, ActionAid Myanmar (2020) Reporting on Myanmar’s COVID-19 First Wave and Its Impact and Civic and Political Space, ActionAid, https://myanmar.actionaid.org/sites/myanmar/files/publications/Reporting on Myanmar%27s Covid-19 First Wave and its Impact on Civic and Political Space_0.pdf

³ Irrawaddy (2020) ‘In Myanmar, the NLD’s Main Rival Finds it Hard to Accept Electoral Defeat’,

လက်ခံရန် ပြည်ထောင်စုကြံ့ခိုင်ရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးပါတီ (USDP) ကို တိုက်တွန်းခဲ့ကြပါသည်။ မြို့နယ် ပေါင်း ၉ မြို့နယ်မှ ၇ မြို့နယ်တွင် ရွေးကောက်ပွဲ ဖျက်သိမ်းခဲ့မှု ကြောင့် ရခိုင်ပြည်နယ်အတွင်း မဲပေး နိုင်သော မဲဆန္ဒရှင်ပေါင်း ၁.၆ သန်း၊ ခန့်မှန်းခြေ ၇၅% သည် မဲပေးခွင့် မရခဲ့ပေ။⁴ ရခိုင်တပ်တော် (AA) ကမူ ၂၀၂၀၊ ဒီဇင်ဘာလကုန်မတိုင်မီ ရွေးကောက်ပွဲပြန်လည်ကျင်းပပေးရန် နိုဝင်ဘာလ၊ ၁၂ ရက်နေ့တွင် သဘောထားထုတ်ပြန်ချက်တစ်ခု ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။⁵ ထို့အပြင် ရွေးကောက်ပွဲအလွန် ကာလတွင် တစ်နိုင်ငံလုံး အပစ်အခတ် ရပ်စဲရေးသဘောတူစာချုပ် (NCA) တွင် လက်မှတ်ရေးထိုး ထားခြင်းမရှိသော တိုင်းရင်းသား လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများ (EAOs) ဖြစ်သည့် ရခိုင်တပ်တော် (AA)၊ တအာင်းအမျိုးသား လွတ်မြောက်ရေးတပ်မတော် (TNLA) နှင့် မြန်မာအမျိုးသား ဒီမိုကရက် တစ်မဟာမိတ်တပ်မတော် (MNDA) တို့ က ရခိုင်တပ်တော် (AA) ကို အကြမ်းဖက်အဖွဲ့အစည်းစာရင်း မှ ပယ်ဖျက်ပေးရန်နှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးပွဲ ပြုလုပ်ရန်အတွက်လည်း တောင်းဆိုထားပါသည်။⁶

များသောအားဖြင့် ကိုဗစ်-၁၉ နှင့်ပတ်သက်၍ မြန်မာနိုင်ငံ၏ တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ပုံများသည် တည်ဆဲ ဥပဒေကို ညီတူညီမျှ ကျင့်သုံးမှုမရှိခြင်း၊ လွတ်လပ်စွာပြောဆိုခွင့်နှင့် နိုင်ငံရေးသဘောထားကွဲလွဲမှုများ အပေါ် ကန့်သတ်ချက်များနှင့် တိုင်းရင်းသား လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများ (EAOs) နှင့် အမျိုးသမီး အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်နေသော အဖွဲ့အစည်းများ (WROs) အပါအဝင် အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများ (CSOs) အား ဟန်ပြသဘော အပေါ်ယံမျှသာ ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ပါသည်။⁷ ထို့အပြင် ကိုဗစ်-၁၉ကပ်ရောဂါသည် ကျား/မ မညီမျှမှုနှင့်တကွ နိုင်ငံအတွင်း လူမှုသဟဇာတဖြစ်မှု ပြဿနာ များကို ပိုမို ဆိုရွား စေပါသည်။

4 Soe (2020) 'Arakan Army seeks December polls in Rakhine' Myanmar Times, <https://www.mmtimes.com/news/arakan-army-seeks-december-polls-rakhine.html>

5 Ibid.

6 Wunna (2020) 'Ethnic armed groups urge USDP to accept elections result', <https://www.mmtimes.com/news/ethnic-armed-groups-urge-usdp-accept-elections-result.html>

7 ActionAid Myanmar (2020) 'Reporting on Myanmar's COVID-19 First Wave and Its impact and Civic and Political Space', ActionAid, https://myanmar.actionaid.org/sites/myanmar/files/publications/Reporting%20on%20Myanmar%27s%20Covid-19%20First%20Wave%20and%20its%20Impact%20on%20Civic%20and%20Political%20Space_0.pdf

၂။ အကြံပြုချက်များ

အကြံပြုချက် ၁ - အမျိုးသမီးများ၏ ဦးဆောင်မှု (အပိုင်း ၁)။ မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝိုင်းသည် ပြည်ထောင်စုအဆင့်နှင့် ဒေသန္တရအဆင့် နှစ်ဆင့်လုံးတွင် ကိုဗစ်-၁၉နှင့် ပတ်သက်၍ အရေးပေါ် တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ချက်များ၊ ပြန်လည်ကုသရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို ဆောင်ရွက်ရာတွင် အမျိုးသမီး အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လှုပ်ရှားသူများနှင့် မတူကွဲပြားသော အမျိုးသမီး အုပ်စုတို့၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ချခွင့်၊ ကိုယ်စားပြုပါဝင်ခွင့်တို့ကို တိုးမြှင့်လုပ်ဆောင်ပေးသင့်ပါသည်။ ကိုဗစ်ကာလ အတွင်းနှင့် ကိုဗစ်လွန်ကာလအတွင်း ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသော၊ ကျား/မ တန်းတူ ညီမျှမှုရှိသော၊ အေးချမ်းသာယာသော လူ့ဘောင်အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ် ဖြစ်လာအောင်ပံ့ပိုးနိုင်ရန် ဤရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများကို လက်ရှိငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းမှုများတွင် အမျိုးသမီးများ၏ ဦးဆောင်မှုအခန်းကဏ္ဍကို မြှင့်တင်ပေးခြင်းနှင့်တကွ တွဲ၍ ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

အကြံပြုချက် ၂ - အမျိုးသမီးများ၏ဦးဆောင်မှု (အပိုင်း ၂)။ မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝိုင်းသည် ပြည်တွင်းမှ မတူကွဲပြားသော အမျိုးသမီးအုပ်စုနှင့် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေး လှုပ်ရှားမှုအဖွဲ့အစည်းများ (WROs) ကို အခွင့်အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်များကို အဓိပ္ပာယ်ပြည့်ဝစွာ လွှဲပြောင်းပေးခြင်းဖြင့် ဒေသတွင်း ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်နိုင်မှု နည်းလမ်းများကို ပြန်လည် ပြုပြင်ဖော် ဆောင်သင့်ပါသည်။ ထိုသို့ အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင်လည်း မတူကွဲပြားသောအမျိုးသမီးများ နှင့် မိန်းကလေးများ ၏ လိုအပ်ချက်များကို ဦးစားပေးရန်ဟူသည့် တိကျသေချာသော ကတိကဝတ် ပြုဆောင်ရွက်မှုနှင့်အတူ သီးသန့်လျာထားသော ရုပ်ငွေထားရှိပေးခြင်း၊ အမျိုးသမီးများအခွင့်အရေး များကို တစ်စုတစ်စည်းတည်း စည်းရုံးဆောင်ရွက်နိုင်စေရန်အတွက် အခင်းအကျင်းကို ဖွင့်ပေးခြင်း အားဖြင့် ထိုလိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းနိုင်အောင် ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

အကြံပြုချက် ၃ - အမျိုးသမီးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှု။ မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝိုင်း အနေဖြင့် (အိမ်ထောင်ဖက်နှင့် အိမ်ထောင်ဖက်မဟုတ်သူမှ ကျူးလွန်သော အကြမ်းဖက်မှု၊ မိဘ၏ အကြမ်းဖက်မှု၊ လူကုန်ကူးမှု၊ ကလေးငယ်များကို အရွယ်မတိုင်မီ (သို့) အတင်းအဓမ္မ ထိမ်းမြား ပေးမှုတို့ ပါဝင်သော) ကိုဗစ်-၁၉ ကြောင့် ပိုမို ဆိုးရွားစေသည့် အမျိုးသမီးများအပေါ် အကြမ်းဖက် မှုအန္တရာယ်ကို ကာကွယ်ရန်နှင့် အရေးပေါ် တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ရန် အမျိုးသမီးများ ဦးဆောင် ပါဝင်သည့် ဘက်ပေါင်းစုံလွှမ်းခြုံပါဝင်သော ရပ်ရွာအခြေပြု အစီအစဉ် ချဉ်းကပ်နည်းများတွင် ဦးစားပေး၍ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသင့်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် အမြစ်တွယ်နေသော ဆိတ်ဆိတ်နေခြင်းနှင့် ပြစ်ဒဏ်များမှကင်းလွတ်ခွင့် ယဉ်ကျေးမှု ကို တွန်းလှန်နိုင်ရန် အမျိုးသမီးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှု အတွက် ဥပဒေရေးရာနှင့် တရားစီရင်ရေးစနစ်တွင် အားသွန်ခွန်စိုက် မြှုပ်နှံဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

အကြံပြုချက် ၄ - စိတ်ကျန်းမာရေးနှင့် လူမှုစိတ်ပညာပိုင်းအရ ထောက်ပံ့မှု (MHPSS)။ မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝိုင်းအနေဖြင့် ကိုဗစ်-၁၉ နှင့်ပတ်သက်၍ ပြည့်စုံကောင်းမွန်သော ပြည်သူ့ကျန်းမာရေး တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်မှု၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသ ဖြစ်သည့် စိတ်ဒဏ်ရာ အထူးကုသရေး ဝန်ဆောင်မှုပါဝင်သော စိတ်ကျန်းမာရေးနှင့် လူမှုစိတ်ပညာပိုင်းအရ ထောက်ပံ့မှု (MHPSS) ကို ပေးနိုင်ရန် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံ ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ရာတွင်လည်း ရွှေ့ပြောင်းဒုက္ခသည် အမျိုးသမီးများ၊ ကိုယ်ဝန်ဆောင်နှင့် နို့တိုက်မိခင်များ၊ အိမ်ထောင်မကျသေးမိန်းမပျိုများ၊ ကွာရှင်းထားသော အမျိုးသမီးများ၊ လူနည်းစုအုပ်စုတွင်းမှ အမျိုးသမီးများ၊ အမျိုးသမီးအိမ်ထောင်ဦးစီးရုံသော အိမ်ထောင်စုများ၊ တစ်ခုလပ်အမျိုးသမီးများ၊ အသက်အရွယ်ကြီးရင့်သော အမျိုးသမီးများနှင့် နဂိုကတည်းက စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အားနည်းချက်ရှိသူများ အပါအဝင် ပဋိပက္ခဖြစ်ရာ နယ်မြေဒေသနှင့် တည်ငြိမ်အေးချမ်းသော နယ်မြေဒေသ နှစ်မျိုးစလုံးမှ ထိခိုက်လွယ်သော အမျိုးသမီးနှင့်မိန်းကလေးအုပ်စုများအတွက် အထူးအလေးပေးစဉ်းစား ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

အကြံပြုချက် ၅ - အမျိုးသမီးများ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ ရပိုင်ခွင့်များ။ ကိုဗစ်-၁၉ ၏ ကျား/မ သက်ရောက်မှုသည် မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းကို ကိုဗစ်-၁၉ တုန့်ပြန်ရေးနှင့် ပြန်လည်ထူထောင်ရေး ကြိုးပမ်းမှုများတွင် လူမှုကာကွယ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် အမျိုးသမီးများ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဆိုင်ရာ အခွင့်အလမ်းများတွင် ဦးစားပေး ရင်းနှီးမြှုပ်နှံရန် မီးမောင်းထိုးပြနေပါသည်။

အကြံပြုချက် ၆ - ပဋိပက္ခနှင့် နေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးမှု။ မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝိုင်းသည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ပဋိပက္ခဒဏ်ခံစားနေရသော ပြည်နယ်များရှိ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများ၏ အတွေ့အကြုံများနှင့် လိုအပ်ချက်များကို အသိအမှတ်ပြုရမည်ဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့ကို ကူညီထောက်ပံ့ရန် လိုအပ်ချက်များနှင့် အံ့ကိုက်ဖြစ်အောင်လုပ်ထားသော၊ အခြေအနေအရ လိုအပ်သလို ညှိယူဆောင်ရွက်ထားသော တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်မှုများ လုပ်ဆောင်ပေးသင့်ပါသည်။ ဤ ကြိုးပမ်းမှုများတွင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးအတွက် တိုက်တွန်းအရေးဆိုခြင်း၊ ဘဏ္ဍာငွေထောက်ပံ့ခြင်း၊ အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အမျိုးသမီး အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်၍ လှုပ်ရှားနေသောအဖွဲ့အစည်းများ (WROs) နှင့်အတူ အရေးကြီးသော လုပ်ငန်းများကို ဆက်လက် ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

၃။ အကြံပြုချက်များနှင့် အထောက်အထားများ

၃.၁။ အကြံပြုချက် ၁ - အမျိုးသမီးများ၏ ဦးဆောင်မှု (အပိုင်း၁)။ မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝိုင်းသည် ပြည်ထောင်စုအဆင့်နှင့် ဒေသန္တရအဆင့် နှစ်ဆင့်လုံးတွင် ကိုဗစ်-၁၉နှင့် ပတ်သက်၍ အရေးပေါ် တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ချက်များ၊ ပြန်လည်ကုသရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို ဆောင်ရွက်ရာတွင် အမျိုးသမီး အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လှုပ်ရှားသူများနှင့် မတူကွဲပြားသော အမျိုးသမီး အုပ်စုတို့၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ချခွင့်၊ ကိုယ်စားပြုပါဝင်ခွင့်တို့ကို တိုးမြှင့်လုပ်ဆောင်ပေးသင့်ပါသည်။ ကိုဗစ်ကာလ အတွင်းနှင့် ကိုဗစ်လွန်ကာလအတွင်း ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသော၊ ကျား/မ တန်းတူ ညှိမျှမှုရှိသော၊ အေးချမ်းသာယာသော လူ့ဘောင်အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ် ဖြစ်လာအောင်ပံ့ပိုးနိုင်ရန် ဤရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများကို လက်ရှိငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် နိုင်ငံရေးညှိနှိုင်းမှုများတွင် အမျိုးသမီးများ၏ ဦးဆောင်မှုအခန်းကဏ္ဍကို မြှင့်တင်ပေးခြင်းနှင့်တကွ တွဲ၍ ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

အထူးသဖြင့် အစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းသည် အောက်ပါတို့ကို လုပ်ဆောင်သင့်ပါသည်။

- နိုင်ငံအဆင့် ကိုဗစ်-၁၉ စီးပွားရေးကုစားမှု အစီအစဉ် (CERP) တွင် အမျိုးသမီးများ၏ ကိုယ်စားပြုပါဝင်မှုကို မြှင့်တင်ပေးခြင်း၊ အမျိုးသမီးများ၏ လိုအပ်ချက်များနှင့် ဦးစားပေးဆောင်ရွက်မှုများကိုပါ မြှင့်တင်ပေးခြင်းနှင့် ထိုသို့ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရန် အစိုးရအနေဖြင့် အခြေခံလိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းဆောင်ရွက် ပေးသင့်သည်။ ထိုအလုပ်ကို ကြီးကြပ်လုပ်ဆောင်ရန် တာဝန်ရှိသော ဖွဲ့စည်းထားပြီးဖြစ်သည့် (အများအားဖြင့် အမျိုးသားကြီးစိုးသော) အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့များအား ကျား/မရေးရာ၊ အားလုံးပါဝင်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ စွမ်းရည်ဖွံ့ဖြိုးရေး သင်တန်းပေးခြင်းနှင့် အတူတွဲ၍ ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။
- ကိုဗစ်-၁၉ စီးပွားရေးကုစားမှု အစီအစဉ် (CERP) ကော်မတီ (ကျေးရွာအဆင့် အပါအဝင်) အတွင်း အမျိုးသမီးများ ကိုယ်စားပြုမှုကို တိုးမြှင့်ပေးခြင်းနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးခြင်းကို အားပေးထောက်ခံရန် အမျိုးသမီး အခွင့်အရေးနှင့် ပတ်သက်၍ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်နေသော အဖွဲ့အစည်း (WROs) အပါအဝင် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့်အတူ လက်ရှိလုပ်ဆောင်နေသော လုပ်ငန်းများတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသင့်သည်။
- ကိုဗစ်-၁၉ စီးပွားရေးကုစားမှု အစီအစဉ် (CERP) တွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ရာ၌ ခရီးစရိတ်၊ ဖုန်းဘေလ်ခ နှင့်/သို့မဟုတ် နည်းပညာအတွက် ကုန်ကျစရိတ်များ၊ နောက်ထပ် ကလေးစောင့်ရှောက်မှုနှင့် အခကြေးငွေရသော အလုပ်အကိုင် အခွင့်အလမ်းမှ အချိန်ယူရခြင်း၏ သက်ရောက်မှုများကို ကာမိစေရန်အတွက် အမျိုးသမီးများနှင့် အမျိုးသမီး အခွင့်အရေးဆိုင်ရာလှုပ်ရှားနေသောအဖွဲ့အစည်းများ (WROs) ကို ထောက်ပံ့မှုများပေးပြီး၊ ခေါင်းဆောင်မှု သင်တန်းများ ပြုလုပ်ပေးသင့်သည်။

- နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲများနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေး ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးပွဲများတွင် ကိုတာအဖြစ် အမျိုးသမီး ၃၀% ကိုယ်စားပြု ပါဝင်နိုင်စေရန် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ၏ တိုက်တွန်းအရေးဆိုမှုကို ပံ့ပိုးပေးသင့်သည်။ ထို့အပြင် အမျိုးသမီး ငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံတစ်ခုတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံခြင်းအားဖြင့် ၂၀၂၁ ခုနှစ်တွင် ကျင်းပမည့် ငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံတွင် အမျိုးသမီးများနှင့် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးလှုပ်ရှားသူများ ပါဝင်ခွင့်ရစေရန် အခွင့်အလမ်းများကို အားကောင်းလာ အောင် ဆောင်ရွက်ပေးသင့်သည်။
- ပါလီမန်ရွေးကောက်ပွဲများ၊ အနာဂတ်ကြားဖြတ်ရွေးကောက်ပွဲများနှင့် ပြည်ထောင်စုရွေးကောက်ပွဲများတွင် အမျိုးသမီး ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများအတွက် ၃၀% ကိုတာ ရရှိရန် လုပ်ဆောင်နေမှုများကို ပံ့ပိုးပေးသင့်သည်။ နိုင်ငံရေးပါတီ များသည် ၎င်းတို့၏ ဗဟိုအလုပ်အမှုဆောင်ကော်မတီများ (CECs)၊ ဗဟိုကော်မတီများ (CCs) နှင့် မြို့နယ် အလုပ်အမှုဆောင်ကော်မတီများ (TECs) တွင် အမျိုးသမီးများ ကိုယ်စားပြုမှုကို တိုးမြှင့်နိုင်ရေးအတွက် ရည်မှန်းချက်များ ချမှတ်သင့်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ အများပြည်သူဆိုင်ရာကဏ္ဍများတွင် အမျိုးသမီးများ ကိုယ်စားပြုမှုမှာ အထိုက်အလျောက် အားကောင်း သော်လည်း (သတိပြုရမည်မှာ မြန်မာနိုင်ငံရှိ အစိုးရဝန်ထမ်းအားလုံး၏ ၆၃% သည် အမျိုးသမီးများ ဖြစ်သည်⁸) အမျိုးသမီးများ သည် အစိုးရအတွင်းရှိ ထိပ်တန်းခေါင်းဆောင်ပိုင်းများသို့ ကူးပြောင်းနိုင်ခြင်း မရှိသေးပေ။ မကြာသေးမီက အထောက်အထားများအရ ဝန်ကြီးဌာန ၃ ခုမှလွဲ၍ ကျန်ဝန်ကြီးဌာနများတွင် ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ်ရာထူးအတွက် အမျိုးသမီးများ ၃၀% အောက်သာ ရှိပြီး⁹ အမျိုးသားလွှတ်တော်တွင် နေရာ ၁၀.၅% သာ ပိုင်ဆိုင်ထားပါသည်။¹⁰ လာမည့် ၂၀၂၀ ရွေးကောက်ပွဲအတွက် ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများတွင် အမျိုးသမီးများပါဝင်မှုမှာ နည်းပါးနေသေးပါသည်။ ခန့်မှန်းခြေအားဖြင့် ကိုယ်စားလှယ်လောင်း ၇၀၀၀ အနက် ၁၅.၆% သာ အမျိုးသမီးကိုယ်စားလှယ်များ ဖြစ်ပါသည်။¹¹ ထိုကဲ့သို့သော ကိုယ်စားပြုမှု ကင်းမဲ့ခြင်းသည် ဒေသန္တရအဆင့်တွင် ပိုအဖြစ်များပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ကျေးရွာအဆင့်တွင် ဆုံးဖြတ်ချက်ချရာ၌ အရေးပါသော အခန်းကဏ္ဍအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည့် ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အတွင်းတွင် အမျိုးသမီး ၀.၂၅% သာ ရှိပါသည်။¹² မြန်မာနိုင်ငံ၏ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အမျိုးသမီးများ၏ လိုအပ်ချက်များနှင့် ဦးစားပေးခံရမှုများ ပါဝင်မှု လွန်စွာ နည်းပါးနေပါသည်။ ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလတွင် ပြည်ထောင်စု ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှု ပူးတွဲကော်မတီ (UPDJC) ၏ အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းတွင် အဖွဲ့ဝင် ၄၈ ဦး ရှိသည့်အနက် အမျိုးသမီး ၄% သာ ပါဝင်၍ စတုတ္ထအကြိမ်မြောက် ပြည်ထောင်စု ငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံ (UPC) ဖြစ်သည့် ၂၁ ရာစုပင်လုံငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံတွင် ပါဝင်သူ ၇% သာ အမျိုးသမီးများ ဖြစ်သည်။¹³ အထူးသဖြင့် ၂၀၁၆ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လတွင် ၁၃%၊ ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ မေလတွင် ၁၇% နှင့် ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လတွင် ၂၂% စသည်ဖြင့် ကိုယ်စားပြုမှုအပိုင်းတွင် အနည်းငယ်

8 UNDP Myanmar (2020) 'On International Women's Day, more women still needed at top decision maker level in Myanmar', <https://www.mm.undp.org/content/myanmar/en/home/presscenter/articles/2020/international-womens-day.html>

9 Ibid.

10 Minoletti, P. (2017) 'Gender Inequalities in a Decentralized Myanmar', <https://www.idrc.ca/sites/default/files/sp/Documents%EN/background-paper-minoletti-june-2017.pdf>

11 EMReF (2020) 'Gender and Political Participation in Myanmar', https://www.emref.org/sites/emref.org/files/publication-docs/gender_and_political_in_myanmarenglish_online.pdf

12 Minoletti, P. (2017) 'Gender Inequalities in a Decentralized Myanmar', p.4, <https://www.idrc.ca/sites/default/files/sp/Documents%EN/background-paper-minoletti-june-2017.pdf>, accessed 20 May 2020

13 EMReF (2020) 'Gender and Political Participation in Myanmar', https://www.emref.org/sites/emref.org/files/publication-docs/gender_and_political_in_myanmarenglish_online.pdf

တိုးတက်လာခဲ့သော်လည်း ခြုံငုံသုံးသပ်ရလျှင် အဘက်ဘက်တွင် နိမ့်ကျနေဆဲ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် အမျိုးသမီးများသည် ပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်မှု ရပ်စဲရေးဆိုင်ရာ ပူးတွဲစောင့်ကြည့်မှုကော်မတီ (JCM) တွင် ၉% သာ ပါဝင်သည်။¹⁴

တစ်ကမ္ဘာလုံးအဆင့်တွင် အလေးပေးတင်ပြထားသည့်အတိုင်း အမျိုးသမီးများသည် “လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာအတွက် အတားအဆီး နှစ်ဆင့်” ကို ရင်ဆိုင်ကြုံတွေ့နေရပါသည်။ ကနဦး၌ ဆုံးဖြတ်ချက် ချရသည့် ရာထူးနေရာနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ပါဝင်ခွင့်ရရန် ကြိုးစားရာတွင် ကြီးမားသော အတားအဆီးကို ကြုံတွေ့ရသည်။ ထိုသို့ ဝင်ရောက်ခွင့်ရပြီးချိန် ထိုအဖွဲ့အစည်းအတွင်း ဩဇာလွှမ်းမိုးနိုင်အောင် ဆောင်ရွက်ရာတွင်လည်း သိသာထင်ရှားသော အတားအဆီးကို ကြုံတွေ့ရပြန်ပါသည်။¹⁵ အကြောင်းခြင်းရာများ ပေါင်းစပ်မိခြင်းသည် တရားဝင်ခေါင်းဆောင်မှုရာထူးများတွင် အမျိုးသမီးများအား ဖယ်ထုတ်ထားခြင်းကို ပိုမို ဖြစ်စေပါသည်။ ဤအကြောင်းခြင်းရာများတွင် နက်နက်ရှိုင်းရှိုင်း အမြစ်တွယ်နေသော နှုန်းစံများ၊ အမျိုးသားများသည် ပိုမိုထိရောက်သော နိုင်ငံရေးကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ခေါင်းဆောင်များဖြစ်သည်ဟူသော ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လက်ခံထားသည့် ယုံကြည်မှုများ၊ အမျိုးသမီးများ၏ အဓိကအခန်းကဏ္ဍသည် အိမ်မှုကိစ္စများဆောင်ရွက်ရန်သာ ဖြစ်သည်ဟူသော အမြင်များ ပါဝင်ပါသည်။¹⁶ သုတေသနတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း အနှစ်ချုပ် တင်ပြထားသည်။

“အမျိုးသမီးတွေက သူတို့ကိုယ်သူတို့ ဗဟုသုတ၊ ကျွမ်းကျင်မှုနဲ့ လုပ်ဆောင်နိုင်စွမ်းတို့ မရှိကြဘူးလို့ ထင်တတ်ကြတယ်။ အဲဒီလို ပုရိသဝါဒလွှမ်းမိုးနေမှုဟာ သူတို့ အပြည့်အဝ မပါဝင်နိုင်အောင် တားမြစ်နေတာပါပဲ။”

တက်ကြွသော အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းနှင့် အမျိုးသမီးများ၏ လှုပ်ရှားမှုများသည် နိုင်ငံရေးနှင့် လူထုဘဝတွင် အမျိုးသမီး များ ပါဝင်မှုနှင့် ကိုယ်စားပြုမှုကို အားဖြည့်ရာတွင် အဓိကအခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်နိုင်ကြောင်း ကမ္ဘာ့အထောက်အထားများနှင့် နိုင်ငံတွင်း အထောက်အထားများက ပြသနေပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေး လှုပ်ရှားသူများနှင့် အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းမှ လှုပ်ရှားသူများသည် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲများနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးညှိနှိုင်းမှုများအတွင်း နိုင်ငံရေးနေရာတွင် အမျိုးသမီးများမှ ကိုတာစနစ်အရ ကိုယ်စားပြုခွင့်ရရန် နှစ်ပေါင်းများစွာကြာအောင် လူထုစည်းရုံးလှုံ့ဆော်ရေးကို စတင်ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။¹⁷ ဤစည်းရုံးလှုံ့ဆော်ရေးတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း အသားပေး ဖော်ပြထားပါသည်။

“ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်မှာ အမျိုးသမီးတွေ ပါဝင်မှုနှုန်း တိုးမြှင့်ပေးနိုင်ဖို့ မူဝါဒချမှတ်သူများနဲ့ ဆုံးဖြတ်ချက်ချသူတွေကို ကျွန်တော်တို့ တစ်သမတ်တည်း တိုက်တွန်းအားပေးခဲ့ကြပါတယ်”

14 Khullar (2020) news/press release, <https://reliefweb.int/report/myanmar/womens-participation-myanmars-peace-process>
15 O’Neil and Domingo (2016) <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/resource-documents/10443.pdf>
16 EMREF (2020) https://www.emref.org/sites/emref.org/files/publication-docs/gender_and_political_in_myanmarenglish_online.pdf
17 Khullar (2020) <https://reliefweb.int/report/myanmar/womens-participation-myanmars-peace-process>

သို့သော် လွှမ်းမိုးမှုနှင့် ရပိုင်ခွင့် အနည်းအကျဉ်းရှိသော နေရာ၌ပင် ဘဏ္ဍာရေးအရင်းအမြစ် အထောက်အပံ့များနှင့် ပညာရေးအဆင့်အတန်း မြင့်မားသည့် အမျိုးသမီးများနှင့်တကွ အိမ်မှုကိစ္စ များ၊ ကလေးထိန်းတာဝန်များနှင့် အလုပ်မရှုပ်သော အမျိုးသမီးများအပြင် နိုင်ငံရေးအဆက်အသွယ် ရှိသော (များသောအားဖြင့် ၎င်းတို့၏ မိသားစုများမှတစ်ဆင့်) အမျိုးသမီးများ သည် ထိုသို့သော နိုင်ငံရေးအခွင့်အလမ်းများကို ကောင်းစွာ အသုံးပြုတတ်ကြပါသည်။¹⁸ ဤသို့သော ရာထူးခန့်အပ် ခြင်းများ သည် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေသော နေရာများနှင့် တည်ငြိမ်အေးချမ်းသော နေရာအသီးသီး တွင် နေထိုင်သော မတူကွဲပြားသော ကိုယ်ပိုင်အရည်အသွေးများ၊ လိုအပ်ချက်များနှင့် အတွေ့အကြုံ များရှိသည့် အမျိုးသမီးများ၏ အမြင်သဘောထားမျိုးစုံကို ကိုယ်စားပြုနိုင်ခြင်း ရှိပါ၏လောဟူသည့် သံသယဝင်စရာနှင့် မရေမရာမသေချာမှုတို့ကို ဖြစ်စေပါသည်။ ပါဝင်သူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း မီးမောင်းထိုးပြထားပါသည်။

“နိုင်ငံတော်ရဲ့ အဆင့်မြင့်ဆုံးရာထူးဖြစ်တဲ့ နိုင်ငံတော်အတိုင်ပင်ခံပုဂ္ဂိုလ်က အမျိုးသမီးဖြစ်နေပေမယ့် သူက ပြည်နယ်နဲ့ တိုင်းဒေသကြီးအသီးသီးမှာ ရှိတဲ့ တိုင်းရင်းသားနွယ်ဖွား အမျိုးသမီးအားလုံးကို ကိုယ်စား မပြုနိုင်ပါဘူး။”

ဆက်လက်၍ အခြားပါဝင်သူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း ပြောကြားထားပါသည်။

“အမျိုးသမီးတွေဟာ အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေတဲ့ ဒေသတွေမှာ မူဝါဒရေးဆွဲရာမှာ ပါဝင်ခွင့်ရဖို့ လို တဲ့အပြင် ရှေ့ဆက်ပြီး တရားမျှတမှုရရှိစေဖို့ ရည်ရွယ်ပြီး အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးလှုပ်ရှားမှုလုပ်ငန်းစဉ်ကို အကောင်အထည်ဖော်ဖို့ အစိုးရဖွဲ့စည်းပုံစနစ်မှာလည်း ကိုယ်စားပြု ပါဝင်နိုင်စေဖို့ လိုပါတယ်။”

အမျိုးသမီးများသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကိုဗစ်-၁၉ ကူးစက်ပျံ့နှံ့မှုကာလအတွင်း အရေးပေါ်အခြေအနေ များ၌ ရှေ့တန်းမှ စွမ်းစွမ်းတမံ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသော်လည်း တုန့်ပြန်မှုနှင့် ပြန်လည်ထူထောင် ရေးအစီအစဉ်များကို စီမံခန့်ခွဲရန် တည်ထောင်ထားသော တရားဝင်အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားများနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှုပုံစံများတွင် များသောအားဖြင့် ကျား/မ တန်းတူအခွင့်အရေး မရှိဘဲ အမျိုးသမီး ကိုယ်စားပြုနိုင်မှုအဆင့် နည်းပါးနေပါသည်။ သုတေသနတွင် ပါဝင်သူများက အမျိုးသမီးများသည် အမျိုးသားအဆင့်နှင့် ဒေသအဆင့်တွင် ကိုဗစ်-၁၉ နှင့်ပတ်သက်၍ ဆုံးဖြတ်ချက်ချသည့် နေရာ များတွင် ပါဝင်ခွင့်ရရေးကို တစ်သမတ်တည်း၊ စနစ်တကျ ငြင်းပယ်ခံခဲ့ရသည်ဟု မီးမောင်းထိုးပြ ခဲ့ကြပါသည်။ ဤကိစ္စနှင့်ပတ်သက်၍ အဓိကဥပမာတစ်ခုကို ဖော်ပြရမည်ဆိုလျှင် လူမှုကာကွယ် စောင့်ရှောက်ရေး အစီအမံများကို အမျိုးသားများသာ အဓိကလွှမ်းမိုးထားသည့် လက်ရှိမြို့နယ် အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများနှင့် ရပ်ကွက်အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများကို နိုင်ငံတော်အစိုးရသည် များစွာ မှီခိုအားထား နေခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ဝင်ရောက်ခွင့်ရသည့် နေရာများတွင်လည်း အမျိုးသမီးများ၏ အခန်းကဏ္ဍ သည် ရုံးကူအလုပ်များနှင့် အိမ်တွင်းတာဝန်များတွင်သာ ကန့်သတ်ထားသည်ဖြစ်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက် များအပေါ် အမှန်တကယ် ဩဇာလွှမ်းမိုးနိုင်ခြင်း မရှိဟု ၎င်းတို့ ခံစားရလေ့ရှိပါသည်။ အစီအစဉ် ဖော်ဆောင်သည့်အဆင့်၌ ကိုဗစ်-၁၉ နှင့်ပတ်သက်၍ လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှုဆိုင်ဖွဲ့စည်းမှုများအတွင်း နှင့် ရွှေ့ပြောင်းဒုက္ခသည်စခန်းများ၏ ကြီးကြပ်ရေးကော်မတီတွင် ပါဝင်သည့် အမျိုးသမီးများ၏ ကိုယ်စားပြုမှုကို ကြည့်လျှင်လည်း ဤသို့တွေ့ရပါသည်။ ရွှေ့ပြောင်းဒုက္ခသည်စခန်းများရှိ အမျိုးသမီး

¹⁸ EMREF (2020) https://www.emref.org/sites/emref.org/files/publication-docs/gender_and_political_in_myanmarenglish_online.pdf; Paul Minoletti (2017) ‘Gender inequalities in a Decentralized Myanmar’, <https://www.idrc.ca/sites/default/files/sp/Documents%20EN/background-paper-minoletti-june-2017.pdf>, accessed 20 May 2020.

ခေါင်းဆောင်များ၏အခန်းကဏ္ဍကို မီးမောင်းထိုးပြောဆိုခဲ့သည့် သုတေသနတွင်ပါဝင်သူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း ပြောကြားထားပါသည်။

“အမျိုးသမီးတွေရဲ့တာဝန်ဟာ လက်ဖက်ရည်ဖျော်ဖို့နဲ့ ပန်းကန်ဆေးဖို့ပဲ ဖြစ်တယ်။ ဆုံးဖြတ်ချက်ချဖို့ မဟုတ်ဘူး။ အမျိုးသမီးတွေဟာ ဆုံးဖြတ်ချက်ချရတဲ့ ယောက်ျားသားတွေရဲ့ ဝေယျာဝစ္စတွေကို ပြုလုပ်ပေးရတဲ့ ကျေးကျွန်တွေသာ ဖြစ်တယ်”

အစိုးရ၏ ကိုဗစ်-၁၉ စီးပွားရေးကုစားမှု အစီအစဉ် (CERP) သည် အားနည်းချက်များ ရှိနေသော်လည်း ထိုအစီအစဉ်ကို ဝေဖန်သူများကပင် ၎င်းသည် ပြည့်စုံသောဖူလုံရေးအစီအစဉ် အဖြစ် အသိအမှတ်ပြုကြပြီး မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပထမဦးဆုံး အစားအစာနှင့် ငွေသားထောက်ပံ့သည့် အမျိုးသားအဆင့် လူမှုဖူလုံရေး အစီအစဉ်အဖြစ် အသိအမှတ်ပြုကြပါသည်။ ကိုဗစ်-၁၉ စီးပွားရေးကုစားမှု အစီအစဉ် (CERP) တွင် နိုင်ငံတော်အဆင့်စီးပွားရေးမူဝါဒနည်းလမ်းများပါဝင်ပြီး ထိုမူဝါဒနည်းလမ်းများအရ အသေးစားနှင့် အလတ်စား စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကို ချေးငွေထုတ်ပေးရန် ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ပြည့်ဝသော လူမှုကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးအပိုင်း ပါဝင်သည့် လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းဖူလုံရေးအစီအစဉ်တစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာ့နှစ်သစ်ကူး သင်္ကြန်ပွဲတော်ကာလဖြစ်သော ဧပြီလမှစ၍ မြန်မာနိုင်ငံတဝှမ်းရှိ ငွေကြေးချို့တဲ့သော အိမ်ထောင်စုများကို စားနပ်ရိက္ခာများ ဝေငှပေးခဲ့ပါသည်။ လအနည်းငယ်အကြာတွင် ထိုအိမ်ထောင်စုများကိုပင် ငွေကြေး ထောက်ပံ့ပေးခဲ့သည်။¹⁹ အစိုးရအနေဖြင့် ထိုသို့ထောက်ပံ့ပေးနိုင်ခြင်းမှာ ကိုဗစ်-၁၉ စီးပွားရေးကုစားမှု အစီအစဉ် (CERP) ကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် ကူညီထောက်ပံ့ငွေ အမေရိကန်ဒေါ်လာ သန်းနှစ်ထောင် ရရှိထားခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်ဟု ထင်ရသည်။²⁰

စီမံကိန်းကို အတော်အတန် အောင်အောင်မြင်မြင် အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ခဲ့သော်လည်း ငွေကြေးချို့တဲ့သော အိမ်ထောင်စု စာရင်း ကောက်ရာတွင် အမှားအယွင်း ရှိခြင်းကြောင့် အချို့အိမ်ထောင်စုများ ထောက်ပံ့ကြေးငွေမရခြင်း၊ ရွှေ့ပြောင်းဒုက္ခသည် များ၏ လိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းရာတွင် အစပိုင်းတွင် ကွာဟမှုရှိခြင်းနှင့် ပဋိပက္ခဖြစ်နေသော ရခိုင်ပြည်နယ်ကဲ့သို့သော ဒေသများရှိ အိမ်ထောင်စုများသည် ငွေကြေးထောက်ပံ့မှု၊ စားနပ်ရိက္ခာထောက်ပံ့မှုအစီအစဉ်များတွင် ပါဝင်ရန် ကန့်သတ်ချက်တစ်ချို့ ရှိနေပါသည်။ ကိုဗစ်-၁၉ စီးပွားရေးကုစားမှု အစီအစဉ် (CERP) ကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်သည် ပြည်သူ့အားလုံးအတွက် ရည်ရွယ်သော၊ ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ထားသော စီမံကိန်း မဟုတ်ကြောင်းကိုလည်း သုတေသနတွင် ပါဝင်သူအမြောက်အမြားက ထုတ်ဖော်ပြောကြားထားပါသည်။ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရန် လက်တွေ့ကျသော အသေးစိတ်အစီအစဉ် မရှိခြင်း၊ အမှန်တကယ် အကူအညီ လိုအပ်နေသူများအား ချန်လှပ်ထားခဲ့ခြင်း၊ ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးများတွင် ဘဏ္ဍာငွေခွဲဝေရာ၌ အသေးစိတ်အစီအစဉ်မရှိခြင်း၊ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ ချေးငွေများ ခွဲဝေပေးရာတွင် ရှင်းလင်းပြတ်သားသော တာဝန်ခံမှုစနစ် မရှိခြင်းတို့ကြောင့် ဤစီမံကိန်းသည်

19 Information gathered from ActionAid Myanmar case-study: ‘Social protection: A vital response to Covid-19 in Myanmar Case study_13.11.20
20 Thiha (2020) in ActionAid Myanmar (2020) Reporting on Myanmar’s COVID-19 First Wave and Its impact and Civic and Political Space’, ActionAid, https://myanmar.actionaid.org/sites/myanmar/files/publications/Reporting%20on%20Myanmar%27s%20Covid-19%20First%20Wave%20and%20its%20Impact%20on%20Civic%20and%20Political%20Space_0.pdf

ဝေဖန်ခံနေရပါသည်။²¹ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများသာ သီးသန့်ကြုံတွေ့ရသော ကိုယ်တွေ့ အတွေ့အကြုံများအား အစီအစဉ်အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် ထည့်သွင်းမှု အကြီးအကျယ်လစ် ဟာနေကြောင်းနှင့် အမျိုးသမီးများနှင့် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေး လှုပ်ရှားသူများသည် စီမံကိန်း၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ချသည့် ဖြစ်စဉ်နှင့် ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံများတွင် ပါဝင်ခြင်း မရှိကြောင်း သုတေသန တွင် ပါဝင်သူများက အသားပေး ဖော်ပြထားပါသည်။ ထို့ကြောင့် အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ (CSOs) သည် ၎င်းတို့၏ စိုးရိမ်မှုများနှင့် တောင်းဆိုမှုများကို အသားပေးဖော်ပြထားသည့် အိတ်ဖွင့် ပေးစာတစ်စောင်ကို အစိုးရထံ ပေးပို့ခဲ့သည်။ သို့သော် ယခုအချိန်အထိ ပြန်လည်အကြောင်းကြားစာ မရရှိသေးပါ။ သုတေသနတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း အနှစ်ချုပ် တင်ပြထားပါသည်။

“ကိုဗစ်-၁၉ စီးပွားရေးကုစားမှု အစီအစဉ် (CERP) ကော်မတီဟာ အဓိကအားဖြင့် အမျိုးသားတွေနဲ့ ဖွဲ့စည်း ထားတဲ့ အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာနနဲ့ ကျန်းမာရေးနှင့်အားကစားဝန်ကြီးဌာနတို့ရဲ့ ဦးဆောင်မှု နဲ့ ဖွဲ့စည်းထားတာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒါကြောင့် ဦးဆောင်ဦးရွက်ပြုပြီး ဆုံးဖြတ်ချက်ချရသူတွေဟာလည်း များသောအားဖြင့် အမျိုးသားတွေသာ ဖြစ်ခဲ့ကြတယ်”

အချို့အဖွဲ့အစည်းများသည် မြို့နယ်နှင့်ကျေးရွာကော်မတီများတွင် ကိုဗစ်-၁၉ တုန့်ပြန်ရေးကော်မတီ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်း အခန်းကဏ္ဍတွင် အမျိုးသမီးများပါဝင်စေရေးကို ထောက်ခံအားပေးလျက်ရှိ သော်လည်း ယနေ့အချိန်ထိ အောင်မြင်မှု အနည်းငယ်သာ ရှိပါသည်။

အမျိုးသမီးနှင့် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေး လှုပ်ရှားသူများ၏ ကိုယ်စားပြုပါဝင်နိုင်မှုနှင့် ဩဇာလွှမ်းမိုးနိုင် မှု မရှိခြင်းတို့ကြောင့် အမျိုးသမီးများသည် အကျပ်အတည်းကာလ၏ ရိုက်ခတ်မှုဒဏ်ကို အချိုးအစား မညီမျှစွာ ခံစားနိုင်နေရသည့်တိုင် သူတို့၏ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် နိုင်ငံတော်က ကပ်ရောဂါအပေါ် တုန့်ပြန်မှုပုံစံများနှင့် ပတ်သက်၍ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့် နည်းပါးခြင်းတို့ကြောင့် ထိခိုက်လွယ်သော အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများ၏ လိုအပ်ချက်များနှင့် ဦးစားပေးမှုကို လုံလုံလောက်လောက် ဖြည့်ဆည်းဆောင်ရွက်ပေးနိုင်ခြင်းမရှိသော ကိုဗစ်-၁၉ တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ချက်တစ်ခု ဖြစ်စေနိုင် ပါသည်။²² ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ သက်သေသာဓကများအရ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် နိုင်ငံတည်ဆောက်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် မတူကွဲပြားသော အမျိုးသမီးများနှင့် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေး လှုပ်ရှားသူများ၏ ကိုယ်စားပြုမှုနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချနိုင်စွမ်းကို တိုးမြှင့်ခြင်းသည် လူ့အခွင့်အရေးရှုထောင့်မှကြည့်လျှင် မှန်ကန်သောလုပ်ရပ် ဖြစ်သည့်အပြင် အမျိုးသမီးများ၏ အမြင်၊ လိုအပ်ချက်များနှင့် ဦးစားပေး လိုအပ်ချက်များကိုလည်း အသိအမှတ်ပြု ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်း ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ အမျိုးသမီး များ၏ပါဝင်မှုသည် ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်များ ရေရှည်တည်တံ့မှု²³ နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ ကတိကဝတ်များကို အကောင်အထည်ဖော်မှု²⁴ လူသားချင်း စာနာထောက်ထား

²¹ Chan and Mon (2020) in ActionAid Myanmar (2020) Reporting on Myanmar’s COVID-19 First Wave and Its impact and Civic and Political Space’, ActionAid, https://myanmar.actionaid.org/sites/myanmar/files/publications/Reporting%20on%20Myanmar%27s%20Covid-19%20First%20Wave%20and%20its%20Impact%20on%20Civic%20and%20Political%20Space_0.pdf
²² CARE (2020) ‘CARE Rapid Gender Analysis of COVID-19 in Myanmar’, <https://reliefweb.int/report/myanmar/care-rapid-gender-analysis-covid-19-myanmar-7-june-2020-version-1>
²³ O’Reilly et al (2015) ‘Reimagining Peace-making: Women’s Role’s in Peace Processes’, IPI, <https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/2015/06/IPI-E-pub-Reimagining-Peacemaking.pdf>
²⁴ O’Reilly and Tamaru (2018) ‘How Women Influence Constitution Making after Conflict and Unrest’, Inclusive Security, <https://www.inclusivesecurity.org/wp-content/uploads/2018/02/How-Women-Influence-Constitution-Making.pdf>

မှုဆိုင်ရာ တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်မှုများ၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုနှင့် ကျား/မ တန်းတူညီမျှမှုရှိသော လူ့ဘောင်အဖွဲ့အစည်းကို တည်ဆောက်နိုင်စေရန် များစွာ အထောက်အကူပြုပါသည်။²⁵ ပါဝင်သူ တစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း ကောက်ချက်ချထားပါသည်။

“မြန်မာနိုင်ငံမှာ မူဝါဒနဲ့ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရာမှာ အမျိုးသမီးတွေ ပါဝင်ခွင့်ရမှပဲ ကျား/မ တန်းတူအခွင့်အရေး မရတဲ့ ပြဿနာကို ဖြေရှင်းနိုင်မှာ ဖြစ်ပါတယ်”

²⁵ See: Parke et al (2019) ‘Leading the Way: Women-Led Localisation in Central Sulawesi: Towards Gender Transformative Action’, ActionAid; Fletcher- Wood and Mutandwa, (2019) ‘Funding a localised, women-led approach to protection from Gender Based Violence: What is the data telling us?’, ActionAid and CARE International; Barclay et al (2017) ‘On the frontline: catalysing women’s leadership in humanitarian action’, ActionAid; Lindley-Jones, H. (2018) ‘Women responders: Placing local action at the centre of humanitarian protection programming’, Care International UK; Lambert, Rhodes and Zaaroura (2018) ‘A Feminist Approach to Localization: How Canada Can Support the Leadership of Women’s Rights Actors in Humanitarian Action’. Oxfam Canada

၃.၂။ အကြံပြုချက် ၂ - အမျိုးသမီးများ၏ ဦးဆောင်မှု (အပိုင်း ၂)။ မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝိုင်းသည် ပြည်တွင်းမှ မတူကွဲပြားသော အမျိုးသမီးအုပ်စုနှင့် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေး လှုပ်ရှားမှုအဖွဲ့အစည်းများ (WROs) ကို အခွင့်အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ်များကို အဓိပ္ပာယ်ပြည့်ဝစွာ လွှဲပြောင်းပေးခြင်းဖြင့် ဒေသတွင်း ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်နိုင်မှု နည်းလမ်းများကို ပြန်လည် ပြုပြင်ဖော် ဆောင်သင့်ပါသည်။ ထိုသို့ အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင်လည်း မတူကွဲပြားသော အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများ ၏ လိုအပ်ချက်များကို ဦးစားပေးရန်ဟူသည့် တိကျသေချာသော ကတိကဝတ်ပြု ဆောင်ရွက်မှုနှင့်အတူ သီးသန့်ယာထားသော ရံပုံငွေထားရှိပေးခြင်း၊ အမျိုးသမီးများအခွင့်အရေးများ ကို တစ်စုတစ်စည်းတည်း စည်းရုံးဆောင်ရွက်နိုင်စေရန်အတွက် အခင်းအကျင်းကို ဖွင့်ပေးခြင်း အားဖြင့် ထိုလိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းနိုင်အောင် ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

အစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းသည် အဓိကအားဖြင့် အောက်ပါအချက်များကို သေချာအောင် ဆောင်ရွက်ပေးသင့်သည်။

- ကျား/မ ရေးရာသည် ကိုဗစ်-၁၉ တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်မှု လုပ်ငန်းစဉ်များတလျှောက်တွင် ထည့်သွင်းရသင့်သည်။ ထို့အတူ အမျိုးသမီးများအပေါ်အကြမ်းဖက်မှုကို တားဆီးကာကွယ်ရန် နှင့် တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများ၏ ကြံ့ခိုင်မှုကို မြှင့်တင်ပေး ရန် ဆောင်ရွက်ချက်များ အပါအဝင် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများ၏ လိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန်အတွက် သီးသန့်ယာထားသောထောက်ပံ့ရံပုံငွေများ ထားရှိသင့်သည်။ ဤသို့ ထောက်ပံ့ရန်ပုံငွေအစီစဉ်များတွင် အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်နေသော မိတ်ဖက်အဖွဲ့ အစည်းများ အနေဖြင့် အမျိုးသမီးဦးဆောင်သော ချဉ်းကပ်နည်းများဖြင့် ကျား/မရေးရာ တုန့် ပြန်ဆောင်ရွက်မှုများကို ဆောင်ရွက်ခြင်း ရှိ/မရှိ သိရှိနိုင်ရေးအတွက် ဒေသခံပါဝင်သူများနှင့် တိုက်ရိုက်ဆက်သွယ်ရန်အတွက် သုံးစွဲရမည့် (Grand Bargain သဘောတူညီချက်တွင် ဖော်ပြထား သည့်အတိုင်း အနည်းဆုံး ၂၅%) မဖြစ်မနေပါရမည့် မှန်းချက်များကို ထည့်သွင်းသင့်သည်။ ထို ဘဏ္ဍာငွေသည် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်၍ လှုပ်ရှားနေသောအဖွဲ့အစည်းများ (WROs) မှ ကိုဗစ်-၁၉ မတိုင်မီက လုပ်ငန်းစဉ်များအတွက် လက်ရှိသုံးစွဲနေသော၊ ယခင်ရှိနှင့်ပြီး ထောက်ပံ့ ရံပုံငွေကို အစားထိုးသုံးစွဲစေခြင်းမဟုတ်ဘဲ ထပ်မံပေးသော ထောက်ပံ့ရန်ပုံငွေ ဖြစ်သင့်သည်။ လက်ရှိသုံးစွဲနေသော ထောက်ပံ့ငွေများကို ကိုဗစ်-၁၉ ၏ ဒုတိယအကြိမ်မြောက် သက်ရောက်မှုကို လျော့ပါးအောင် ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် သုံးစွဲရန် လိုမည်။
- အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်၍ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်နေသောအဖွဲ့အစည်းများ (WROs) က အသိပေးခြင်း၊ ဦးဆောင်ခြင်းဖြင့် ရှိနေပြီးသော၊ ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်ဖြစ်သော ရံပုံငွေ ထောက်ပံ့ရေးပုံစံများကို အသစ်ပြန်လည်ထူထောင်၍ အမျိုးသမီးများ၏ဦးဆောင်မှုကိုမြှင့်တင်ပေး ရပါမည်။²⁶ ထို့ပြင် ဒေသအဆင့်တွင် အမျိုးသမီးများမှ ဦးဆောင်နေသောအဖွဲ့အစည်းများအား သူတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ဦးစားပေးဆောင်ရွက်ချက်များကို လုပ်ဆောင်နိုင်စေရန် ရေရှည်အတွက်ဖြစ် ပြီး မှန်းဆနိုင်သော ရံပုံငွေများနှင့် သီးသန့်ဖယ်ထားသော ရံပုံငွေများ ထောက်ပံ့ခြင်းကိုလည်း ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

²⁶ Positive examples of this include the EU and LIFT funds in Myanmar, that have allocated smaller grants to CSOs which are less bureaucratic; as well as innovation from Paungsifacility, a peace fund organisation in Myanmar that has provided long-term core support to women-led civil society organisations responding to COVID-19 in Myanmar.

- အမျိုးသမီးများအခွင့်အရေးများကို တစ်စုတစ်စည်းတည်း စည်းရုံးဆောင်ရွက်နိုင်စေရန် အတွက် အခင်းအကျင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံများ ဖန်တီးပေးခြင်းနှင့် တကွ လူသားချင်း စာနာထောက်ထားမှုအတွက် ဆောင်ရွက်သူများနှင့် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေး လှုပ်ရှားမှုအဖွဲ့အစည်းများ (WROs) အကြား သင်ယူမှုနှင့် ဗဟုသုတ ဖလှယ်မှု အခွင့်အလမ်းများကို လမ်းဖွင့်ပေးခြင်းအားဖြင့် မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများအကြား တာဝန်ခံမှုနှင့် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုကို ခိုင်မာအားကောင်းအောင်လုပ်သင့်သည်။

ကမ္ဘာ့လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှု ထိပ်သီးအစည်းအဝေးကို ကျင်းပပြီး၍ လေးနှစ်နီးပါးအကြာတွင် အစိုးရများ၊ အလှူရှင်များ၊ နိုင်ငံတကာနှင့် ပြည်တွင်းရှိ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ကုလသမဂ္ဂအေဂျင်စီများ ပါဝင်သည့် Grand Bargain သဘောတူညီချက်ကို သဘောတူ လက်မှတ်ထိုးထားသော နိုင်ငံများ²⁷ သည် ကြိုတင်ပြင်ဆင်ရေး၊ တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ရေး၊ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးနှင့် ရေရှည် ကြံ့ခိုင်မှုရှိသော ကြိုးပမ်းမှုများအတွင်း ဒေသအဆင့် ဆောင်ရွက်နေသော အဖွဲ့အစည်းများထံ လုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် ဘဏ္ဍာငွေ အရင်းအမြစ်များကို လွှဲပြောင်းပေးရန် ပျက်ကွက်နေဆဲ ဖြစ်သည်။ ကိုဗစ်-၁၉ အကျပ်အတည်း ကာလအတွင်း အဓိကအားဖြင့် အမျိုးသမီး အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လှုပ်ရှားနေသော အဖွဲ့အစည်းများ (WROs) ကဲ့သို့သော ပြည်ထောင်စုအဆင့်နှင့် ဒေသန္တရအဆင့် အဖွဲ့အစည်းများသည် လူသားချင်း စာနာထောက်ထားမှု အစီအစဉ်များတွင် အဓိက အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်နေသော်လည်း ထိုလှုပ်ရှားသူများကို တရားဝင် အသိအမှတ်ပြုခြင်းနှင့် အရင်းအမြစ်ထောက်ပံ့ပေးခြင်းတို့ မရှိသေးကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ အစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝိုင်း၏ လုပ်ငန်းခွင်အလေ့အထနှင့် နည်းလမ်းများကို ပြောင်းလဲလိုက်ခြင်းဖြင့် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှု ရှိလာမည်ဖြစ်ပြီး ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းတွင် အမျိုးသမီးများ ပါဝင်ခွင့်ရှိလာမည်ဟု ယူဆနိုင်ဖွယ်ရာ ရှိသည်။ ထို့အပြင် ရန်ပုံငွေများကိုလည်း ဒေသဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများသို့ တိုက်ရိုက်ရောက်ရှိစေပြီး အမျိုးသမီးများ၏ ခေါင်းဆောင်မှု စွမ်းရည်ကို ဦးစားပေးသော၊ မြှင့်တင်ပေးသော ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုနှင့် မိတ်ဖက်ပြုဆောင်ရွက်မှုကိုလည်း အလေးထား ဆောင်ရွက်နိုင်စေလိမ့်မည်ဟု ထင်ရနိုင်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ (CSOs) ၏ ပါဝင်နိုင်မှုအခန်းကဏ္ဍ လျော့နည်းလာခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ ပါဝင်သူများ၏ စိုးရိမ်ကြောင့်ကြမှုများ ရှိနေကြောင်း တင်ပြခဲ့ကြသည်။²⁸ သို့သော် ကိုဗစ်-၁၉ နှင့်ပတ်သက်၍ တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်မှုများနှင့် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှုများတွင် အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လှုပ်ရှားနေသော အဖွဲ့အစည်းများ (WROs) သည် အဓိကအခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ပေးနေပြီး အစိုးရအနေဖြင့် အကန့်အသတ်ဖြင့် ပေးနိုင်သော ဝန်ဆောင်မှုများကို ကူညီထောက်ပံ့ပေးနေပါသည်။ ဤအချက်နှင့်ပတ်သက်၍ သုတေသနတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း အလေးပေး တင်ပြထားပါသည်။

“နိုင်ငံတကာ စနစ်အရ ဖော်ထုတ်ထားတဲ့ လိုအပ်ချက်တွေဟာ အပေါ်အောက်ပုံစံ ဖြစ်တယ်။ ဒေသပြုမှုကို ဖော်ပြထားပေမယ့် လက်တွေ့မှာ မြန်မာနိုင်ငံက အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းတွေ (CSOs) မပါဝင်ပါဘူး။”

²⁷ As of 30.10.2020, Myanmar is not a Grand Bargain Signatory.
²⁸ Parmar (2019) ‘Institutionalization of Civil Society in Myanmar, ActionAid Myanmar’, <https://myanmar.actionaid.org/sites/myanmar/files/publications/Discussion%20paper%20%28English%29.pdf>

၂၀၀၈ ခုနှစ်တွင် လူပေါင်း ၂.၄ သန်းကို ထိခိုက်ခဲ့၍ ခန့်မှန်းခြေအားဖြင့် လူပေါင်း ၁၄၀၀၀၀ သေဆုံးခဲ့ရသော မြန်မာ့သမိုင်းတွင် အဆိုးရွားဆုံးသော ဘေးအန္တရာယ်များမှ တစ်ခုဖြစ်သည့် နာဂစ်မုန်တိုင်းအပေါ် အလားတူ တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ခဲ့မှုများနှင့် ပါဝင်သူများက နှိုင်းယှဉ်ပြောခဲ့ပါသည်။²⁹ အရေးပေါ်အခြေအနေကို တုန့်ပြန်သောအားဖြင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်း (CSOs)၊ အထူးသဖြင့် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လှုပ်ရှားနေသောအဖွဲ့အစည်းများ (WROs) သည် ယာယီစခန်းများ ထိုးပေးခြင်း၊ အစားသောက်ချက်ပြုတ်ရန် တဲများ ထိုးပေးခြင်း၊ စားနပ်ရိက္ခာများ ဖြန့်ဝေပေးခြင်းနှင့် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုများ ပေးခြင်းစသည့် တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်မှုများတွင် အဓိကအခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခဲ့၍ ထိထိရောက်ရောက် စီစဉ် ဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့ပါသည်။³⁰ ဤသို့ ဆောင်ရွက်ချက်သည် အရေးပါသော ဆောင်ရွက်ချက် ဖြစ်ပါသည်။ အကြောင်းမှာ တစ်ဘက်တွင် တပ်မတော်အနေဖြင့် တုန့်ပြန်မှုဆောင်ရွက်စဉ် ပထမရက် သတ္တပတ်များအတွင်းတွင် နိုင်ငံတကာမှ အထောက်အပံ့ပေးခြင်းကို တားမြစ်ထားသော်လည်း³¹ အခြားတစ်ဘက်တွင် မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ ပုဂ္ဂလိက ကုမ္ပဏီများနှင့် အလှူရှင်တစ်ဦးချင်းစီက ပြန်လည်ထူထောင်ရေးကြိုးပမ်းမှုများအတွက် ငွေကြေးထောက်ပံ့မှုများ ရှိနေခြင်းကြောင့်³² ဖြစ်သည်။ ထိုလုပ်ဆောင်ချက်သည် မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရအနေဖြင့် မည့်သည့်အခါတွင်မှ တရားဝင် အသိအမှတ်ပြုလိမ့်မည် မဟုတ်သော မြန်မာနိုင်ငံရှိ အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၏ အရေးပါအရာရောက်မှုကို ညွှန်ပြနေပါသည်။³³ ဤအချက်နှင့်ပတ်သက်၍ သုတေသနတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း ပြောကြားထားပါသည်။

“အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းတွေအတွက် အခင်းအကျင်းက သိပ်မရှိဘူး။ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းတွေ (CSOs) အနေနဲ့ တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်မှုအများစုမှာ ဦးဆောင်ဦးရွက်ပြုနေပေမယ့် တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ရေး၊ ငြိမ်းချမ်းရေးနဲ့ လုံခြုံရေးတို့မှာ သူတို့ရဲ့ အခန်းကဏ္ဍကို တရားဝင် အသိအမှတ်ပြု မခံရပါဘူး။”

ကိုဗစ်-၁၉ နှင့်ပတ်သက်၍ သတင်းမှားများ ဖြန့်ဝေခြင်းကို ရပ်တန့်ရန်အတွက် အွန်လိုင်း ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှုနှင့် သတင်းအချက်အလက် ဖလှယ်ခြင်းအပါအဝင် ဒေသခံအဖွဲ့အစည်းများက ၎င်းတို့၏ လုပ်ငန်းများကို လွယ်ကူချောမွေ့စေရန် တီထွင်ဆန်းသစ်သည့် ဖြေရှင်းချက်များအား အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်း (CSOs) အနေဖြင့် ပြည်ထောင်စုအဆင့်နှင့် ဒေသန္တရအဆင့်အဖွဲ့အစည်းများအကြား ခိုင်မာသော ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများနှင့်တကွ “အတူတကွချီတက်နိုင်ခဲ့” သည့် နည်းလမ်းများကို သုတေသနတွင် ပါဝင်သူများက ဖော်ပြထားပါသည်။ ထို့ပြင် ပါဝင်သူများက အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းနှင့် နိုင်ငံတကာမှ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများအကြား ပိုမိုကောင်းမွန်သော ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် အပြန်အလှန်ဆက်ဆံရေး လိုအပ်ကြောင်း အလေးထားပြောကြားခဲ့ပါသည်။ သုတေသနတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း အနှစ်ချုပ် တင်ပြထားသည်။

29 IFRC (2011) ‘Myanmar: Cyclone Nargis 2008 Facts and Figures’, <https://www.ifrc.org/en/news-and-media/news-stories/asia-pacific/myanmar/myanmar-cyclone-nargis-2008-facts-and-figures/>

30 Human Rights Watch (2010) ‘I want to help my own People: State Control and Civil Society in Burma After Cyclone Nargis’, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/3F9FAFE521D0166D49257714001F9929-Full_Report.pdf

31 Saha (2011) ‘Working through Ambiguity: International NGOs in Myanmar’; Harvard University, http://cpl.hks.harvard.edu/files/cpl/files/myanmar_report_final_version_2011_09_08.pdf?m=1440180626

32 Parmar (n.d) ‘Institutionalization of Civil Society in Myanmar, ActionAid Myanmar’, <https://myanmar.actionaid.org/sites/myanmar/files/publications/Discussion%20paper%20%28English%29.pdf>

33 Human Rights Watch (2010) ‘I want to help my own People: State Control and Civil Society in Burma After Cyclone Nargis’, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/3F9FAFE521D0166D49257714001F9929-Full_Report.pdf

“အလှူရှင်တွေနဲ့ နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းတို့ဟာ သူတို့အလုပ်ကို သူတို့ဘာသာ လုပ်ကိုင်ကြပါတယ်။ သူတို့က အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းတွေ (CSOs) က ကိုယ်စားလှယ်တွေနဲ့ ဆွေးနွေးတိုင်ပင်တတ်ကြပေမယ့် သူတို့ရဲ့ လုပ်ငန်းတွေမှာ ပါဝင်ခွင့် မရလို့ အဓိပ္ပါယ် မရှိပါဘူး။ နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းက ထုတ်ပြန်တဲ့ သတင်းအချက်အလက်စနစ်တွေနဲ့ ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှုတို့မှာ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု မရှိတဲ့အတွက် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းတွေ (CSOs) ကျန်ရစ်ခဲ့ရတာပါပဲ”

အစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းအကြား မိတ်ဖက်ဆောင်ရွက်မှုသည် ယုံကြည်မှုနှင့် လေးစားမှု ကင်းမဲ့ခြင်း၊ တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် အလျှော့မပေးခြင်း စသည့် ဆက်ဆံရေးမျိုးအပေါ် အခြေခံကြောင်း ပါဝင်သူများက အလေးပေး ပြောကြားထားသည်။ ဥပမာအနေဖြင့် ပါဝင်သူတစ်ဦးက အောက်ပါ အတိုင်း ဆိုထားပါသည်။

“နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းတွေနဲ့ ဒေသခံအဖွဲ့အစည်းတွေအကြား ပတ်သက်ဆက်နွှယ်မှုဟာ ‘ငွေရေးကြေးရေး ထောက်ပံ့သူ’ အဖြစ်နဲ့သာမက တကယ့်မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်း ဖြစ်သင့်ပါတယ်။ အကျိုးစပ်ဆိုင်သူအားလုံးဟာ အပြန်အလှန် လေးစားမှု ရှိသင့်ပြီး အလုပ်အပေါ်မှာလည်း ပြန်လည်သုံးသပ်ပြီး အကြံဉာဏ်တွေ ပေးသင့်ပါတယ်”

ပါဝင်သူများဆက်လက်၍ဖော်ပြထားသည်မှာ ဦးစားပေးဆောင်ရွက်ခြင်းများကိုလုပ်ဆောင်ခြင်း၊ ကိုဗစ်-၁၉ တုန့်ပြန်ရေးနှင့် ပြန်လည်ထူထောင်ရေးအစီအစဉ်များကိုပုံဖော်ခြင်း၊ အစီအစဉ်ရေးဆွဲခြင်းနှင့် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များချရာတွင် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးလှုပ်ရှားမှုအဖွဲ့အစည်းများ (WROs) သည် အဓိပ္ပါယ်ပြည့်ဝစွာ ပါဝင်ခွင့် မရှိကြောင်း ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ ဤလုပ်ဆောင်ချက်သည် ကျား/မ ရေးရာအမြင်မရှိသော လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုများနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များကို ဦးတည်စေပြီး အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများ၏ လိုအပ်ချက်များကို တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ပေးနိုင်ခြင်း မရှိပါ။ နာဂစ်မုန်တိုင်း ဖြစ်စဉ်မှ လေ့လာမှတ်သား သင်ယူစရာများရှိသော်လည်း အဖွဲ့အစည်းများသည် ပြောင်းလဲခြင်း မရှိသေးကြောင်း တွေ့ရသည်။ ပါဝင်သူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း ဆွေးနွေးတင်ပြထားသည်။

“လူအများရဲ့ အတွေးက ယေဘုယျလူဦးရေအတွက် ဘယ်လို တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ရမယ်ဆိုတာကိုပဲ စဉ်းစားကြပြီး အမျိုးသမီးတွေအတွက် သီးသန့် ထည့်သွင်းစဉ်းစားတာမျိုး မရှိပါဘူး”

ထို့ကြောင့် ကိုဗစ်-၁၉ သက်ရောက်မှုကို ကျား/မရေးရာ ရှုထောင့်ဖြင့်ကြည့်၍ သင့်တင့်လျှောက်ပတ်စွာ တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ခြင်း မရှိကြောင်း သုတေသနတွင် ပါဝင်သူအားလုံးက သဘာတူကြသည်။ ထိုကွာဟချက်များကို ဖြည့်ဆည်းနိုင်ရန်အတွက် တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်မှုများနှင့် ဦးစားပေးအစီအစဉ်များကို ရေးဆွဲရာတွင် အမျိုးသမီး အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လှုပ်ရှားနေသော အဖွဲ့အစည်းများ အပါအဝင် အမျိုးသမီး အခွင့်အရေးလှုပ်ရှားသူများကို ဆွေးနွေးမှုစကားဝိုင်း၏အဓိကနေရာတွင် ထားသင့်ကြောင်း တညီတညွတ်တည်း သဘောတူထားကြပါသည်။ ပါဝင်သူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း ကောက်ချက်ချထားပါသည်။

“(အစီအစဉ်ပုံစံအတွက်) မျှော်မှန်းရလဒ်တွေကို သတ်မှတ်ရာမှာ အမျိုးသမီးတွေရဲ့အသံ မပါဘူး။ ဒီစနစ်က အမျိုးသမီးတွေကို နောက်ကျကျန်ခဲ့စေတယ်။ အမျိုးသမီးတွေက အစီအစဉ်တွေ ရေးဆွဲရာမှာ ပါဝင်ခွင့်ရသင့်ပါတယ်။ စီမံကိန်းတိုင်းမှာ အမျိုးသမီးတွေနဲ့ ဆွေးနွေးတိုင်ပင်မှုတွေ ပါသင့်သလို ကျား/မ ရေးရာ ပြဿနာတွေအတွက် သီးသန့်ယာထားတဲ့ဘဏ္ဍာငွေတွေ လည်း ရှိသင့်ပါတယ်”

အရေးအကြီးသည်မှာ ဤသို့ကြိုးပမ်းမှုများကိုလည်း ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများအချင်းချင်းယှက်နှွယ်မှု ရှုထောင့်ဖြင့် ခိုင်မာစွာ ပုံသွင်းထားရပါမည်။ တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်မှု အစီအစဉ်များကို ကြည့်ရာတွင် ကျား/မ တန်းတူညီမျှမှု မရှိခြင်းသည် အခြားသော ခွဲခြားဆက်ဆံမှု ပုံစံများနှင့် မည်ကဲ့သို့ ဆက်နှွယ်နေကြောင်း ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာလေ့လာရန်လိုပါသည်။ (ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားနေသော ဒေသများ အပါအဝင်) နေထိုင်ရာဒေသ၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ တိမ်းညွတ်မှု၊ ကျား/မ ဝိသေသလက္ခဏာ၊ မသန်စွမ်းမှု ပုံစံအမျိုးမျိုး၊ အသက်အရွယ်နှင့် မျိုးနွယ်များကြောင့် အမျိုးသမီးများသည် ဂရုစိုက်မှု၊ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုနှင့် သတင်းအချက်အလက်များ ရယူခြင်းစသည့် ထပ်ဆောင်း အခက်အခဲများကိုလည်း ရင်ဆိုင်နေရကြောင်း သုတေသနတွင်ပါဝင်သူအများစုက အသားပေး ဖော်ပြထားပါသည်။ ဖယ်ကျဉ်ထားခြင်းနှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်း အမျိုးမျိုးသည် အချို့အုပ်စုများအတွက် မည်မျှပိုမိုဆိုးဝါး နိုင်စေကြောင်းကို နားလည်နိုင်စေရန် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများအချင်းချင်းယှက်နှွယ်မှုရှုထောင့်ဖြင့် အတွင်းကျကျ ခွဲခြမ်းလေ့လာခြင်းသည် ကိုဗစ်-၁၉ နှင့်ပတ်သက်၍ ထိရောက်သော တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ကြိုးပမ်းမှုများအတွက် အရေးပါလိမ့်မည်။ ထိုကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ချက်များသည် မတူညီသောလူနည်းစုများကို ကိုယ်စားပြုထားသော အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လှုပ်ရှားနေသော အဖွဲ့အစည်းများ (WROs) တစ်ခုနှင့်အတူတကွ အလုပ်လုပ်နေသော အမျိုးသမီးများ အပါအဝင် အားလုံးသော အမျိုးသမီးများကို ရောက်ရှိနိုင်သည်။ ဤကြိုးပမ်းမှုများကို အထောက်အကူပြုရန်အတွက် သီးသန့်ယာထားသော ပို၍ ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်ရှိသော ရန်ပုံငွေထောက်ပံ့ရန် ကြိုးပမ်းနေသော အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လှုပ်ရှားနေသော အဖွဲ့အစည်းများ (WROs)၊ အမျိုးသမီးအပါဝင်အားလုံးတန်းတူညီမျှမှုရှိသည် ဟူသောဝါဒကို လက်ကိုင်ထားသည့် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် က ပိုမိုထိရောက်သည့် မိတ်ဖက်ဖွဲ့ဖွဲ့မှုများကို ရှာဖွေသင့်ပါသည်။

“အလှူရှင်တွေဟာ အမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်းတွေ၊ ကျား/မ တန်းတူအခွင့်အရေးရဖို့ ဆောင်ရွက်နေတဲ့ အဖွဲ့အစည်းတွေနဲ့ ပိုပြီး အတူတကွ လက်တွဲဆောင်ရွက်သင့်ပါတယ်။ အလှူရှင်တွေဟာ ပိုပြီးတော့လည်း ပြည်သူ့အသံကို နားထောင်သင့်ပါတယ်”

၃.၃။ အကြံပြုချက် ၃ - အမျိုးသမီးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှု။ မြန်မာအစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝိုင်း အနေဖြင့် (အိမ်ထောင်ဖက်နှင့် အိမ်ထောင်ဖက်မဟုတ်သူများက ကျူးလွန်သော အကြမ်းဖက်မှု၊ မိဘ များက အကြမ်းဖက်မှု၊ လူကုန်ကူးမှု၊ ကလေးငယ်များကို စောစီးစွာ (သို့) အတင်းအဓမ္မ လက်ထပ် ခိုင်းမှုတို့ အပါအဝင်) ကိုဗစ်-၁၉ ကြောင့် ပိုမိုဆိုးရွားစေသည့် အမျိုးသမီးများနှင့်မိန်းကလေးငယ်များ အပေါ် အကြမ်းဖက်မှုအန္တရာယ်ကို ကာကွယ်ရန်နှင့် တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ရန် အမျိုးသမီးများဦးဆောင် ပြီး အားလုံးပါဝင်သည့် ရပ်ရွာအခြေပြုအစီအစဉ်များအကောင်အထည်ဖော်သည့် နည်းလမ်းများ ကို³⁴ ဦးစားပေး ရင်းနှီးမြှုပ်နှံလုပ်ဆောင်သင့်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် အမြစ်တွယ်နေသော ဆိတ် ဆိတ်နေခြင်းနှင့် အပြစ်ပေးခံရခြင်းမှကင်းလွတ်ခွင့်ရှိတဲ့ယဉ်ကျေးမှုကို စိန်ခေါ်နိုင်ရန် အမျိုးသမီးများ နှင့် မိန်းကလေးငယ်များအပေါ် အကြမ်းဖက်မှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဥပဒေရေးရာနှင့် တရားစီရင်ရေးစနစ် တွင် အားသွန်ခွန်စိုက် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံ ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

အဓိကအားဖြင့် အစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းသည် အောက်ဖော်ပြပါ အကြောင်းခြင်းရာတို့ ကို ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

- အမျိုးသမီးများ၏ အခွင့်အရေးများ၊ ကျား၊မရေးရာ အခန်းကဏ္ဍများနှင့် နှုန်းစံများ၊ အမျိုးသမီး များနှင့် မိန်းကလေးများ၏ ခေါင်းဆောင်မှုနှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုဆိုင်ရာလူမှုရေးစံနှုန်းများကို စိန်ခေါ်ခြင်းတို့ကို အလေးပေးသော အသိပညာမြှင့်တင်ရေး လုပ်ဆောင်ချက်များတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံ သင့်ပါသည်။ ဤလုပ်ဆောင်မှုများကို အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအတွက် လုံခြုံစိတ်ချရ သော နေရာများတွင် လုပ်ဆောင်နိုင်ပြီး အမျိုးသားများ၊ ယောက်ျားလေးများနှင့် လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက် နေသော ပိုမိုကျယ်ပြန့်သည့် လူထုအသိုင်းအဝိုင်းလုပ်ဆောင်ချက်များ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ် ခုအဖြစ်လည်း လုပ်ဆောင်နိုင်ပါသည်။
- ဆေးဝါး၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် မျိုးဆက်ပွားမှုကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ စောင့်ရှောက်မှု၊ စိတ်ဒဏ်ရာ နှင့်လူမှုရေး အထောက်အပံ့ (MHPSS)၊ ဥပဒေအထောက်အပံ့များ အပါအဝင် အမျိုးသမီးများ နှင့်မိန်းကလေးငယ်များအပေါ် အကြမ်းဖက်မှုဆိုင်ရာ အထောက်အပံ့ဝန်ဆောင်မှုများပေးသည့် ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များထံသို့ လွှဲပြောင်းပေးသည့် နည်းလမ်းများ(သို့မဟုတ်) ထိုကျွမ်းကျင် ပညာရှင်များ ခန့်အပ်ထားရှိပေးခြင်းတို့တွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသင့်သည်။
- အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအနေဖြင့် မိမိကိုယ်ကို ကာကွယ်နိုင်စွမ်းနှင့် ရေရှည် ခံနိုင်ရည်ရှိမှုတို့ကို အထောက်အပံ့ဖြစ်စေရန်အတွက် ငွေကြေးအရင်းအမြစ်များနှင့် ကျွမ်းကျင်မှုကို အခြေခံသည့် အရင်းအမြစ်များလက်လှမ်းမီစေရန် ပိုမို ထောက်ပံ့ပေးသင့်သည်။ ထိုသို့ ထောက်ပံ့ ရာတွင်လည်း ငွေကြေးထောက်ပံ့ပေးရုံသာမက အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဆိုင်ရာ အခွင့်အလမ်း များတွင်လည်း ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသင့်ပါသည်။
- ကိုဗစ်-၁၉ စောင့်ကြည့်ရေးစင်တာများတွင် လုံခြုံမှုနှင့် ဘေးကင်းမှုရှိစေရန်လည်း အလုံးစုံ ထည့်သွင်းစီမံဆောင်ရွက်ထားသင့်သည်။ ထိုအစီအစဉ်တွင် မသန်စွမ်းများအပါအဝင် အမျိုးသမီး များနှင့် မိန်းကလေးများအတွက် အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းများ၊ ရေ၊ သန့်ရှင်းရေးနှင့် တစ်ကိုယ်ရည် သုံး ပစ္စည်းများနှင့် ကျား၊မ သီးသန့်နေရာများ ထောက်ပံ့ပေးရန်လည်း ပါဝင်သင့်ပါသည်။

³⁴ ActionAid (2019), 'Safety with Dignity – Women-Led Community-Based Approach Protection Manual', https://actionaid.org/Safety_With_Dignity_2019

- နိုင်ငံအတွင်းရှိ ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေသော ဒေသများအပါအဝင် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များအပေါ် အကြမ်းဖက်မှုဆိုင်ရာ ဖြစ်မှုများအတွက် ဥပဒေဝန်ဆောင်မှုအထောက်အပံ့များ အားကောင်းလာစေရန် ဆက်လက်ထောက်ပံ့ ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ ဤဆောင်ရွက်မှု၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသအဖြစ် တိုက်ပွဲများဖြစ်ပွားနေသည့် နေရာများတွင် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များအပေါ် အကြမ်းဖက်မှု ကျူးလွန်မှုများအတွက် ဥပဒေရေးဆွဲခြင်း၊ ဥပဒေအတည်ပြုခြင်း၊ ဦးစားပေးအကောင်အထည်ဖော်ခြင်း၊ အရင်းအမြစ်များထောက်ပံ့ပေးခြင်းတို့ အပါအဝင် အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများမှ ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များ၏ တောင်းဆိုမှုများကို ထပ်ပေါင်းထည့်ရန်အတွက် အမျိုးသမီးများအပေါ်အကြမ်းဖက်မှု တားဆီးကာကွယ်ရေး ဥပဒေမူကြမ်း/ဥပဒေကို လိုအပ်သလို ပြောင်းလဲသင့်ပါသည်။
- အထူးသဖြင့် ကလေးငယ်များကို စောစီးစွာ သို့မဟုတ် အတင်းအဓမ္မ အိမ်ထောင်ချပေးခြင်းတို့ကို အဓိကထားဖြေရှင်းရန် (၂၀၁၉ ခုနှစ်တွင် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည့်) ကလေးအခွင့်အရေးဥပဒေကို အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်ရာတွင် ကူညီထောက်ပံ့ပေးနိုင်ရန် ပြီးပြည့်စုံသော အစီအစဉ်တစ်ခုကို ဖော်ဆောင်ထားသင့်ပါသည်။

အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှုသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် “တိတ်တဆိတ် အရေးပေါ်အခြေအနေ” ဖြစ်ကြောင်း ကုလသမဂ္ဂမှ ထုတ်ပြန်ထားသည်။³⁵ မကြာသေးမီက ပြုလုပ်ခဲ့သော လူဦးရေပြုကျန်းမာရေးစစ်တမ်း (DHS) အချက်အလက်များအရ အိမ်ထောင်ဖက်များက ကျူးလွန်သော အကြမ်းဖက်မှု (IPV) ပြဿနာများကို ပုံမှန်ဖြစ်လေ့ဖြစ်ထရှိသည့်ကိစ္စရပ်သဖွယ် သဘောထားမှုသည် အမြစ်တွယ်ခိုင်မာနေပြီး ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ဖြစ်ပွားနေသည်ဟု ဖော်ပြထားပြီး၊ အမျိုးသမီး ၅၁% နှင့် အမျိုးသား ၄၉% တို့က တချို့သော အခြေအနေများတွင် အိမ်ထောင်ရှင် အမျိုးသားက ဇနီးသည်ကို ရိုက်နှက်သည်မှာ တရားမျှတသည်ဟု ယုံကြည်နေကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ အိမ်ထောင်ဖက်နှင့် အိမ်ထောင်ဖက်မဟုတ်သူများက ကျူးလွန်သော အကြမ်းဖက်မှုများနှင့် ထိပါးနှောင့်ယှက်မှုများ၊ ကလေးငယ်များအား စောစီးစွာ အတင်းအဓမ္မ လက်ထပ်ပေးခြင်းနှင့် လူကုန်ကူးခြင်းတို့အပါအဝင် အမျိုးမျိုးသော ကျား၊မအခြေပြု အကြမ်းဖက်မှုများသည် သိသိသာသာ ဖြစ်ပွားနေသည်ထင်ရှားပါသည်။ မူဝါဒအရခွဲခြားမှုကြောင့် အကြမ်းဖက်မှုများ ပိုမိုဆိုးရွားလာသည့် နိုင်ငံအတွင်းရှိပဋိပက္ခဒဏ်ခံစားနေရသော ဒေသများအပါအဝင် ရွှေ့ပြောင်းဒုက္ခသည်စခန်းများတွင် လူဦးရေထူထပ်ခြင်း၊ ကိုယ်ပိုင်လွတ်လပ်ခွင့်နည်းပါးခြင်း၊ စိုးရိမ်ကြောင့်ကြမှုကို ဖြစ်စေသော အဖက်ဖက်မှ လုံခြုံရေးအားနည်းမှုသည်လည်း သိသာထင်ရှားစွာ ရှိနေသည်။³⁶ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှု (VAWG) ကို တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ရန် တရားဝင် ပြဋ္ဌာန်းထားသော ပြီးပြည့်စုံသည့် ဥပဒေမူဘောင် မရှိထားပါက အမှန်တကယ် ဖြစ်ခဲ့သည့် အဖြစ်အပျက်များကို အရေအတွက်လျော့ချ၍ တိုင်တန်းခြင်း၊ အပြစ်ပေးမခံရခြင်းတို့ ဆက်လက် တည်ရှိနေနိုင်ကြောင်း ကျား၊မတန်းတူညီမျှကွန်ရက်က ပြုလုပ်ထားသော သုတေသနစာတမ်းတွင် အလေးပေးတင်ပြထားသည်။³⁷ ထိုသုတေသနအရ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအပေါ် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုပုံစံအမျိုးမျိုးသည် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဖြစ်ပွားနေ

³⁵ UN Women (2016) ‘Voices from the Intersection: Women’s Access to Justice in the Plural Legal System of Myanmar’, https://www.burmalibrary.org/docs22/Justice_Base-2016-04-22-Women_in_Myanmar-Plural_legal_systems.pdf

³⁶ CARE (2020) ‘CARE Rapid Gender Analysis of COVID-19 in Myanmar’, <https://reliefweb.int/report/myanmar/care-rapid-gender-analysis-covid-19-myanmar-7-june-2020-version-1>

³⁷ See Miedema et al (2016) ‘Social Inequalities, Empowerment, and Women’s Transitions into Abusive Marriages: A Case Study from Myanmar’, <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0891243216642394>

သော်လည်း လူတစ်ဦးချင်းစီက ထိုအကြမ်းဖက်မှုများကို တိုင်ကြားရန် ချီတံ့ချီတံ့ ဖြစ်လေ့ရှိကြောင်း သိရပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် အိမ်ထောင်ဖက်များကကျူးလွန်သော ထိုအလွဲသုံးစားပြုကျင့်မှုတို့ကို ‘ပုံမှန်လေ့တစ်ခု’ အဖြစ် ရှုမြင်သောကြောင့်ပင်ဖြစ်သည်။³⁸

ခအရေးပေါ်အခြေအနေများတွင် ကျား၊မအခြေပြု အကြမ်းဖက်မှုများ (GBV) နှင့်ပတ်သက်၍ ကုလသမဂ္ဂ လူဦးရေရန်ပုံငွေအဖွဲ့ (UNFPA) ၏ အနိမ့်ဆုံးစံသတ်မှတ်ချက်များအရ အကျပ်အတည်း ကာလအတွင်း အကြမ်းဖက်မှုများ မြင့်တက်လာသည်ကို လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှု ဆိုင်ရာလုပ်ဆောင်နေသူများက သတိပြုရန် လိုအပ်သည်။ မကြာသေးမီက ထွက်ပေါ်လာသော အထောက်အထားများအရ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများသည် ကိုဗစ်-၁၉ ၏ ဆင့်ပွားထိခိုက်မှုများကို ပိုမိုခံစားရနိုင်ခြေရှိသည်။ ထိုထိခိုက်မှုများတွင် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ၊ လူမှုရေးပိုင်းဆိုင်ရာ အကျိုးဆက်များနှင့် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှု (VAWG) နှုန်း မြင့်တက်လာခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။³⁹ အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုသည် ‘တစ်ကမ္ဘာလုံးတွင် ကြောက်မက်ဖွယ်ကောင်းလောက်အောင် မြင့်တက်နေသည်’ ဟူသော ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေ အတွင်းရေးမှူး၏ အဆိုကို ဤအချက်က ထောက်ခံနေပါသည်။⁴⁰ အရေးပေါ်ပိတ်ဆို့ထားရသော ကာလအတွင်း မြန်မာနိုင်ငံ တဝှမ်း ကျား၊မ အခြေပြု အကြမ်းဖက်မှု (GBV) များသည် ၇.၅ ဆခန့် မြင့်တက်လာကြောင်း ‘အခရာအမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်း’ က တိတိကျကျ ထုတ်ပြန်ထားပြီးဖြစ်သည်။⁴¹ ဤသို့ဖြစ်ရခြင်းမှာ ကျား၊မ အခြေပြု အကြမ်းဖက်မှု တားဆီးကာကွယ်ရေးကဏ္ဍသည် အလွန်အားနည်းနေပြီး အခြားသော ‘အသက်ကယ်ဆယ်ရေး’ လုပ်ငန်းများအတွက် ချထားပေးသော ဘဏ္ဍာငွေနှင့် နှိုင်းယှဉ်ကြည့်လျှင် ကျား၊မအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှု တားဆီးကာကွယ်ရေးကဏ္ဍအတွက် ခွဲဝေပေးသည့် ဘဏ္ဍာငွေသည် မပြောပလောက်သော ပမာဏဖြစ်နေခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။⁴²

မြန်မာနိုင်ငံတွင် အမြစ်တွယ်နေပြီဖြစ်သော အမျိုးသားကြီးစိုးသည့် စံသတ်မှတ်ချက်များ၊ အသွားအလာ ကန့်သတ်ခြင်း၊ အမျိုးသားများ မူးယစ်ဆေးဝါးနှင့် အရက်သေစာသောက်စားမှု မြင့်တက်လာခြင်း၊ စားနပ်ရိက္ခာမဖူလုံခြင်း၊ ငွေရေးကြေးရေးဆိုင်ရာ ဖိအားများနှင့် အလုပ်အကိုင် အာမခံချက် မရှိခြင်းတို့နှင့်ပတ်သက်ပြီး အိမ်ထောင်ဖက်များကကျူးလွန်သောအကြမ်းဖက်မှုနှုန်း မြင့်တက်လာသည်ဆိုသည့် ဤတွေ့ရှိချက်များကို သုတေသနတွင် ပါဝင်သူများက အတည်ပြုထောက်ခံကြပါသည်။ ဤဖြစ်ရပ်များသည် ရခိုင်ပြည်နယ်ရှိ ရွှေ့ပြောင်းဒုက္ခသည်စခန်း၊ ရန်ကုန်မှ မြို့တွင်းနေရာများ၊ အမျိုးသားများ အလုပ်မရရှိဘဲ တရုတ်နယ်စပ်မှ ပြန်လာကြသော ကချင်ဒေသအပါအဝင်

38 Kyaw (2019) ‘Violence Against Women: A blow to gender equality myth in Myanmar’ LSE Blogs, <https://blogs.lse.ac.uk/socialpolicy/2019/12/19/violence-against-women-a-blow-to-gender-equality-myth-in-myanmar>
39 Wenham et al. (2020) COVID-19: the gendered impacts of the outbreak, The Lancet, Volume 395, ISSUE 10227, P846-848; UN Women (2020); Covid-19 and Ending Violence Against Women and Girls, UN Women, <https://www.unwomen.org//media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/issue-brief-covid-19-and-ending-violence-against-women-and-girls-en.pdf?la=en&vs=5006>; Fraser (2020) ‘Why we Need to talk more about the potential for Covid-19 to increase the risk of violence against women and girls’ Social Development
40 Farran (2020) ‘UN chief calls for domestic violence ‘ceasefire’ amid ‘horrifying global surge’ UN News, <https://news.un.org/en/story/2020/04/1061052>
41 Mra (2020) ‘Stay at Home: Covid-19 and Rising Domestic Violence in Myanmar’s Informal Urban Settlements, Khin Khin Mra, New Mandala, 22nd June 2020, <https://www.newmandala.org/stay-at-home-covid-19-and-rising-domestic-violence-in-myanmars-informal-urban-settlements/>
42 IRC (2020) ‘Where’s the Money? How the Humanitarian System is Failing to Fund an End of Violence Against Women and Girls’ IRC, <https://www.rescue.org/report/wheres-money-how-humanitarian-system-failing-fund-end-violence-against-women-and-girls>

မြန်မာနိုင်ငံအနှံ့အပြားတွင် ဖြစ်ပွားနေသည်။ ဤအခြေအနေအားလုံးတွင် အိမ်ထောင်ဖက်များက ကျူးလွန်သောအကြမ်းဖက်မှု (IPV) အဆင့်များကို အထူးစိုးရိမ်ဖွယ်ရာ အခြေအနေအဖြစ် ဖော်ပြထားပါသည်။ သုတေသနတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း ပြောကြားခဲ့သည်။

“အမျိုးသားများတွေ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းတဲ့ တစ်ခုတည်းသော နည်းလမ်းက အကြမ်းဖက်တာပဲ။”

အိမ်တွင်း၌ အိမ်ထောင်ဖက်များကကျူးလွန်သောအကြမ်းဖက်မှုအပြင် ကလေးငယ်များ၊ အထူးသဖြင့် မိန်းကလေးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှုသည် ပိုမိုတိုးပွားလာကြောင်း သုတေသနတွင်ပါဝင်ဖေ့ဆိုသူများက မီးမောင်းထိုးပြထားပါသည်။ အခြားပါဝင်သူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း အခိုင်အမာ ပြောကြားခဲ့ပါသည်။

“အဓိကပြဿနာက အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုပြဿနာပဲ။ အမျိုးသမီးတွေသာမက ကလေးငယ်တွေပါ အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုခံနေကြရတာ။”

ထို့အပြင် ကျောင်းများပိတ်ထားခြင်းကြောင့် အထူးသဖြင့် မိန်းကလေးများသည် ထိခိုက်ရှလွယ်ရှိပြီး ပုံစံအမျိုးမျိုးဖြင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအမြတ်ထုတ်ခံရခြင်းနှင့် အလွဲသုံးစားပြုလုပ်ခံရသည့် အန္တရာယ်ကို ရင်ဆိုင်နေကြရသည်ဟု သုတေသနတွင် ပါဝင်သူများက ပြောကြားခဲ့သည်။ မိသားစုအတွင်း ဖိအားများမြင့်မားလာမှုကြောင့် ကလေးငယ်များကို စောစီးစွာ (သို့) အတင်းအဓမ္မ လက်ထပ်ပေးမှုနှုန်း မြင့်တက်လာမှုအပေါ် စိုးရိမ်ပူပန်နေရကြောင်း သုတေသနတွင်ပါဝင်သူအများစုက ထုတ်ဖော်ပြောကြားထားခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း အသိအမှတ်ပြုထားသော လူမျိုးစု ၁၃၅ မျိုးတို့၏ ရှုပ်ထွေးသော ဓလေ့ထုံးတမ်းများကြောင့် ဤပြဿနာနှင့်ပတ်သက်သော အချက်အလက်များကို မြန်မာနိုင်ငံတွင် တိကျစွာ ကောက်ယူဖော်ပြရန် ခက်ခဲသော်လည်း⁴³ မြန်မာနိုင်ငံရှိ မိန်းကလေး ၁၆% သည် အသက် ၁၈ နှစ်မတိုင်မီ လက်ထပ်ကြ၍ ရခိုင်ပြည်နယ်နှင့်ရှမ်းပြည်နယ်တို့တွင် လက်ထပ်ထိမ်းမြားသည့် ပျမ်းမျှအသက်မှာ အငယ်ဆုံး ဖြစ်သည် ဟု အထောက်အထားများက ဖော်ပြထားသည်။⁴⁴

အမျိုးသားများ၏အဆင့်အတန်း၊ လိုအပ်ချက်များနှင့် ခေါင်းဆောင်မှုအပိုင်းတို့ကို ဦးစားပေးသော ခွဲခြားဆက်ဆံသည့်လူမှုစံသတ်မှတ်ချက်များကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လက်ခံလာနိုင်ခြင်းနှင့်အတူ အမျိုးသမီးများ၊ မိန်းကလေးများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ရပိုင်ခွင့်များနှင့်ပတ်သက်၍ အသိပညာ၊ နားလည်မှုကင်းမဲ့ခြင်းကို တစ်ကမ္ဘာလုံးအတိုင်းအတာဖြင့် ပါဝင်ဖြေဆိုသူများက ပိုမိုအာရုံစိုက်စေခဲ့သည်။ အမျိုးသမီးများအတွက် ရှိနေသော အထောက်အပံ့များ၊ ဝန်ဆောင်မှုများနှင့်ပတ်သက်၍ မသိရှိမှုများလည်းရှိသည်။ ကိုဗစ်-၁၉ ၏ သက်ရောက်မှုများ (သို့မဟုတ်) အပြင်ထွက်ခွင့်ကန့်သတ်ထားသည့်ကာလအတွင်း အမျိုးသမီးများ အိမ်တွင်ပိတ်မိနေကြသောကြောင့် အမျိုးသမီးများအတွက် လက်ရရှိနိုင်သည့် အထောက်အပံ့များ၊ ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များက ပေးနေသော ဝန်ဆောင်မှုများကို လက်လှမ်းမီနိုင်ရန် အခက်အခဲရှိကြသည်ဟု ပါဝင်သူများက အောက်ပါအတိုင်း အလေးပေးပြောကြားခဲ့ကြသည်။

⁴³ Girls not Brides (2020) ‘What’s the Child Marriage Rate? How big of an issue is child marriage?, <https://www.girlsnotbrides.org/child-marriage/myanmar/>
⁴⁴ Ibid.

“အမျိုးသမီးအများစုဟာ ကျား/မအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှုကို မသိရှိကြပါဘူး။ သူတို့ရဲ့ အခွင့်အရေးတွေကို သိလာဖို့အတွက် သူတို့ကို ပြောပြဖို့လိုပါတယ်”

များသောအားဖြင့် အမျိုးသမီးများကို ဦးတည်သည့် ခိုးမှု၊ လုယက်မှုများ မြင့်တက်လာကြောင်း သုတေသနတွင် ပါဝင်ဖြေဆိုသူများက အလေးပေးပြောကြားခဲ့ကြသည်။ ကိုဗစ်-၁၉ ဆိုင်ရာ အသွားအလာကန့်သတ် စောင့်ကြည့်ရေးစင်တာများတွင် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဖော်ကားမှုများနှင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုနှုန်း မြင့်တက်လာမှုလည်း သိရပါသည်။ မကြာသေးမီက ထုတ်ပြန်ခဲ့သည့် ကျား၊မရေးရာလေ့လာဆန်းစစ်မှုတစ်ခု၏ ဖော်ပြမှုအရ⁴⁵ ရွှေ့ပြောင်းဒုက္ခသည်များ စခန်း၊ အသွားအလာကန့်သတ်စောင့်ကြည့်ရေး စင်တာများနှင့် မြို့ပြရှိဆင်ခြေဖုံးရပ်ကွက်များတွင် အမျိုးသမီးများ၊ အမျိုးသားများ၊ မိန်းကလေးများ၊ ယောက်ျားလေးများနှင့် မသန်စွမ်းများအတွက် ရေသန့်ရရှိမှု၊ ရေမြောင်းမိလ္လာစနစ်သန့်ရှင်းမှုနှင့် တစ်ကိုယ်ရေသန့်ရှင်းရေး ပန်ဆောင်မှုများ ရရှိမှုနှင့် ပတ်သက်ပြီး စိန်ခေါ်မှုများ ရင်ဆိုင်နေကြောင်း သိရှိရသည်။⁴⁶ အသွားအလာကန့်သတ်စောင့်ကြည့်ရေးစင်တာအဖြစ် ထားရှိသော အဆောက်အဦးပရဝဏ်များတွင် (တစ်ကိုယ်ရည်သုံး ကျန်းမာရေး အသုံးအဆောင်များ အပါအဝင်) ကျား/မရေးရာနှင့်ပတ်သက်၍ ထည့်သွင်းစဉ်းစားပေးမှု မရှိခြင်းကြောင့် ထိုစင်တာများရှိ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများက ၎င်းတို့အနေဖြင့် အမျိုးသားများနှင့်အတူ နေရာများကို မျှဝေနေထိုင်ရန် အဆင်မပြေကြောင်း၊ လုံခြုံမှုမရှိဟုခံစားကြရကြောင်း သုတေသနတွင် ပါဝင်ဖြေဆိုသူများက ပြောကြားခဲ့သည်။

မြန်မာနိုင်ငံရှိ ကျေးရွာများမှ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများသည် အမြဲတမ်းဆိုသလို လူကုန်ကူးခြင်း ခံနေရပါသည်။ ၂၀၁၉ ခုနှစ်တွင် ခန့်မှန်းခြေအားဖြင့် လူကုန်ကူးခံရသူ ၈၂% သည် အမျိုးသမီးများ ဖြစ်ကြပါသည်။⁴⁷ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများကို လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအမြတ်ထုတ်ရန်အတွက် ကျေးလက်ဒေသများနှင့် တံငါရွာများ၊ နယ်စပ်ဒေသများ၊ သဘာဝသယံဇာတတူးဖော်သည့် နေရာများနှင့် စစ်စခန်းများ စသည့် အခြားနေရာများသို့ ပို့ဆောင်ကြသည်။ ကိုဗစ်ကာလအတွင်း ဝင်ငွေမရှိခြင်း၊ အလုပ်အကိုင်အခွင့်အလမ်း မရှိခြင်းတို့ကြောင့် အမျိုးသမီးငယ်များ လူကုန်ကူးခြင်း ခံနေကြရသည်။⁴⁸ ကိုဗစ်ကာလအတွင်း ဝင်ငွေနည်းပါးခြင်း၊ အလုပ်အကိုင်အခွင့်အလမ်း မရှိခြင်းတို့ကြောင့် အမျိုးသမီးငယ်များသည် လူကုန်ကူးခြင်း ခံနေရပါသည်။ သုတေသနတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး၏ ဆွေးနွေးချက်တစ်ဦးသည် ကိုဗစ်-၁၉ ပထမလှိုင်းအတွင်း လူကုန်ကူးခံခဲ့ရကြောင်း ပြောကြားခဲ့သည်။ အခြားပါဝင်သူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း အလေးပေးတင်ပြထားခဲ့သည်။

“ကိုဗစ်-၁၉ ကာလအတွင်း အလုပ်အကိုင်အခွင့်အလမ်း မရှိခြင်းနဲ့ ဝင်ငွေမရှိခြင်းတို့ကြောင့် ပွဲစားတစ်ချို့ (လူကုန်ကူးသူတွေ) က အမျိုးသမီးငယ်တွေကို မှောင်ခိုလမ်းကတစ်ဆင့် တရုတ်ပြည်သို့ ပို့ဆောင်ပေးပြီး အလုပ်ရအောင် ကူညီရှာဖွေပေးမယ်လို့ ဖြားယောင်းသွေးဆောင် လိမ်လည်ကြပါတယ်။ အမှန်တကယ်တော့ ပွဲစားတွေဟာ ဒီအမျိုးသမီးတွေကို ရဲတွေမတွေ့အောင် တစ်နေရာကနေတစ်နေရာသို့ ရွှေ့ပြောင်းဖွယ်ကောင်းပြီး နောက်ဆုံးမှာ သူတို့ဟာ ဒီအမျိုးသမီးတွေကို ရောင်းစားလိုက်ကြတယ်။”

⁴⁵ CARE (2020) ‘CARE Rapid Gender Analysis of COVID-19 in Myanmar – 7 June’, Care, <https://reliefweb.int/report/myanmar/care-rapid-gender-analysis-covid-19-myanmar-7-june-2020-version-1>
⁴⁶ Ibid.
⁴⁷ Myanmar’s Anti-Human Trafficking Police Force’s data released on their Facebook page.
⁴⁸ World Vision ‘Traffic Report: Myanmar’, World Vision, <https://www.worldvision.com.au/docs/default-source/publications/human-rights-and-trafficking/trafficking-report-myanmar.pdf>

နိုင်ငံရေးစပ်ကူးမပ်ကူးကာလ ဖြစ်သော်လည်း အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများ၊ အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေသော ဒေသများရှိ ရွှေ့ပြောင်းဒုက္ခသည်များသည် စစ်သားများ၏ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုအန္တရာယ်ကို ဆက်လက် ရင်ဆိုင်နေရပါသေးသည်။

ဤသုတေသနအတွက် ပါဝင်ဖြေဆိုသူများက ရခိုင်နှင့် ချင်းပြည်နယ်ရှိ ပြည်သူများကို ထိန်းချုပ်ရန် အာဏာရှင်ဆန်ဆန် လုပ်ဆောင်မှုများကို ပိုမိုအသုံးပြုလာကြကြောင်း မီးမောင်းထိုးပြခဲ့ကြသည်။ ထိထိရောက်ရောက် အပြစ်ပေးအရေးယူမှု မရှိခြင်းကြောင့် စခန်းနေရာများတွင် လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များ ကကျူးလွန်သည့် (မုဒိန်းမှုများ အပါအဝင်) လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုနှင့် ထိပါးနှောင့်ယှက်မှု ဖြစ်ရပ်များနှင့်ပတ်သက်၍ တိုင်တန်းထားသောပြစ်မှုများရှိပါသည်။ (လက်နက်ကိုင် အဖွဲ့အစည်းများ မှ) အမျိုးသား တိုက်ပွဲဝင်စစ်သည်များသည် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအား ထိပါးနှောင့်ယှက် သည့် မှတ်တမ်းများလည်း ရှိပါသည်။ ဤကိစ္စများနှင့်ပတ်သက်၍ စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်း၊ မှတ်တမ်းတင် ထားခြင်းများ ရှိလိမ့်မည်မဟုတ်ဟု ယုံကြည်ထားကြသဖြင့် ကျူးလွန်သူများကို ထိထိရောက်ရောက် အပြစ်ပေးအရေးယူ ဆောင်ရွက်ခြင်းမရှိကြောင်း သုတေသနတွင် ပါဝင်ဖြေဆိုသူများက အလေးပေး ပြောကြားခဲ့သည်။ ပါဝင်သူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း အခိုင်အမာ ပြောကြားထားပါသည်။

“မုဒိန်းမှုတွေကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းဖို့ ကြိုးစားရာမှာ အတူသဖြင့် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူတွေဟာ တပ်မတော် ဘက်က ဖြစ်ရင် ကျွန်ုပ်တို့အနေနဲ့ အခက်အခဲအများကြီး ရင်ဆိုင်ကြုံတွေ့ရပါတယ်။ [...] ကျွန်တော်တို့ ရဲ့ လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်တွေတောင် အမှုကို ပြန်လည်ရုတ်သိမ်းဖို့ ခြိမ်းခြောက်ခံရတာတွေ၊ ဖိအားပေးခံရတာ တွေရှိပါတယ်။ ရခိုင်အမျိုးသမီးတွေအပေါ် တပ်မတော်က ကျူးလွန်ထားတဲ့ အလားတူဖြစ်ရပ်အများကြီး ရှိတယ်ဆိုပေမယ့် လွန်ခဲ့တဲ့ ၅/၆ လက ဖြစ်ပွားခဲ့တဲ့ အမှုတစ်ခုတည်းကိုပဲ တရားစွဲဆိုနိုင်ခဲ့ပါတယ်။ အခု အခါမှာ ကျွန်တော်တို့က ဒီအမှုကို စစ်ဘက်တရားရုံးမှာမဟုတ်ဘဲ တရားဝင်တရားရုံးမှာ တရားစွဲပေးဖို့ အာဏာပိုင်တွေကို တောင်းဆိုနေပါတယ်”

အမျိုးသမီးများ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးဆိုင်ရာ အမျိုးသားအဆင့် မဟာဗျူဟာစီမံကိန်း (၂၀၁၃-၂၀၂၂) (NSPAW) နှင့် အမျိုးသမီးအကြမ်းဖက်မှု ကာကွယ်တားဆီးရေးဥပဒေမူကြမ်း (PoVAW) ကဲ့သို့ သော အဓိကကျသည့် ကျား၊မရေးရာ တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်မှုဘောင်များ ရေးဆွဲရာတွင် အစိုးရ သည် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လှုပ်ရှားနေသည့်အဖွဲ့အစည်းများ (WROs) ကို ပါဝင်ညှိနှိုင်း ဆောင်ရွက်နိုင်စေရန် ကြိုးပမ်းမှုများရှိခဲ့သည်။ အမျိုးသမီးများအား နည်းမျိုးစုံဖြင့် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်း ပပျောက်ရေး သဘောတူစာချုပ် (CEDAW) ကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်သည့် အပြည် ပြည်ဆိုင်ရာ အကြံပြုချက်များအပေါ်လည်း စတင်လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ သို့သော် အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းတွင် ပါဝင်လုပ်ဆောင်သူများက အစိုးရသည် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှု (VAWG) ကို ကျူးလွန်သူများအား တရားစွဲဆိုရန် နှောင့်နှေးကြန့်ကြာနေကြောင်း ဖော်ပြထားကြသည်။⁴⁹ လက်ရှိဥပဒေများသည် အမျိုးသမီးများ အကြမ်းဖက်ခံရမှုကို တားဆီးနိုင် စွမ်း မရှိရုံသာမက အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးကိုလည်း ကာကွယ်စောင့်ရှောက်နိုင်စွမ်း မရှိကြောင်း ပြည်သူလူထုအများအပြားက ဝေဖန်ထားကြပါသည်။⁵⁰

49 Devanna de la Puente Forte (2013). Rapid Assessment Protection situation of Women and Girls-Rakhine Humanitarian Response. IASC, https://themimu.info/sites/themimu.info/files/documents/Ref_Doc_GBV_AOR_RRT_Report_on_Women_Protection_Rakhine_Feb2013.pdf
50 Sadeque (2020) ‘Myanmar’s Protection Bill falls Short of Addressing Violence Against Women, IPS, <http://www.ipsnews.net/2020/07/myanmars-protection-bill-falls-short-of-addressing-violence-against-women/>

၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် ပထမဆုံး အဆိုပြုတင်သွင်းခဲ့သည့် အမျိုးသမီးအကြမ်းဖက်မှု ကာကွယ်တားဆီးရေး ဥပဒေကို ပြဋ္ဌာန်းရန်အတွက် ဥပဒေမူကြမ်းအဆင့်တွင် နှောင့်နှေးကြန့်ကြာမှုများ ရှိခဲ့ကြောင်း သုတေသနတွင် ပါဝင်သူများက မီးမောင်းထိုးပြထားပါသည်။ ဤဥပဒေသည် မြန်မာနိုင်ငံအနေဖြင့် ‘ရေရှည်တွင် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ကျား၊မအခြေပြု အကြမ်းဖက်မှုများကို ဖြေရှင်းနိုင်ရန်အတွက် ပြည့်စုံသောမူဘောင်တစ်ခုကို ရေရှည်သေချာစေရန်၊ ၎င်း၏ ပြည်တွင်းဥပဒေများကို နိုင်ငံတကာ တာဝန်ဝတ္တရားများနှင့်အညီ ကိုက်ညီစေရန်နှင့် အမျိုးသမီးများ အကြမ်းဖက်ခံရမှုအတွက် လုံလောက်သော လျော်ကြေးပေးရန်’ အတွက် သိသာထင်ရှားသည့်အခွင့်အလမ်းများ ဖော်ဆောင်ပေးသည်။⁵¹ သို့ရာတွင် ဤဥပဒေသည် ရာဇဝတ်မှုများနှင့် မကိုက်ညီသော အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ၊ အမျိုးသမီးများ၊ မိန်းကလေးများနှင့် ၎င်းတို့၏ မတူကွဲပြားသော အတွေ့အကြုံများအား မှတ်တမ်းတင်ထားခြင်း၊ ထိထိရောက်ရောက် ကာကွယ်ပေးနိုင်ခြင်းမျိုး မရှိခြင်း၊ ပဋိပက္ခဖြစ်နေစဉ်ကာလနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးကာလအတွင်း လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ကျား၊မ အခြေပြု အကြမ်းဖက်မှုများ အတွက် ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ပေးရန် ပျက်ကွက်ခြင်းတို့ကြောင့် များစွာ ဝေဖန်ခံနေရသည်။ အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေသော ဒေသများရှိ တပ်မတော်သားများ၊ ရဲများနှင့် အခြားလုံခြုံရေးတပ်သားများ ကျူးလွန်ထားသော အကြမ်းဖက်မှုများကို အရပ်ဘက်တရားရုံးတွင် ဖြေရှင်းရပါမည်။⁵² ပါဝင်သူတစ်ဦးက ဤကဲ့သို့ ကိုယ်စားပြုအရေးဆိုမှုကို ကိုဗစ်-၁၉ ကာလအတွင်းမှာပင် ဆက်လက်ဆောင်ရွက်သင့်ကြောင်း အောက်ပါအတိုင်း အလေးပေးပြောကြားခဲ့သည်။

“ကိုဗစ်-၁၉ ကာလအတွင်း အမျိုးသမီးအကြမ်းဖက်မှု ကာကွယ်တားဆီးရေးဥပဒေမူကြမ်းကို ပြန်လည်သုံးသပ်ဖို့အတွက် အစည်းအဝေး နှစ်ကြိမ် ပြုလုပ်ခဲ့ပါတယ်။ ဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲရာမှာ တိုင်းရင်းသား အမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်းတွေရဲ့ အသံကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်း (သို့) အကြောင်းကြားခြင်း မရှိခဲ့ပါဘူး။ ဥပဒေမူကြမ်းမှာ မပါဝင်တဲ့ အကြောင်းခြင်းရာတွေ အများကြီး ရှိနေပါသေးတယ်။ ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေတဲ့ ဒေသတွေမှာ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းတွေရဲ့ အကြမ်းဖက်မှုတွေနဲ့ ပတ်သက်ပြီး ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ဖို့လည်း ပျက်ကွက်ခဲ့ကြတယ်။ ဒါ့အပြင် ကျူးလွန်သူတွေကို ဘယ်လို အပြစ်ပေးတရားစွဲဆိုမယ် ဆိုတာကိုလည်း ဆွေးနွေးတိုင်ပင်မှု လုံးဝ မရှိခဲ့ပါဘူး။ ကျွန်တော်တို့က ဥပဒေမူကြမ်းမှာ အဲလိုမျိုး အကြောင်းအရာတွေကို ထည့်သွင်းပေးဖို့အတွက် အကြံပြုတိုက်တွန်းချင်ပါတယ်။”

အမျိုးသမီးအကြမ်းဖက်မှု ကာကွယ်တားဆီးရေး ဥပဒေမူကြမ်း/ဥပဒေနှင့်ပတ်သက်၍ ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခဲ့ကြသည့်အပြင် အမျိုးသမီးအကြမ်းဖက်မှုနှင့် ဆက်နွှယ်သည့် တရားဝင်အမှုများကို ရုံးတင်ခြင်း သို့မဟုတ် ဦးစားပေးဆောင်ရွက်ခြင်း မရှိသေးကြောင်းနှင့် ထိုဖြစ်ရပ်သည် ကိုဗစ်-၁၉ ကာလအတွင်း ပိုမိုဆိုးဝါးလာကြောင်း သုတေသနတွင် ပါဝင်သူ အမြောက်အများက ပြောကြားထားပါသည်။ ရဲစခန်းသို့ တိုင်ကြားသော်လည်း အရေးယူဆောင်ရွက်ပေးခြင်း မရှိပေ။ အနှစ်ချုပ်အားဖြင့် အောက်ပါအတိုင်း ပြောကြားခဲ့သည်။

51 Global Justice Centre (2020) Myanmar’s Proposed Prevention of Violence against Women Law: A failure to Meet International Human Rights standards, https://www.globaljusticecenter.net/files/20200710_MyanmarPOVAWLawAnalysis.pdf
52 Ibid.

“ပုံမှန်အားဖြင့် ကျွန်တော်တို့ဟာ ရက်သတ္တပတ်တိုင်း ရုံးတော်သို့ လာဖို့ ဆင့်ခေါ်ခံရပါတယ်။ ဒါပေမယ့် အခုတော့ နှစ်ပတ် သုံးပတ်သို့ ပြောင်းသွားတယ်။ တရားရုံးက ကျား၊မအခြေပြု အကြမ်းဖက်မှု (GBV) ကို အဓိကကျတဲ့ ကိစ္စအဖြစ် မသတ်မှတ်တာကြောင့် လူသတ်မှုလိုမျိုး တခြားအဓိကပြဿနာတွေကိုပဲ ဦးစားပေးဆောင်ရွက်နေပါတယ်။ ရဲစခန်းအနေနဲ့လည်း ဒီပြဿနာတွေနဲ့ပတ်သက်ပြီး တိုင်ကြားလာရင် လည်း လက်ခံဆောင်ရွက်ပေးဖို့ လိုလိုလားလား မရှိကြဘူး”

ယခင် ကျန်းမာရေးအကျပ်အတည်းများမှ အထောက်အထားများအရ အမျိုးသမီးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှုသည် ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ရောဂါ၏ ‘ကြာရှည်သည့် အမွေအနှစ်’ ဖြစ်လိမ့်မည်ဟု ညွှန်ပြ ထားသည်။⁵³ ကိုဗစ်-၁၉ ကာလအတွင်း အမျိုးသမီးများအပေါ် အကြမ်းဖက်ခံရမှုနှင့်ပတ်သက်၍ ပြီးပြည့်စုံသော ဖြေရှင်းချက်များ မရှိပါက အသက်ရှင်လွတ်မြောက်လာသူများ၊ ၎င်းတို့၏မိသားစုများ နှင့် ရပ်ရွာလူထုများအပေါ် ရေရှည်တွင် ထိခိုက်မှုများ ရှိလိမ့်မည်။ လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ သိသာထင်ရှားသည့် ထိခိုက်မှုများလည်း ရှိလာနိုင်သည်။ ကုလသမဂ္ဂအမျိုးသမီးများ (UN Women) အဖွဲ့က အလေးထားဖော်ပြသည်မှာ အကြမ်းဖက်မှုအတွက် အများပြည်သူ၊ ပုဂ္ဂလိကနှင့် လူမှုရေး ကုန်ကျစရိတ်များကို တွက်ချက်ကြည့်လျှင် အံ့ဩစရာကောင်းလောက်အောင်ပင် ကမ္ဘာ့ပြည်တွင်း ထုတ်ကုန်စုစုပေါင်း (GDP) ၏ ၂% ခန့် ရှိကြောင်း တွေ့ရသည်။⁵⁴ သို့သော် ကိုဗစ်-၁၉ ကို တုံ့ပြန် ဆောင်ရွက်ရန်နှင့် အမျိုးသမီးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှုကို အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ အရှိန်မြှင့် တင် ဆောင်ရွက်ရန်မှာ တစ်ကမ္ဘာလုံး အတူတကွ လက်တွဲဆောင်ရွက်ရန် နှင့် နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် အကြမ်းဖက်မှုကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန် လုပ်ဆောင်နေသော အမျိုးသမီး အခွင့်အရေးအဖွဲ့အစည်း များ၏ ကျွမ်းကျင်မှုကို တန်ဖိုးထားရန် လိုအပ်ပါသည်။ ဤလိုအပ်ချက်များသည် လူမှုရေးဆိုင်ရာ တရားမျှတမှု၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ စည်းလုံးညီညွတ်မှုနှင့် လူ့အခွင့်အရေးဥပဒေအောက်ရှိ တာဝန် ဝတ္တရားများပေါ်တွင် ဗဟိုပြုရန် လိုအပ်ပါသည်။⁵⁵

ထို့အပြင် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများသည် အကြမ်းဖက်မှုကို တားဆီးကာကွယ်ရန်အတွက် သတင်းအချက်အလက်၏ အရင်းအမြစ်ဖြစ်သည့် နည်းပညာကို လက်လှမ်းမီရန် အကန့်အသတ် ရှိ နေသည်မှာထင်ရှားပါသည်။

“ဒီနေ့ခေတ်မှာ ဖေ့စ်ဘုတ်ခ် [Facebook] ဟာ အများပြည်သူ/ အမျိုးသားတွေပိုပြီး အသုံးများတဲ့ နေရာတစ် ခု ဖြစ်လာတယ်။ ဒါကြောင့် FB ပေါ်မှာ အမျိုးသမီးတွေကို ပိုပြီး နှောင့်ယှက်လာတာတွေ၊ မလိုလားအပ် တဲ့ ဓာတ်ပုံတွေပို့လာတာတွေ ရှိတဲ့အတွက် အမျိုးသမီးတွေအတွက် ပိုပြီး အန္တရာယ်ရှိလာနိုင်တယ်ဆိုတဲ့ ယေဘုယျ ယူဆချက်တွေ ပိုပြီး များပြားလာပါတယ်။”

ကျား၊မအကြား နည်းပညာကွာဟမှုကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းပေးခြင်းသည် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှုကို အသိပေးခြင်း၊ ကာကွယ်ခြင်းနှင့် တုန့်ပြန်ခြင်းအပြင် အမျိုးသမီးများ၏ စွမ်းရည်မြှင့်တင်မှုအတွက် အရေးကြီးသော နည်းလမ်းတစ်ခု ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

53 GUN Women (2020) ‘COVID-19 and Violence Against Women and Girls: Addressing the Shadow Pandemic, Policy Brief 17, <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/policy-brief-covid-19-and-violence-against-women-and-girls-en.pdf?la=en&vs=640>
54 Ibid.
55 Webster (2020) ‘Double Danger: Covid-19 and the surge in domestic violence, ActionAid UK, <https://www.actionaid.org.uk/blog/news/2020/04/21/double-danger-covid-19-and-the-surge-in-domestic-violence>

၃.၄။ ထောက်ခံအကြံပြုချက် ၄ - စိတ်ကျန်းမာရေး၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့်လူမှုရေးဆိုင်ရာ အထောက်အပံ့ (MHPSS)။ မြန်မာအစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းက ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ရောဂါကို ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးအတွက် ဘက်စုံလွှမ်းခြုံသည့်ပုံစံဖြင့် တုန့်ပြန်မှု၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသအနေဖြင့် စိတ်ဒါဏ်ရာအထူးကုသရေးဝန်ဆောင်မှုများအပါအဝင် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာ အထောက်အပံ့တို့ကို ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်း၍ စီမံလုပ်ဆောင်နိုင်အောင် ဆောင်ရွက်သင့်သည်။ ဤသို့ ဆောင်ရွက်ရာ၌ နိုင်ငံတွင်း ရွှေ့ပြောင်းဒုက္ခသည် အမျိုးသမီးများ၊ ကိုယ်ဝန်ဆောင်နှင့် နို့တိုက်မိခင်များ၊ အိမ်ထောင်မရှိသော (သက်ငယ်ပိုင်း) အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများ၊ အိမ်ထောင်ကွဲအမျိုးသမီးများ၊ လူနည်းစုအုပ်စုများမှ အမျိုးသမီးများ၊ အမျိုးသမီးဦးဆောင်သော အိမ်ထောင်စုများ၊ တစ်ခုလပ်အမျိုးသမီးများ၊ သက်ကြီးရွယ်အိုအမျိုးသမီးများ၊ စိတ်ပိုင်းနှင့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ မသန်စွမ်းသူများအပါအဝင် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားရာ ဒေသများနှင့် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားမှုမရှိသော ဒေသများမှ ထိခိုက်လွယ်သော အမျိုးသမီးနှင့် ကလေးအုပ်စုများကို အသေးစိတ် ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်သည်။

အဓိကအားဖြင့် အစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းက အောက်ပါအချက်များကို လုပ်ဆောင်သင့်သည်။

- စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာ အထောက်အပံ့ (MHPSS) ကို အထွေထွေကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှု လုပ်ငန်းများ၊ အသွားအလာကန့်သတ်စောင့်ကြည့်သူများအတွက် အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းများ၊ လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းအတွင်း လက်ရှိအဆောက်အအုံများ ဖြစ်သော ကျောင်းများနှင့် လူထုစုဝေးရန် နေရာများနှင့် ပေါင်းစည်းပေးနိုင်အောင် ဆောင်ရွက်ခြင်း။
- အသွားအလာကန့်သတ်စောင့်ကြည့်ရန်ထားရှိသည့် စင်တာများရှိ စေတနာ့ဝန်ထမ်းများအပါအဝင် ကိုဗစ်-၁၉ ကို ရှေ့တန်းမှ ရှုပ်ရှုပ်ချွန်ချွန် တိုက်ပွဲဝင်နေသူများအတွက် ဘက်စုံလွှမ်းခြုံသော စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာ အထောက်အပံ့ (MHPSS) သင်တန်းနှင့် ကိရိယာအထောက်အပံ့များကို စတင်အသုံးပြုခြင်း။
- လူမှုကွန်ရက်များ၊ အပြုသဘောဆောင်သည့် လုပ်ရိုးလုပ်စဉ်များနှင့် မိမိကိုယ်ကိုယ် ဂရုစိုက်မှုတို့ကို အားကောင်းလာစေရေးအတွက် အလေးထား၍ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့်လူမှုရေးဆိုင်ရာ ထောက်ပံ့မှု၊ အနားယူအပမ်းဖြေမှုများဆိုင်ရာ လုပ်ဆောင်ချက်များနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာများတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံခြင်း။

ကမ္ဘာတဝှမ်းလုံးတွင် စိတ်ကျန်းမာရေးသည် ‘ရောဂါဝန်ထုပ်ဝန်ပိုး’ တစ်ခုလုံး၏ အဓိကအကြောင်းရင်းများအနက် တစ်ခု ဖြစ်နေသော်လည်း အသိအမှတ်ပြုမခံရဘဲ ထောက်ပံ့မှုနည်းပါးသည့် ကဏ္ဍတစ်ရပ်အဖြစ် ကျန်ရှိနေပါသေးသည်။⁵⁶ ယခုနှစ်အစောပိုင်းတွင် ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ (WHO) က ပြုလုပ်သော စစ်တမ်းတစ်ခုအရ စိတ်ကျန်းမာရေးအတွက် တောင်းဆိုမှု များလားသော်လည်း ကမ္ဘာတဝှမ်းရှိ နိုင်ငံများ၏ ၉၃% တွင် အလွန်အရေးကြီးသော စိတ်ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများသည် ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ရောဂါကြောင့် အနှောင့်အယှက်ဖြစ်စေသည့် အခြေအနေသော်လည်းကောင်း၊ ရပ်တန့်သွားသည့် အခြေအနေသော်လည်းကောင်း ဖြစ်သွားနိုင်စေကြောင်း ဆို

⁵⁶ IVos, T. et al. (2013) Global, regional, and national incidence, prevalence, and years lived with disability for 301 acute and chronic diseases and injuries in 188 countries, 1990–2013: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study. The Lancet. 386 (9995). pp. 743-800

ထားသည်။⁵⁷ ထို့ပြင် လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းအခြေပြု စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့်လူမှုရေးဆိုင်ရာ ထောက်ပံ့ရေး လုပ်ငန်းများမှာ လွန်စွာ ထိခိုက်သွားခဲ့ပြီး နိုင်ငံအများအပြားတွင် လူအုပ်စုများ၊ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းအခြေပြု လုပ်ဆောင်ချက်များအနေဖြင့် စုဝေးမှု မပြုနိုင်ဘဲ၊ ပုံမှန် ထောက်ပံ့ရေး ကိစ္စများကိုလည်း မပေးနိုင် ဖြစ်လာခဲ့သည်။⁵⁸

အဖွဲ့အစည်းများအကြား ရပ်တည်ဆောင်ရွက်ရေးကော်မတီ (Inter-Agency Standing Committee - IASC) က အလေးပေးတင်ပြချက်အရ ကပ်ရောဂါကာလအတွင်း ‘လူအများ စိတ်ဖိစီးမှုများ၊ စိုးရိမ်ပူပန်မှုများ ခံစားရသည်မှာ အတွေ့ရများသည့် အခြေအနေ’ ဖြစ်သည်။⁵⁹ သို့ရာတွင် ကိုဗစ်-၁၉ နှင့် ပတ်သက်၍ စိုးရိမ်ပူပန်မှု များစွာ ဖြစ်စေနိုင်သည့် စိတ်ဖိစီးမှုကိုဖြစ်စေသော အရာအချို့ ရှိပါသည်။ ၎င်းတို့တွင် အုပ်ထိန်းသူများကို အသွားအလာကန့်သတ် စောင့်ကြည့်သည့် နေရာများတွင် သီးသန့်ခွဲထားပြီး အခြားသော စောင့်ရှောက်မှုမရှိပါက သက်ကြီးရွယ်အိုများနှင့် မသန်စွမ်းသူတို့ကဲ့သို့ သော ထိခိုက်လွယ်သည့် လူပုဂ္ဂိုလ်များ၏ ရုပ်ပိုင်းနှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကျန်းမာရေး ချွတ်ယွင်းမှုနှင့် ပတ်သက်၍ စိုးရိမ်ပူပန်မှု၊ ရောဂါပိုး ကူးစက်ခံရနိုင်သည့် ဘေးအန္တရာယ်၊ မိမိထံမှ အခြားသူများသို့ ရောဂါပိုး ကူးစက်သွားစေမည့် အန္တရာယ်တို့ ပါဝင်သည်။⁶⁰ စိတ်ကျန်းမာရေးသည် ကမ္ဘာတလွှား ကျား၊မ မရွေး တွေ့ကြုံရသော ပြဿနာတစ်ခု ဖြစ်သော်လည်း အထောက်အထားများအရ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများကို အချိုးအစား မမျှအောင် သက်ရောက်မှုရှိကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။⁶¹ အထောက်အထားအသစ်များအရ ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ရောဂါသည် ‘ကမ္ဘာတလွှားရှိ အမျိုးသမီးများအတွက် စိတ်ကျန်းမာရေးအကျပ်အတည်း’ ကို ဖြစ်လာစေကြောင်း မီးမောင်းထိုးပြနေသည်။ အထူးသဖြင့် ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးအကျပ်အတည်း ဂယက်ရိုက်မှုများနှင့်ပတ်သက်၍ နိုင်ငံပေါင်း (၄၀) ရှိ လူအယောက် (၁၀,၀၀၀) ကို စစ်တမ်းကောက်ယူလေ့လာရာ၌ အမျိုးသမီးများ၏ ၂၇% သည် စိတ်မကျန်းမာမှုဆိုင်ရာ ပြဿနာများ တိုးလာနေပြီး အမျိုးသားများ၏ ၁၀% ကသာ စိတ်ကျန်းမာရေး ပြဿနာ တိုးလာနေကြောင်း တွေ့ရှိရပြီးနောက်တွင် ထိုအချက်ကို အလေးပေးတင်ပြလာကြသည်။⁶² အမျိုးသမီးများသည် အသက်ရှင်ရပ်တည်ရေး၊ အစားအစာနှင့် ကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှုတို့နှင့် ပတ်သက်၍ စိုးရိမ်ပူပန်ရသည့်အပြင် အခကြေးငွေမရသော စောင့်ရှောက်ရေးတာဝန်များကို စိတ်ဖိစီးမှုခံ၍ အာရုံစိုက်လုပ်ဆောင်ခဲ့ရကြောင်း ဤအစီရင်ခံစာတွင် အလေးပေးတင်ပြထားသည်။

57 WHO (2020) ‘COVID-19 disrupting mental health services in most countries’, <https://www.who.int/news/item/05-10-2020-covid-19-disrupting-mental-health-services-in-most-countries-who-survey>

58 United for Global Mental Health (2020), ‘The impact of COVID-19 on Global Mental Health: A Brief’, <https://unitedgmh.org/sites/default/files/2020-09/The%2BImpact%2BOf%2BCovid-19%2BOn%2BGlobal%2BMental%2BHealth%2BReport.pdf>

59 IASC (202) Briefing Note: COVID-19 Outbreak Readiness and Response Operations, https://interagencystandingcommittee.org/system/files/2020-03/IASC%20Interim%20Briefing%20Note%20on%20COVID-19%20Outbreak%20Readiness%20and%20Response%20Operations%20-%20MHPSS_0.pdf

60 Ibid.

61 ဤနေရာတွင် အရေးတကြီး မှတ်သားစရာ အချက်မှာ အမျိုးသားများအတွက် စိတ်ကျန်းမာရေးပြဿနာ ဖြစ်ပွားမှုနှုန်း ပိုမိုနည်းပါးနိုင်သည်ဟူသော အချက် ဖြစ်သည်။ မကြာသေးမီက CARE အဖွဲ့၏ လေ့လာချက်အရ အမျိုးသမီးများ၏ ၂၇% သည် စိတ်မကျန်းမာမှုနှင့် ဆက်နွှယ်သော အခက်အခဲများ တိုးလာနေကြောင်း တွေ့ရှိရပြီး အမျိုးသားများ၏ ၁၀% ကသာ ထိုသို့သော ပြဿနာမျိုး ရှိကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။ ဆက်လက် လေ့လာရန် - CARE (2020) Financial Insecurity, Hunger, Mental Health are Top Concerns for Women Worldwide’, <https://care.org/news-and-stories/press-releases/financial-insecurity-hunger-mental-health-are-top-concerns-for-women-worldwide/>; See also, Ahmed A (2020) ‘Why has Covid-19 impacted the mental health and wellbeing of women the most?’ Kings College London, <https://www.kcl.ac.uk/news/why-has-covid-19-impacted-the-mental-health-and-wellbeing-of-women-the-most>

62 Janoch et al. (2020) Rapid Gender Analysis: Filling the Data Gap to Build Back Equal, CARE, <https://care.org/news-and-stories/news/she-told-us-so/>

နောက်ထပ် သုတေသနတစ်ခုတွင် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများသည် ‘ဤအကျပ်အတည်း၏ စိတ်ခံစားမှုပိုင်းဆိုင်ရာ ခံစားရမှုကို’⁶³ ဆက်လက်ရရှိမည်ဖြစ်ကြောင်း အလေးပေးတင်ပြထားသည်။ အထူးသဖြင့် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများသည် ‘စိတ်တင်းကြပ်မှု’ နှင့် တောင်းဆိုမှုအသီးသီး ရှိနေသော ရှေ့တန်းမှ ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းအများစုကို ကိုယ်စားပြုသောကြောင့် ဖြစ်သည်။⁶⁴ သို့ဖြစ်ရာ ၎င်းတို့က အချိန်ပို၍ အလုပ်လုပ်ရနိုင်ခြေရှိနေသည်သာမက နောက်ထပ် စောင့်ရှောက်ရေးတာဝန်ဝတ္တရားများကိုလည်း နာရီပေါင်းများစွာပို၍ လုပ်ဆောင်ရနိုင်ခြေ ပိုများပါသည်။⁶⁵

မြန်မာနိုင်ငံတွင်မူ မကူးစက်နိုင်သော ရောဂါများဆိုင်ရာ အမျိုးသားအဆင့် မဟာဗျူဟာစီမံကိန်း (၂၀၁၇-၂၁) တွင် စိတ်ကျန်းမာရေးကို ဦးစားပေးနယ်ပယ်တစ်ခုအဖြစ် အလေးပေးတင်ပြထားသည် ဆိုသော်လည်း စိတ်ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ ပံ့ပိုးမှုများနှင့် ဝန်ဆောင်မှုများမှာ ရံပုံငွေနည်းပါးခြင်းနှင့် ရံပုံငွေမလုံလောက်ခြင်းတို့ ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ ၂၀၁၉ ခုနှစ်တွင် နိုင်ငံတွင်း မိမိကိုယ်ကိုယ် သတ်သေမှုနှုန်းသည် ၂.၆၃% တိုးပွားလာပြီး စုစုပေါင်း ၄,၁၈၉ မှ ရှိသည်ဖြစ် မြန်မာနိုင်ငံသည် ရာ ကမ္ဘာ့အဆင့် ၉၄ အဖြစ် သတ်မှတ်ခံခဲ့ရသည်ဟူသော အချက်ကို စဉ်းစားကြည့်လျှင် အဆိုပါအချက်က အထူးစိုးရိမ်ဖွယ်ရာ ဖြစ်နေသည်။⁶⁶ မြန်မာနိုင်ငံရဲ့တပ်ဖွဲ့၏ အစီရင်ခံစာအရ ၂၀၂၀ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလမှ ဇွန်လအထိ မိမိကိုယ်ကိုယ် သတ်သေမှုပေါင်း ၈၈၄ မှ ရှိခဲ့ပြီး ထိုအမှုများမှာလည်း ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ရောဂါ၏ လူမှုရေး၊ စီးပွားရေးဆိုင်ရာ သက်ရောက်မှုများနှင့် ဆက်စပ်မှု ရှိခဲ့ပါသည်။⁶⁷ စိတ်ကျန်းမာရေးအကျပ်အတည်းအပေါ် လက်ရှိအချိန်ထိ အစိုးရ၏ တုန့်ပြန်မှု လုံးဝ မရှိကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။ သို့ဖြစ်ရာ ဤပြဿနာအပေါ် အစိုးရ၏ တုန့်ပြန်မှုသည် ကိုဗစ်-၁၉ စီးပွားရေးကုစားမှု အစီအစဉ် (CERP) ထုတ်ပြန်ချက်တွင် မပါဝင်ပေ။ အသွားအလာကန့်သတ်စောင့်ကြည့်ရန် ထားရှိထားသည့် စင်တာများရှိ လူပုဂ္ဂိုလ်များအတွက် စိတ်ကျန်းမာရေး၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့်လူမှုရေးအထောက်အပံ့ (MHPSS) ဆိုင်ရာ အရေးပေါ်ဖုန်းလိုင်းများကဲ့သို့သော လူမှုဖူလုံရေးဦးစီးဌာနက အထောက်အကူပြု တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်မှုများတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုအချို့ ရှိလာခဲ့သော်လည်း အဆိုပါရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများမှာ အနည်းငယ်သာ ရှိပြီး စိတ်ဒဏ်ရာကုသရေးဆိုင်ရာ အထူးဝန်ဆောင်မှုများ ပူးတွဲဆောင်ရွက်မှုများ မရှိခဲ့ကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။ ဤအချက်များကို ပါဝင်သူတစ်ဦးက အနှစ်ချုပ်တင်ပြထားသည်။

“အမျိုးသမီးတွေရဲ့ စိတ်ကျန်းမာရေးအတွက် စိတ်ရောဂါကုဝန်ဆောင်မှုတွေ၊ ထောက်ပံ့မှုတွေမရှိပါဘူး။ ဒါတွေကို တကယ်ပဲ လိုအပ်ပါတယ်”

⁶³ Ipsos MORI (2020) ‘6 in 10 women finding it harder to stay positive day-to-day due to Coronavirus, <https://www.ipsos.com/ipsos-mori/en-uk/6-10-women-finding-it-harder-stay-positive-day-day-due-coronavirus>

⁶⁴ UN (2020) Policy Brief: The Impact of COVID-19 on Women, <https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/2020/06/report/policy-brief-the-impact-of-covid-19-on-women/policy-brief-the-impact-of-covid-19-on-women-en-1.pdf>

⁶⁵ Marsh S (2020) Women bear brunt of Covid-Related work stress, UK study finds, The Guardian, <https://www.theguardian.com/society/2020/oct/09/women-bear-brunt-of-covid-related-work-stress-uk-study-finds>

⁶⁶ UN Myanmar (2019) ‘Myanmar’s Communities United to Promote Awareness on Mental Health Issues and Suicide Prevention Among Young People, <https://myanmar.un.org/en/22614-myanmars-communities-united-promote-awareness-mental-health-issues-and-suicide-prevention>

⁶⁷ Soe (2020) ‘Stress, Anxiety and suicide in the time of COVID-19’ Frontier, <https://www.frontiermyanmar.net/en/stress-anxiety-and-suicide-in-the-time-of-covid-19/>

ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှု (VAWG) နှုန်းထား မြင့်မားနေမှုသည် စိတ်ကျန်းမာရေး နိမ့်ပါးနေမှုနှင့် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူအမျိုးသားများအပေါ် မ ယုံကြည်မှုတို့နှင့် ဆက်စပ်နေသည်။ ပါဝင်ဖြေဆိုသူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း အလေးပေး တင်ပြ ထားသည်။

“အလုပ်လက်မဲ့ အခြေအနေမှာ အမျိုးသားတွေကို စိတ်ဓာတ်ကျစေပြီး အိမ်ထဲမှာ လှောင်ပိတ်မိနေတဲ့ အတွက်ကြောင့်လည်း သူတို့ရဲ့ ရပ်တည်ချက်နဲ့ပတ်သက်ပြီး သိမ်ငယ်စိတ် ဖြစ်ကြလာကြတယ်။ ဒါကြောင့် အမျိုးသမီးတွေအပေါ် သူတို့ရဲ့ အာဏာကို အလွဲသုံးစား လုပ်ကြတာပါပဲ”

သို့ရာတွင် လွှမ်းမိုးနေသည့် အခြေအနေမှာ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအပေါ် အကြမ်းဖက် မှု (VAWG) (ယခု ဆွေးနွေးချက်များတွင် အိမ်ထောင်ဖက်များကကျူးလွန်သော အကြမ်းဖက်မှု (IPV) ဟု ခေါ်သည်) ကို ကြိုတွေ့နေရပြီး ရှင်သန်လွတ်မြောက်လာသည့်အမျိုးသမီးများကို ကြောက်စိတ်၊ အထီးကျန်စိတ်တို့ဖြင့် ဆက်လက်နေထိုင်ရန် တွန်းအားပေး ခံရကြောင်းနှင့် (တွေ့လေ့တွေ့ထမရှိ ဟု နားလည်ကြသည့်) အဆိုပါဝန်ဆောင်မှုများကို ၎င်းတို့ သတိပြုမိသည် ဆိုလျှင်ပင် ထောက်ပံ့မှုနှင့် ခိုလှုံမှုတို့ကို မရှာဖွေနိုင်ကြကြောင်းကို ပါဝင်ဖြေဆိုသူများက အလေးပေး တင်ပြခဲ့ကြသည်။ ပါဝင် ဖြေဆိုသူ တစ်ဦး၏ တင်ပြချက်မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

“လော့ဒေါင်းကာလ (အိမ်ပြင်မထွက်ရတဲ့ ကာလ) အတွင်း အကြမ်းဖက်မှုခံရတဲ့ အမျိုးသမီးတွေမှာ သွား စရာ နေရာမရှိ၊ ထွက်ပြေးစရာ နေရာမရှိ ဖြစ်နေခဲ့တယ်”

သုတေသနတွင် ပါဝင်သူများက အခိုင်အမာ ပြောသော နောက်တစ်ချက်မှာ ပဋိပက္ခအခြေအနေများ တွင် နေထိုင်ကြရသော အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများသည် စိတ်ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ ထိခိုက်မှု ကို ကြိုတွေ့နိုင်ခြေ ပိုများတတ်သည်ဟူသော အချက် ဖြစ်သည်။ ပါဝင်ဖြေဆိုသူများ၏ ပြောကြားချက် အရ အဆိုပါအခြေအနေများကို ကြိုတွေ့ခံစားနေရသော အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများတွင် ညည်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် အကြမ်းဖက်မှုတို့ကို မိမိတို့ ကိုယ်တိုင် မျက်မြင်ဒိဋ္ဌ ကြုံတွေ့ရခြင်း၊ ကြုံတွေ့ ခံစားရခြင်းတို့ကြောင့် စိတ်ဒဏ်ရာများ ရှိနေတတ်သည်ဖြစ်ရာ မိမိတို့ မိသားစုအတွက် ဘေးကင်း လုံခြုံသော အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဆိုင်ရာရွေးချယ်နိုင်မှု၊ အစားအစာနှင့် ရေတို့ကို ရရှိနိုင်ခြေ နည်းပါးတတ်သလို ဘေးကင်းလုံခြုံသော အိုးအိမ်ကိုလည်း ရရှိနိုင်ခြေလည်း နည်းပါးသည်။ ထို့ပြင် ၎င်းတို့သည် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှု (VAWG) ပုံသဏ္ဍာန်အမျိုး မျိုး၏ အန္တရာယ်ကိုလည်း ခံစားရတတ်ပါသည်။ ပါဝင်ဖြေဆိုသူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း ရှင်း ပြထားသည်။

“ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားတဲ့ နေရာတွေမှာရှိတဲ့ ပြည်တွင်းရွှေ့ပြောင်းဒုက္ခသည်တွေမှာ အစားအစာတွေ လိုအပ် သလို စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာနဲ့ လူမှုရေးဆိုင်ရာ အထောက်အပံ့တွေလည်း လိုအပ်ပါတယ်။ ဘာကြောင့်လဲဆို တော့ နဂိုကတည်းက ရှိနေတဲ့ ပဋိပက္ခကြောင့် ဖြစ်ပါတယ်”

ပါဝင်ဖြေဆိုသူအချို့ကလည်း ရခိုင်ပြည်နယ်နှင့် ချင်းပြည်နယ်တို့တွင် နှစ်ချီကြာ အင်တာနက် ပိတ်ထားမှုကြောင့် ကိုဗစ်-၁၉ နှင့်ပတ်သက်၍ တရားဝင်ထုတ်ပြန်ထားသော တိကျသည့် သတင်း အချက်အလက်များကို ပြည်သူအများစုက မရရှိနိုင်ဘဲ ဖြစ်လာခဲ့ကြောင်း အလေးပေးတင်ပြကြ သည်။ ထို့ပြင် အင်တာနက်ပေါ်မှ/အဝေးမှ ထောက်ပံ့မှု ပေးနိုင်ခဲ့သော ထောက်ပံ့ရေး ဝန်ဆောင်မှု အချို့ကလည်း ထိုသို့ မလုပ်နိုင်ကြောင်းကို ပါဝင်ဖြေဆိုသူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း အနှစ်ချုပ် တင်ပြထားသည်။

“အခုလို ကာလမျိုးမှာ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းတွေအနေနဲ့ ပဋိပက္ခဒဏ် ခံစားနေကြရတဲ့ အမျိုးသမီးတွေ ကို စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာနဲ့ လူမှုရေးဆိုင်ရာ အထောက်အပံ့အတွေ့ မပေးနိုင်တော့ပါဘူး။ ဒီလို ထောက်ပံ့မှုမျိုးကို အင်တာနက်ပေါ်ကတော့ (ဒါမှမဟုတ် လော့ဒေါင်း မချခင် လူကိုယ်တိုင်) ပေးနိုင်ခဲ့မှာပေါ့”

လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုအကျပ်အတည်းများနှင့် ထိခိုက်ပျက်ပြားမှုတို့ကြောင့် အလွှာ အသီးသီး၌ ဆင်းရဲဒုက္ခများ သိသိသာသာ ဖြစ်စေပြီး ပြည်သူများအနေဖြင့် အဆင်ပြေအောင် ညှိ ယူလုပ်ဆောင်ရန် စိန်ခေါ်မှုများနှင့် ရင်ဆိုင်နေရသည်။ စိတ်ကျန်းမာရေး၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် လူမှုရေးအထောက်အပံ့ (MHPSS) ကို ဦးစားပေးသော ချဉ်းကပ်နည်းတစ်ခုဖြစ်သည့် အမျိုးသမီး နှင့် မိန်းကလေးများအတွက် မိသားစု၊ ရပ်ရွာလူမှုအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းကြီးတွင် ရှင်သန် နိုင်၊ နာလန်ထူနိုင်ရန် ဘေးကင်းလုံခြုံသော ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခုကို ပေးစွမ်းရာ၌ အလွန်အရေးပါ သော ကာကွယ်ရေးစီမံချက်များ၊ ကွန်ရက်များနှင့် အဆက်အသွယ်များကို ခိုင်မာအားကောင်းအောင် ဆောင်ရွက်ရေးဟူသော ချဉ်းကပ်နည်းသည် ‘ပိုကောင်းသော အခြေအနေကို ပြန်လည် တည်ဆောက် နိုင်ရေး’ အတွက် ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ရောဂါမှ နာလန်ထလာစေရေး အစီအစဉ်များ၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသ အနေဖြင့် လွန်စွာ အရေးပါလာမည် ဖြစ်သည်။

၃.၅။ အကြံပြုချက် ၅ - အမျိုးသမီးများ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းနှင့် စီးပွားရေးအခွင့်အရေးများ။
မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းသည် ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ရောဂါဆိုင်ရာ တုန့်ပြန် ဆောင်ရွက်မှုနှင့် ပြန်လည်နာလန်ထူမှုအတွက် ကြိုးပမ်း ဆောင်ရွက်ချက်များတွင် အမျိုးသမီး များ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဆိုင်ရာအခွင့်အလမ်းများနှင့် လူမှုဖူလုံရေးတို့အတွက် ဦးစားပေး ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများအတွက် ကိုဗစ်-၁၉ ၏ သက်ရောက်မှုကို ကျား/မရေးရာရှုထောင့်အရ အချက်အလက်များ ပေးနိုင်အောင် ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

အထူးသဖြင့် အစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းက အောက်ပါတို့ကို ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

- အမျိုးသမီးများ၊ အမျိုးသမီးအိမ်ထောင်ဦးစီးရှိသော အိမ်ထောင်စုများနှင့် အမျိုးသမီးများ ဦးဆောင်သော လုပ်ငန်းများအတွက် အခြား၊ အကာအကွယ်ဖြစ်စေသော အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း ဆိုင်ရာ ရွေးချယ်စရာများတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံပါ။ အဆိုပါနည်းလမ်းများတွင် အရေးပေါ်ငွေကြေး ထောက်ပံ့မှုများ၊ အိမ်မှ ဆက်လက် အလုပ်လုပ်နိုင်ရန်နှင့် ဝင်ငွေအမျိုးမျိုး ရစေရန် သင်တန်းနှင့် နည်းပညာတို့ကို တိုးမြှင့်ရရှိအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။ အဆိုပါစီမံချက်များသည် အမျိုးသမီးများ ဒစ်ဂျစ်တယ်နည်းပညာ တတ်ကျွမ်း၍ အင်တာနက်ဈေးကွက်ဆိုင်ရာ သတင်း အချက်အလက်များကို တိုးမြှင့်ရရှိနိုင်အောင် ထောက်ပံ့ပေးပါလိမ့်သည်။

- သမားရိုးကျနှင့် သမားရိုးကျမဟုတ်သော ကဏ္ဍများတွင် လုပ်ကိုင်နေသော အမျိုးသမီး အလုပ်သမားများ၊ ရွှေ့ပြောင်း အလုပ်သမားများ၏ အခွင့်အရေးများကို လေးလေးစားစား ဆက်ဆံ ရန်နှင့် ခိုင်မာအားကောင်းစေရန် သမဂ္ဂများနှင့် ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်သည့်နည်းကို ထည့်သွင်း ဆောင်ရွက်ပါ။ သို့မှသာ အလုပ်လုပ်သည့် အခြေအနေများ ဘေးကင်းလုံခြုံပြီး လုပ်ခလစာရရှိမှု များ မျှတကာ သာတူညီမျှ ဖြစ်ပါလိမ့်မည်။ ဤသို့လုပ်ဆောင်ရာ၌ အလုပ်သမားများအတွက် PPE ဝတ်စုံ ပေးရန်နှင့် ခပ်ခွာခွာ နေထိုင်ရေးနှင့် ကိုဗစ်-၁၉ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကို လိုက်နာရန် သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းချက်များ ပါဝင်သင့်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း သမားရိုးကျလုပ်ငန်းခွင်လုပ်သားအင်အားစု၌ ကိုယ်စားပြုပါဝင်နေသော အမျိုးသမီးအရေအတွက် တိုးလာနေသည်⁶⁸ ဆိုသော်လည်း အိမ်ထောင်စုအများစုမှာ မိသားစုဝင်ငွေ အများစုအတွက် အမျိုးသားများကို အားကိုးမှီခိုနေရဆဲ ဖြစ်ပြီး အမျိုးသမီးများက (အခကြေးငွေ မရရှိသော) အိမ်မှုကိစ္စနှင့် စောင့်ရှောက်ရေးအလုပ်များကို တာဝန်ယူလုပ်ဆောင်ကြဆဲ ဖြစ်သည်။⁶⁹ သို့သော်လည်း မြို့ပြဒေသများတွင်မူ အခြေအနေများ ပြောင်းလဲနေသည်။ မြို့ကြီးပြကြီးများတွင်မူ လုပ်သားအင်အားစုတွင် အမျိုးသမီးများ ပါဝင်မှုနှုန်းသည် ၂၀၁၈ ခုနှစ်တွင် ၄၈.၅% အထိ တိုးတက် လာခဲ့သည်။ ဤသို့ အမျိုးသမီးပါဝင်မှုနှုန်း တိုးတက်လာခြင်းသည် အထည်ချုပ်လုပ်ငန်းကဏ္ဍ ပို၍ အရေးပါလာပြီး မြန်မာနိုင်ငံရှိ အထည်ချုပ်အလုပ်သမားများ၏ ၉၀% ခန့်က အမျိုးသမီးများ ဖြစ် နေသည့် အခြေအနေနှင့် များစွာ ဆက်စပ်လာခဲ့သည်။⁷⁰ သို့ရာတွင် အမျိုးသမီးများသည် သူတို့ လုပ်ဆောင်ရသော အခကြေးငွေ မရရှိသည့် စောင့်ရှောက်ရေးအလုပ်တာဝန်ကိုလည်း မစွန့်လွှတ် နိုင်ကြသဖြင့် အခကြေးငွေရသော အလုပ်တာဝန်နှင့် အခကြေးငွေ မရသော အလုပ်တာဝန်တို့ ‘နှစ် ဆတိုး ဝန်ပိနေမှု’ အဖြစ် မကြာခဏ ပြောကြသော အခြေအနေကို ဖြစ်စေသည်။⁷¹

ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ရောဂါသည် အမျိုးသမီးများအတွက် အခကြေးငွေမရသော စောင့်ရှောက်ရေးအလုပ် ကို လုပ်ရန် တောင်းဆိုမှုအပေါ် နောက်ထပ်အလွှာတစ်ခုကို ထပ်ပေါင်းထည့်လိုက်သည်။ ကပ်ရောဂါ မပြန့်ပွားအောင် ထိန်းချုပ်နိုင်ရန် ကျောင်းများကို ပိတ်ထားခြင်း၊ အိမ်အပြင်မထွက်ရမီချက်များကဲ့သို့ သော ကန့်သတ်ချက်များ ချမှတ်ထားခြင်းသည် နောက်ထပ် ကလေးစောင့်ရှောက်သည့် အချိန်နာရီ များကို တိုးစေသည်။ သမားရိုးကျမဟုတ်သော အလုပ်များတွင် အမျိုးသမီးအများအပြား ကိုယ်စားပြု ပါဝင်နေခြင်းနှင့် ထပ်ပေါင်းထည့်လိုက်လျှင် ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ရောဂါသည် အမျိုးသမီး အများအပြား အတွက် ဝင်ငွေရရှိနိုင်ခွင့်နှင့် အလုပ်အကိုင်ရရှိနိုင်ခွင့်တို့ကို ဆုံးရှုံးသွားစေပါသည်။⁷² အထူးသဖြင့် ကပ်ရောဂါကာလကနဦးပိုင်းကတည်းက မြန်မာနိုင်ငံတွင် အထည်ချုပ်စက်ရုံများ ပိတ်လိုက်သည် သာမက လူစုလူဝေးမလုပ်ရန် နှင့် အိမ်ပြင်မထွက်ရန် ကန့်သတ်ချက်များကို ကြုံတွေ့လာခဲ့ရသည်။ ဤအချက်က အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအပေါ် အချိုးအစား မညီမျှစွာ သက်ရောက်မှု ရှိ စေသည်။ အကြောင်းမှာ အထည်ချုပ်စက်ရုံရှိ လုပ်သားအင်အားစုအများစုသည် (ခန့်မှန်းခြေ ၉၀%) ခန့်

68 International Labour Organization (2018), ‘Labor force participation rate, female - Myanmar’, <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.CACT.FE.NE.ZS?locations=MM>

69 Giselle (2020) CARE Rapid Gender Analysis of COVID-19 in Myanmar, CARE/UN Women

70 International Labour Organization (ILO) (2019), ‘Weaving gender: challenges and opportunities for the Myanmar garment industry’; available on: https://www.ilo.org/yangon/publications/WCMS_672751/lang-en/index.htm

71 Ibid.

72 ActionAid (2020) Reporting on Myanmar’s Covid-19 First Wave and Its Impact on Civil and Political Space [Online Resource] Available at: <https://myanmar.actionaid.org/publications/2020/reporting-myanmars-covid-19-first-wave-and-its-impact-civic-and-political-space>

ရှိနေပြီး အသက် ၁၆ နှစ်နှင့် ၂၃ နှစ်အကြား အသက်အရွယ်ရှိသူ အများစုရှိနေသော အမျိုးသမီးငယ်များ ဖြစ်နေခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။⁷³ ပါဝင်ဖြေဆိုသူများက မြန်မာ့စီးပွားရေးအတွက် အရေးပါသော အကျိုးပြုမှုကို ဖြစ်စေသည့် အမျိုးသမီး ရွှေ့ပြောင်းအလုပ်သမားများ၏ အရေးပါမှုကို အလေးပေး တင်ပြကြသည်။ အထည်ချုပ်အလုပ်သမားအများစုက ရန်ကုန်မြို့သို့ ရွှေ့ပြောင်းလာကြပြီး အကြီးမားဆုံးသော လူနည်းစုတိုင်းရင်းသား အလုပ်သမားအုပ်စုသည် ရခိုင်မှ ဖြစ်၍ ၁၉% ရှိကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။⁷⁴ ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ရောဂါနှင့် စက်ရုံအလုပ်ရုံများ ပိတ်လိုက်မှုကြောင့် ရခိုင်သို့ ပြန်သွားသော အမျိုးသမီးများ၊ ရွှေ့ပြောင်းဒုက္ခသည်စခန်းများသို့ ပြန်သွားရသူ အမျိုးသမီးများသည် အထူးသဖြင့် ထိခိုက်လွယ်သော အနေအထားတွင်ရှိနေပြီး မကြာခဏ ဝိုင်းပယ်ခံရတတ်ကာ အလုပ်အကိုင်မရရှိနိုင်ခြင်း၊ အခြေခံလိုအပ်ချက်များကို မရရှိခြင်း ကြောင့် တွေ့ရသည်။

စိတ်ဝင်စားစရာကောင်းသည်မှာ အိမ်အပြင်မထွက်ရသည့် ကာလများအတွင်း အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းရွေးချယ်မှုအမျိုးမျိုးဖြင့် ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် နည်းပညာကို ဆန်းသစ်တီထွင်သော နည်းလမ်းအဖြစ် အသုံးပြုနေကြကြောင်း ပါဝင်သူများက ဆိုကြသည်။ ထိုသို့သော နည်းလမ်းများတွင် အွန်လိုင်းမှ ဈေးဝယ်ခြင်း၊ အင်တာနက်ပေါ်မှ ပစ္စည်းများ ရောင်းချခြင်း၊ မိမိတို့ထံမှ ဝယ်ယူအားပေးနေကျ ဖောက်သည်အရေအတွက်ကို တိုးချဲ့ခြင်း၊ အခြားသော အမျိုးသမီးများနှင့် ဆက်သွယ်၍ ဈေးကွက်ဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို မျှဝေခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။ ကံမကောင်းအကြောင်းမလှစွာပင် ဤသို့သော အခြေအနေမျိုးသည် အင်တာနက် အပိတ်ခံထားရသော ရွှေ့ပြောင်းဒုက္ခသည်စခန်းများရှိ အမျိုးသမီးများအတွက် သော်လည်းကောင်း၊ အင်တာနက်နှင့် လျှပ်စစ်တို့အတွက် ဆက်စပ်ကုန်ကျစရိတ်များကို မတတ်နိုင်သော စီးပွားရေးအရ ပို၍ ထိခိုက်လွယ်သော မိသားစုများအတွက်သော်လည်းကောင်း လမ်းပွင့်မနေပေ။

ပါဝင်သူများက လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းကဲ့သို့သော အခြားသော အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း နည်းလမ်းများကိုလည်း အမျိုးသမီးများ စူးစမ်းလုပ်ဆောင်နေကြကြောင်း ပြောကြသည်။ သို့ရာတွင် ဤသို့လုပ်ဆောင်ရာ၌ အမျိုးသမီးများသည် စွမ်းရည်အသစ်များ သင်ယူခြင်းကိုသော်လည်းကောင်း၊ စီမံခန့်ခွဲရေးတာဝန်များ ဆောင်ရွက်ခြင်းကိုသော်လည်းကောင်း ၎င်းတို့ လုပ်နေကျပုံစံ မဟုတ်သောကြောင့် အမျိုးသားများထက် များစွာ ပို၍ အခက်တွေ့တတ်ကြကြောင်း အလေးပေး တင်ပြကြသည်။ ဤအချက်နှင့်ပတ်သက်၍ ပါဝင်သူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း ဆိုထားသည်။

“ဒီလူ့အဖွဲ့အစည်းမှာ အရင်ကတည်းက ခွဲခြားဆက်ဆံမှုတွေ၊ ကျား/မ မညီမျှမှုတွေ ရှိလာခဲ့တဲ့အတွက် အမျိုးသမီးတွေအနေနဲ့ အလုပ်ရှာဖို့ အခွင့်အလမ်းတွေ ပိုနည်းနေတာ ဖြစ်ပါတယ်”

အလားတူပင် အမျိုးသမီးတစ်ဦး အလုပ်ရသည်ဆိုလျှင်ပင် အမျိုးသမီးများ၏ လုပ်ခလစာများသည် အမျိုးသားများထက် ပိုနိမ့်နေတတ်သည်ကို တွေ့ရကြောင်း ပါဝင်သူများက အောက်ပါအတိုင်း တင်ပြထားသည်။

“အလုပ်တစ်မျိုးတည်းအတွက်ကို အမျိုးသားတွေက တစ်နေ့ ၈၀၀၀ ကျပ် ရပြီး အမျိုးသမီးတွေက တစ်နေ့ ၆၀၀၀ ကျပ်ပဲ ရပါတယ်”

⁷³ EMREF (2017) The Young Women from Rural Villages Powering an Urban Industry: A Baseline Survey of Yangon’s Garment Sector Workforce, https://www.emref.org/sites/emref.org/files/publication-docs/ygfdigital_version_eng-ca_report.pdf
⁷⁴ Ibid.

စီးပွားရေးအရ အာမခံချက်မရှိခြင်းအပြင် ကပ်ရောဂါသည် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများကို ဘေးအန္တရာယ်အမျိုးမျိုးကို ပုံစံမျိုးစုံနှင့် ရင်ဆိုင်ရစေပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် အပိုင်း (၃.၃) တွင် ဆွေးနွေးခဲ့သည့်အတိုင်း ငွေရေးကြေးရေး ဖိအားများ၊ စီးပွားရေကျဆင်းမှုနှင့် အလုပ်အကိုင်အာမခံ ချက် မရှိခြင်းတို့ကြောင့် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများကို အိမ်ထောင်ဖက်မှ အကြမ်းဖက်မှု (IPV)၊ ကလေးအရွယ် လက်ထပ်ပေးမှု၊ အရွယ်မတိုင်မီ လက်ထပ်ပေးမှု၊ အတင်းအဓမ္မ လက်ထပ်ပေး မှု၊ လူကုန်ကူးမှုတို့အပါအဝင် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှု (VAWG) ပုံစံ မျိုးစုံကို ကြုံတွေ့ခံစားရစေပါသည်။ အချို့သော အခြေအနေများတွင်မူ ဝင်ငွေကုရှာ၍ ရှင်သန်ရပ်တည် နိုင်ရန် အမျိုးသမီးများက ‘အရောင်အဝယ်သဘော လိင်ဆက်ဆံမှု’ ကို လုပ်ဆောင်ရန် အတင်းအဓမ္မ တွန်းပို့ခံရကြောင်း ပါဝင်ဖြေဆိုသူများက တင်ပြထားသည်။⁷⁵ ဤသို့သော အခြေအနေသည် ကိုဗစ်- ၁၉ ကပ်ကာလအတွင်း အကြမ်းဖက်မှုကို ပို၍ ခံလာရသော⁷⁶ သမားရိုးကျမဟုတ်သော လုပ်ငန်းခွင် များတွင် အလုပ်လုပ်နေသော အမျိုးသမီးအလုပ်သမားများနှင့် လိင်အလုပ်သမားများ ကဲ့သို့သော ဘေး ဖယ်ခံရသည့် အမျိုးသမီးများ၏ အခက်အခဲကို အထူးသဖြင့် တိုးပွားများပြားလာစေပါသည်။

“ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ကာလအတွင်း စီးပွားရေးအခက်အခဲကြောင့် မြို့ပေါ် ဆင်းရဲသားရပ်ကွက်က အမျိုးသမီး တစ်ချို့က ဝင်ငွေ ရအောင် လိင်အလုပ်ကို ဝင်လုပ်ဖြစ်သွားကြတယ်”

အမျိုးသမီးများသည် မြန်မာ့ကျန်းမာရေးလုပ်သားအင်အားစု၏ ၇၅% အထိကို ကိုယ်စားပြုသဖြင့် ၎င်းတို့ ဗိုင်းလုပ်ပိုး ကူးစက်ခံရသည့် အန္တရာယ် ပိုများနိုင်ပါသည်။⁷⁷ အိမ်ပြင်မထွက်ရ အမိန့်ကို လျှော့ပေါ့ လိုက်မှုကြောင့် အမျိုးသမီးများ စက်ရုံတွင် အလုပ်ပြန်လုပ်ရတော့မည်ဆိုသော်လည်း ညံ့ဖျင်းသော လုပ်ငန်းခွင်အခြေအနေနှင့် မသန်ရှင်းသော အခြေအနေများ ရှိနေပြီး ဖျားနာနိုင်ခြေ ရှိနေကြောင်း ကိုလည်း ပါဝင်ဖြေဆိုသူများက အလေးပေးတင်ပြထားသည်။ အချို့သော စက်ရုံများတွင် PPE ပစ္စည်းကိရိယာများဖြစ်သော နှာခေါင်းစည်းနှင့် လက်သန့်ဆေးတို့ကို မပေးသဖြင့် လုံလောက် သော အကာအကွယ်များ မရှိဘဲ အတင်းအဓမ္မ အလုပ်ပြန်ဆင်းခိုင်းသည်ဖြစ်ရာ စက်ရုံတွင်း စက်ရုံ အလုပ်သမားများအကြားနှင့် အနီးပတ်ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်သော သက်ဆိုင်ရာ မိသားစုဝင်များ အကြား ရောဂါဖြစ်ပွားစေနိုင်သော အခြေအနေသစ်များကို ပိုများစေပါသည်။ ဤအခြေအနေနှင့် ပတ်သက်၍ ပါဝင်သူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း အလေးပေးတင်ပြထားသည်။

“လူတွေက ကိုဗစ်-၁၉ ကူးစက်ခံရမှာထက် သူတို့ရဲ့ နေ့စဉ်ရှင်သန်ရေးနဲ့ အလုပ်တွေအတွက် ပိုပြီး စိုးရိမ်ပူ ပမ်နေကြတယ်။ သူတို့ရဲ့အသက်ရှင်ရပ်တည်မှုတွေအားလုံး မရှိတော့ဘူးဆိုရင် [အမျိုးသမီးတွေအတွက်] ဘယ်လိုနည်းလမ်းတွေကို ရွေးချယ်ရမှာလဲ”

အစိုးရက အမျိုးသမီးလုပ်သားအင်အားစုကို လုံလောက်စွာ ထောက်ပံ့နိုင်ခြင်း မရှိကြောင်း စိုးရိမ် ပူပန်မှုကို ပါဝင်ဖြေဆိုသူများက အခြေအနေအမျိုးမျိုးတွင် အလားတူ ဖြေဆိုခဲ့ကြသည်။ ပါဝင်ဖြေ ဆိုသူတစ်ဦးကမူ ၎င်းတို့အဖွဲ့အစည်း ဆောင်ရွက်ခဲ့သော လေ့လာမှုတစ်ခုကို ရည်ညွှန်းကိုးကား၍ အမျိုးသမီး ၂၅၀ တွင် ၁၆၄ ဦးက အစိုးရနှင့် အလှူရှင်များထံမှ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဆိုင်ရာ

⁷⁵ See also: Lovett L and Nway N (2020) ‘I have to do this: Myanmar Garment workers forced into sex work by Covid’ The Guardian, <https://www.theguardian.com/global-development/2020/oct/22/i-have-to-do-this-myanmar-garment-workers-forced-into-sex-work-by-covid>
⁷⁶ Hall (2020) CARE Rapid Gender Analysis of COVID-19 in Myanmar, UN Women and CARE, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Myanmar%20RGA_Covid-19_Report_FINAL.pdf
⁷⁷ Ibid.

အထောက်အပံ့တစ်စုံတစ်ရာ မရရှိခဲ့ဖူးကြောင်း ပြောခဲ့ကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ ကိုရိုနာဗိုင်းရပ်ရောဂါ ကြိုတင်ကာကွယ်မှု၊ ထိန်းချုပ်မှုနှင့် ကုသမှုဆိုင်ရာ ဗဟိုကော်မတီက ပုံမှန်ဝင်ငွေ မရှိသူများ အစိုးရ ထံမှ ထောက်ပံ့ငွေ ရရှိမည်ဟူ၍ ကြေငြာထားသော်လည်း အလုပ်ပြုတ်သွားသော စက်ရုံအလုပ်သမား များ အစားအစာ ထောက်ပံ့မှု မရရှိခဲ့ကြပေ။ အလားတူပင် အစိုးရက ကပ်ရောဂါကာလ အစောပိုင်း လများအတွင်း (ဧပြီလနှင့် မေလအတွင်း) အစားအစာဖြန့်ဝေပေးခဲ့သည်ဟူ၍ ချီးမွမ်းထောမနာ ပြု ခဲ့ကြသော်လည်း ရှင်းလင်းပြတ်သားသော စံများသော်လည်းကောင်း၊ အကောင်အထည်ဖော်ရေး မဟာဗျူဟာသော်လည်းကောင်း မရှိခြင်းကြောင့် ဒေသခံအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများ (ရပ်ကွက် အုပ်ချုပ်ရေး မှူးများ) က လမ်းညွှန်ချက်မပါဘဲ အကျိုးခံစားခွင့်ရသူများကို ဖော်ထုတ်သတ်မှတ်သည့် နည်းကိုသာ မှီခိုအားထားသဖြင့် အားနည်းချက်အများဆုံးရှိနေသည့် အိမ်ထောင်စုများ၊ တရားဝင် စာရင်းသွင်းထား ခြင်းမရှိသော အိမ်ထောင်စုများ မပါဝင်မှုကြောင့် အဆိုပါအားထုတ်ကြိုးပမ်းမှုအပေါ် ဝေဖန်ပြောဆိုမှု များလည်း ရှိခဲ့ပါသည်။ အမျိုးသမီးများ ဦးဆောင်သည့် လုပ်ငန်းများကိုလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစား ရန် လိုအပ်သည်။⁷⁸ ကိုဗစ်-၁၉ စီးပွားရေးကုစားမှု အစီအစဉ် (CERP) သည် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍကို အလေးပေးဆောင်ရွက်နေသည်ဆိုသော်လည်း ၎င်းတွင် အမျိုးသမီးများ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း ဆိုင်ရာ ရှုထောင့်မှ ရှုမြင်မှုများ ကင်းမဲ့နေကြောင်းကို ပါဝင်ဖြေဆိုသူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း အလေးပေး တင်ပြထားသည်။

“ကမ္ဘာ့ဘဏ်၊ အာရှဖွံ့ဖြိုးရေးဘဏ်နဲ့ IMF တို့လို အဖွဲ့အစည်းတစ်ချို့က အစိုးရအနေနဲ့ စီးပွားရေး ပြန်လည် တည်ဆောက်နိုင်အောင် ငွေကြေးအထောက်အပံ့တွေ ပေးထားပါတယ် ... ဒါပေမယ့် အဲဒီစီမံကိန်းတွေမှာ ကျား/မရေးရာကိစ္စကို ထည့်သွင်း စဉ်းစားထားတာမျိုး မရှိပါဘူး။”

ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုကဲ့သို့ပင် အစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းတို့က အကျပ်အတည်း ကာလ၏ လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ သက်ရောက်မှုများကို လျော့ပေါ့သွားစေရန် အမျိုးသမီး များ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းကိစ္စအတွက် ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်း တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ရေးနည်းလမ်း တစ်ခုကို စဉ်းစားလုပ်ဆောင်ရန် လိုအပ်နေပါသည်။

၃.၆ အကြံပြုချက် ၆ - ပဋိပက္ခနှင့် နေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးမှု။ မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝိုင်းသည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ပဋိပက္ခဒဏ်ခံစားနေရသော ပြည်နယ်များရှိ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများ၏ အတွေ့အကြုံများနှင့် လိုအပ်ချက်များကို အသိအမှတ်ပြုရမည်ဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့ကို ကူညီထောက်ပံ့ရန် လိုအပ်ချက်များနှင့် အံ့ကိုက်ဖြစ်အောင်လုပ်ထားသော၊ အခြေအနေအရ လိုအပ် သလို ညှိယူဆောင်ရွက်ထားသော တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်မှုများ လုပ်ဆောင်ပေးသင့်ပါသည်။ ဤ ကြိုးပမ်းမှုများတွင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးအတွက် တိုက်တွန်းအရေးဆိုခြင်း၊ ဘဏ္ဍာငွေထောက်ပံ့ ခြင်း၊ အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အမျိုးသမီး အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်၍ လှုပ်ရှားနေသော အဖွဲ့ အစည်းများ (WROs) နှင့်အတူ အရေးကြီးသော လုပ်ငန်းများကို ဆက်လက် ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

⁷⁸ See: Kemp S (2020) ‘Digital 2020: Myanmar’ DataReportal, <https://datareportal.com/reports/digital-2020-myanmar>

အထူးသဖြင့် အစိုးရနှင့် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းက အောက်ပါတို့ကို ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

- ရွှေ့ပြောင်းဒုက္ခသည်စခန်းများရှိ လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများတွင် အထူးထောက်ပံ့ရေးဝန်ဆောင်မှုများဖြစ်သော လိင်နှင့် မျိုးဆက်ပွား ကျန်းမာရေး၊ စိတ်ဒဏ်ရာကုသမှုတို့ကို အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများ လက်လှမ်းမီရရှိနိုင်ရေးကို ဦးစားပေး ဆောင်ရွက်သင့်သည်။
- ရခိုင်ပြည်နယ်နှင့် ချင်းပြည်နယ်တို့တွင် အင်တာနက်ပိတ်ဆို့မှုကို ရပ်တန့်သင့်သည်။
- ဤသို့ ဆောင်ရွက်ရာတွင် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်း၊ အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများ (WROs) ၏ အရေးကြီးသော လုပ်ငန်းများဖြစ်သော အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကို လေ့လာစောင့်ကြည့်ခြင်း၊ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်း ဆိုင်ရာ ငြိမ်းချမ်းရေးဖိုရမ်များကို ပံ့ပိုးပေးခြင်း၊ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ပဋိပက္ခ အသွင်ပြောင်းလဲရေးတို့၏ အရေးကြီးပုံကို ရပ်ရွာလူမှု အသိုင်းအဝိုင်းအဆင့်တွင် ပညာပေးခြင်း၊ လူမှုသဟဇာတဖြစ်မှုကို အထောက်အကူ ဖြစ်စေခြင်းတို့ကို ဆက်လက်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် အဆိုပါအဖွဲ့များနှင့် လက်တွဲဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ၎င်းတို့ကို ရံပုံငွေထောက်ပံ့ခြင်းတို့ အပါအဝင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကို ညှိနှိုင်းပေးနိုင်ရန်နှင့် ပံ့ပိုးပေးရန် အခွင့်အလမ်းများ ရှာသင့်သည်။⁷⁹

မြန်မာနိုင်ငံသည် လွတ်လပ်ရေး ရပြီးသည့် ၁၉၄၈ ခုနှစ်မှစ၍ ပြည်တွင်းပဋိပက္ခဒဏ်ကို ခါးစည်းခံခဲ့ရသည်။⁸⁰ အဆိုပါ ပဋိပက္ခတွင် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များနှင့် ဘာသာရေးဆိုင်ရာလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များက ‘ကိုယ့်ကံကြမ္မာ ကိုယ်ဖန်တီးခွင့်’ အတွက် မြန်မာ့တပ်မတော်ကို တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသည်။⁸¹ ထိုပဋိပက္ခကိုပင် ကမ္ဘာ့အရှည်ကြာဆုံးသော ပြည်တွင်းစစ်အဖြစ် ရည်ညွှန်းပြောဆိုနေကြသည်။⁸² ငြိမ်းချမ်းရေး ရရှိအောင် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်နေသည့်ကြားမှပင်⁸³ ၂၀၁၀ အလွန်အစောပိုင်းနှစ်များသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ နှစ် (၆၀) ကြာ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခအတွင်း အဆိုးဆုံးသော လက်နက်ကိုင် တိုက်ပွဲအချို့ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော ကာလတစ်ခု ဖြစ်သည်။⁸⁴ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး

79 As discussed in: EMREF (2019) ‘The Role of CSOs in the Myanmar Peace Process,’ https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2nd-edit-the_role_of_csos_in_the_myanmar_peace_process-english_0.pdf

80 International Crisis Group (2020) ‘Identity Crisis: Ethnic and Conflict in Myanmar,’ <https://www.crisisgroup.org/asia/south-east-asia/myanmar/312-identity-crisis-ethnicity-and-conflict-myanmar>

81 မြန်မာတိုင်းရင်းသားများအတွက် ကိုယ့်ကံကြမ္မာ ကိုယ်ဖန်တီးခွင့်ဟူသော သဘောတရားကို ပြောဆို၊ နားလည်ရာ၌ တိုင်းရင်းသားမျိုးစုံရှိသော နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ဟူသော အခြေအနေဖြင့် ပြောဆိုခြင်း၊ နားလည်ခြင်း ရှိရပါမည်။ အဆိုပါလိုအပ်ချက်အရ လူများစုဖြစ်သော ဗမာလူမျိုးများအပါအဝင် တိုင်းရင်းသားအားလုံးကို ပြည်ထောင်စုအတွင်း တန်းတူရည်တူ မိတ်ဖက်များအဖြစ် ပေါင်းစည်းပေးနိုင်သည့် တန်းတူအခွင့်အရေးနှင့် ကိုယ့်ကံကြမ္မာ ကိုယ်ဖန်တီးခွင့်တည်းဟူသော အခြေခံမူများကို ဆင်တူယိုးမှားဖြစ်သော်လည်း သီးခြားစီဖြစ်နေသောပုံစံဖြင့် ပြောဆိုတတ်ရန် လိုပါသည်။ Kapi (2020) ‘Self-Determination and Constitutional Reform in Burma’ The Salween Institute for Public Policy, <https://www.salweeninstitute.org/home--self-determination-and-constitutional-reform-in-burma.html>

82 See: Jittapon, K (2019) ‘Marking 70 Years of War in Myanmar’, The Diplomat, <https://thediplomat.com/2019/02/marking-70-years-of-war-in-myanmar/>

83 အဆင့်မြင့် ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှုများနှင့် ဆက်စပ်နေသော တိုင်ပင်ဆွေးနွေးမှုများ၊ အခြားသော အထောက်အကူပြု အဖွဲ့အစည်းများကို ရည်ညွှန်းသော အသုံးအနှုန်းအနေဖြင့် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ဟူသော အသုံးအနှုန်းကို မြန်မာနိုင်ငံ၌ ယေဘုယျအနေဖြင့် အသုံးပြုကြသည်။ ဤလုပ်ငန်းစဉ်သည် ၂၀၁၁ ခုနှစ် ဦးသိန်းစိန်အစိုးရလက်ထက်တွင် စတင်ခဲ့ပြီး ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် တစ်နိုင်ငံလုံး ပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်မှုရပ်စဲရေး သဘောတူစာချုပ် (NCA) ကို ဦးတည်သွားစေခဲ့သည်။ အဆိုပါဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများသည် အစိုးရမဟုတ်သော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ ထာဝရ အပစ်အခတ် ရပ်စဲရေး၊ လက်နက်စွန့်ရေးနှင့် လက်နက် ဖျက်သိမ်းရေး၊ အစိုးရနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးတို့ကို ဖြစ်စေရန် ရည်ရွယ်သည်။ ဆက်လက် လေ့လာရန် - EMREF (2019) ‘The Role of CSOs in the Myanmar Peace Process,’ https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2nd-edit-the_role_of_csos_in_the_myanmar_peace_process-english_0.pdf

84 An increase of violent were witnessed in early 2010s: Four in 2011, nine 2012, and one in 2013 in Karen, Shan and Kachin States: See: EMREF (2019) ‘The Role of CSOs in the Myanmar Peace Process,’ https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2nd-edit-the_role_of_csos_in_the_myanmar_peace_process-english_0.pdf

ကြိုးပမ်းမှုများစွာ ဆောင်ရွက်ခဲ့ပြီး⁸⁵ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် တစ်နိုင်ငံလုံး အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူ စာချုပ်မှုကြမ်းကို ရေးဆွဲနိုင်သည်။ စဉ်ဆက်မပြတ် ဖြစ်နေခဲ့သော အကြမ်းဖက်မှုကို ငြိမ်းချမ်းစွာ အဆုံးသတ်ရေးအတွက် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းက တိုက်တွန်းခဲ့သည်။⁸⁶ သို့လင့်ကစား အဆိုပါ ကြိုးပမ်းမှုများမှာ များသောအားဖြင့် သဲထဲရေသွန်သာ ဖြစ်ခဲ့သည်။⁸⁷

မိမိနိုင်ငံသို့ ပြန်လည်ဝင်ရောက်လာသော ရွှေ့ပြောင်းအလုပ်သမားများ၊ ပြည်တွင်းနေရပ် စွန့်ခွာထွက်ပြေးရသူအများအပြား လည်း ရှိလာသဖြင့် ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ရောဂါအခြေအနေတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုနှင့် ပဋိပက္ခအခြေအနေများကို များစွာအခက် တွေ့စေပါသည်။⁸⁸ မြန်မာနိုင်ငံရှိ လူသားချင်းစာနာထောက်ထားရေး လိုအပ်ချက်များကို အဓိက ဖြစ်ပေါ်စေသော အခြေခံအကြောင်းတရား များစွာ ရှိပါသည်။ ထိုအကြောင်းတရားများတွင် လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခနှင့် လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းအချင်းချင်း အကြမ်းဖက်မှုတို့ ပါဝင်သည်။ နိုင်ငံတွင်းရှိ နေရာဒေသ အများအပြားတွင် ရေရှည်ဆင်းရဲမွဲတေမှုနှင့် ကြာရှည်လေးမြင့် နေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးရမှုတို့က အဆိုပါ အခြေအနေကို ပိုမိုဆိုးရွားစေပါသည်။⁸⁹ ၂၀၁၈ ခုနှစ်တွင် ရခိုင်တပ်တော် (AA) နှင့် မြန်မာ့ တပ်မတော်တို့အကြား လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားပြီးနောက် ရခိုင်ပြည်နယ်တွင် အကြမ်းဖက်မှု များ သိသိသာသာ တိုးတက်လာခဲ့သည်။ ၂၀၁၉ ခုနှစ် အစောပိုင်းတွင် အဆိုပါလက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခ မှာ ပို၍ အရှိန်အဟုန်မြင့်လာခဲ့သည်။⁹⁰ ထိုပဋိပက္ခကြောင့် အကြမ်းဖက်မှုမှ လွတ်ကင်းအောင် နေရပ် စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးသော ပြည်သူများ သိသိသာသာ တိုးတက်လာခဲ့သည်။

နိုင်ငံတဝှမ်းရှိ နေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးရသူ (၃၅၀၀၀၀) ခန့်သည် ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ကာလအတွင်း ဘေးအန္တရာယ်အများဆုံး ကျရောက်လျက်ရှိသည်ဟု ယူဆရပါသည်။ နေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးရ သူများသည် ရခိုင်ပြည်နယ်၊ ချင်းပြည်နယ်၊ ရှမ်းပြည်နယ်၊ ကချင်ပြည်နယ်နှင့် ကရင်ပြည်နယ်တို့ ဖြစ်ပွားနေသော ပဋိပက္ခကြားထဲတွင် နေထိုင်ကြပြီး အကြမ်းဖက်မှုကိုလည်း ကြုံတွေ့ ခံစားကြရ သည်။ ၎င်းတို့ကိုယ်၎င်းတို့ ပဋိပက္ခဒဏ်မှ ကာကွယ်ကြရသကဲ့သို့ တစ်ဖက်တွင်လည်း ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ရောဂါ ကူးစက်မခံရအောင် ကာကွယ်ကြရသည်ဖြစ်ရာ ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးနှစ်ခုကို တပြိုင်တည်း ထမ်းနေရသလို ဖြစ်နေသည်။⁹¹ ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ရောဂါကို တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်သည့်အနေဖြင့် အစိုးရ နှင့် မြန်မာ့တပ်မတော်သည် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကို မူလက ငြင်းဆန်ခဲ့သော်လည်း အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများ၊ နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် တိုင်းရင်းသား လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ (EAOs) တို့၏

⁸⁵ David, M (2016) 'How to Bring Peace to the World's Longest Civil War' Time, <https://time.com/4597920/myanmar-peace/>
⁸⁶ OHCHR (2018) 'Myanmar: UN Fact-Finding mission releases its full account of massive violations by military in Rakhine, Kachin and Shan States, <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/Pages/NewsDetail.aspx?NewsID=23575&LangID=E>
⁸⁷ See: CFR (2020) 'Rohingya Crisis in Myanmar' Global Conflict Tracker, Council on Foreign Relations, <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/rohingya-crisis-myanmar>
⁸⁸ Care and BBC (2020) 'Coronavirus: WHO worker killed in Myanmar collecting samples', <https://www.bbc.com/news/world-asia-52366811>
⁸⁹ OCHA (2019) 'Humanitarian Needs Overview 2020', https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/MMR_HNO_2020_FINAL_131219.pdf
⁹⁰ OCHA, UNCHR (2019) 'Myanmar: Conflict between the Arakan Army and the Myanmar Military - Update on humanitarian needs and response in Rakhine', <https://reliefweb.int/report/myanmar/myanmar-conflict-between-arakan-army-and-myanmar-military-update-humanitarian-needs>
⁹¹ see: Long K (2020) In Myanmar's Rakhine State, conflict, and internet blackout mar COVI-19 response, <https://www.devex.com/news/in-myanmar-s-rakhine-state-conflict-and-internet-blackout-mar-covid-19-response-96930>

တောင်းဆိုချက်များ ထွက်ပေါ်လာပြီးနောက်တွင်မှ အပစ်အခတ်ရပ်စဲ၍ ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ရောဂါ တိုက်ဖျက်ရေးကို ဆောင်ရွက်ရန် သဘောတူခဲ့ကြသည်။ ဤရလဒ်ကို မြန်မာနိုင်ငံ၏ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များအတွင်း ‘ယုံကြည်မှု တည်ဆောက်ရေး’ ကို ဦးတည်သော လုပ်ဆောင်ချက်တစ်ခုအဖြစ် ထောက်ခံအားပေးကြသည်။ သို့ရာတွင် အဆိုပါ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးတွင် လက်ရှိပဋိပက္ခ အဆိုးရွားဆုံး ဖြစ်ပေါ်နေသော ရခိုင်ပြည်နယ်နှင့် ချင်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းတို့ကို ထည့်သွင်းထားခြင်း မရှိပါ။⁹² ဤသို့သော အခြေအနေကြောင့်ပင် ရွာလုံးကျွတ် တိုက်ခိုက်ခံရသည့် ရခိုင်ပြည်နယ်ကဲ့သို့သော ပဋိပက္ခဖြစ်ရာ ဒေသများတွင် ဘေးအန္တရာယ် ပိုမိုဆိုးရွားများပြားလာစေပြီး အစိုးရက မည်သို့ တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်မည်ဟူသော အချက်နှင့်ပတ်သက်၍ လက်ဆုပ်လက်ကိုင်ပြုနိုင်သော အစီအစဉ်များ၊ သန္နိဋ္ဌာန်ချ၍ ဆောင်ရွက်မှုများ လုံးဝ ကင်းမဲ့နေကြောင်း သုတေသနတွင် ပါဝင်သူများက အခိုင်အမာဆိုထားသည်။ ပါဝင်သူအချို့ကမူ အချို့သော ဖြစ်ရပ်များတွင် အစိုးရက အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်နေသော ‘ကြိုတင်ကာကွယ်ရေး’ စီမံချက်များသည် ပဋိပက္ခဒဏ်ခံစားနေရသော ဒေသအချို့ကို ပိတ်ဆို့ထားရန် နိုင်ငံရေးအကွက်ရွှေ့မှုအနေဖြင့် သော်လည်းကောင်း၊ လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများနှင့် ဆက်သွယ်နိုင်မည့် နေရာဒေသများကို ဖြတ်တောက်ရန် နည်းလမ်းအနေဖြင့် သော်လည်းကောင်း ရှုမြင်နိုင်ကြောင်း တင်ပြကြသည်။ ဤသို့သော ရပ်တည်ချက်သည် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးအပါအဝင် ပဋိပက္ခနှင့်ပတ်သက်၍ ပိုမိုနက်နဲသော စနစ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ပြဿနာများကို တုန့်ပြန်ဖြေရှင်း၍ အဆိုပါလူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများတွင် နေထိုင်သော ပြည်သူများ၏ ချမ်းသာသုခနှင့် ထောက်ပံ့မှုတို့ကို ဦးစားပေးဆောင်ရွက်ရန် ရည်မှန်းသည့် ချဉ်းကပ်နည်းပုံစံနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်နေပါသည်။ ပါဝင်ဖြေဆိုသူတစ်ဦးကမူ ဒေသအလိုက် ပိတ်ဆို့သည့် ချဉ်းကပ်နည်းသည် တင်းမာမှုများကို ပို၍သာ ဆိုးရွားစေမည်ဖြစ်ကြောင်း အောက်ပါအတိုင်း အလေးပေးတင်ပြထားသည်။

“ပဋိပက္ခအတွင်းမှာ လူတွေက ငြိမ်းချမ်းရေးအကြောင်း စဉ်းစားချင်စိတ် မရှိကြဘူး။ သူတို့ရဲ့ အသက်ရှင်ရပ်တည်ရေးကိုပဲ ဂရုစိုက်ကြတာလေ။ ပဋိပက္ခဒဏ်ခံနေရတဲ့ ဒေသတစ်ခုခုကို ပိတ်ဆို့လိုက်ပြီဆိုရင် ဒီဒေသတွင်း နေထိုင်သူတွေအတွက် လွတ်လမ်း မရှိဘဲ အကြမ်းဖက်မှုတွေ တိုးလာဖို့ပဲ ရှိတယ်”

သို့ဖြစ်ရာ စိတ်ဓာတ်ရာရနေပြီးသား၊ ပြန့်ကျဲနေသော လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများတွင် ဖိအားများ တိုးမြှင့်ပေးမှုများ ဖြစ်လာနေပြီး အထူးသဖြင့် ရွှေ့ပြောင်းဒုက္ခသည်စခန်းများတွင် နေထိုင်သော အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအပေါ် ဖိအားပေးမှု များပြားလာခဲ့သည်။ ပါဝင်ဖြေဆိုသူများက အဆိုပါ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများ ကြုံတွေ့နေရသော ခက်ခဲသည့် အခြေအနေကို ဖော်ပြရာ၌ အိမ်ပြင်မထွက်ရ အမိန့်ဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကို လိုက်နာ၍ ပဋိပက္ခအတွင်းပိတ်မိခံပြီး အသေခံရမည်လား၊ ကိုဗစ်-၁၉ ရောဂါကူးစက်ခံ၍ အိမ်ပြင်မထွက်ရ ဟူသော ကန့်သတ်ချက်များကို ချိုးဖောက်ကာ ထွက်ပြေးရမည်လား ဟူသော ကိစ္စအပေါ် ဝေခွဲမရ ဖြစ်ခဲ့ကြကြောင်း၊ သို့ရာတွင် နောက်ဆုံး၌ ပဋိပက္ခမှ ထွက်ပြေးလွတ်မြောက်နိုင်အောင်သာ ဆောင်ရွက်ကြကြောင်း တင်ပြကြသည်။ အစိုးရမှ ကာကွယ်ရေး နည်းလမ်းတစ်ရပ်အဖြစ် လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များ ထပ်တိုးရှိလာနေခြင်း အပေါ်တွင် သတိထား ဆောင်ရွက်ရသကဲ့သို့ အတိုက်အခံလည်း ကြုံနေရသည်။ ပါဝင်ဖြေဆိုသူများကမူ အဆိုပါအုပ်စုများသည် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအပေါ် ခြိမ်းခြောက်မှုများ ဖြစ်နေကြောင်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုနှင့် ထိပါးနှောင့်ယှက်မှု အန္တရာယ်များ ပြုလုပ်တတ်ကြ

⁹² ActionAid Myanmar (2020) Reporting on Myanmar’s Covid-19 First Wave and Its Impact on Civic and Political Space, https://myanmar.actionaid.org/sites/myanmar/files/publications/Reporting%20on%20Myanmar%27s%20Covid-19%20First%20Wave%20and%20its%20Impact%20on%20Civic%20and%20Political%20Space_0.pdf

ကြောင်း မီးမောင်းထိုးပြကြသည် (အပိုင်း ၃.၃ ကို ရှုပါရန်)။ ပါဝင်ဖြေဆိုသူအများအပြားက ရွှေ့ပြောင်း ဒုက္ခသည်စခန်းများရှိ လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများအနေဖြင့် ထောက်ပံ့ရေးဝန်ဆောင်မှုများ မရရှိနိုင်ခြင်း၊ ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ရောဂါဆိုင်ရာ တိကျသော သတင်းအချက်အလက်များကို (အင်တာနက် ပိတ်ထားမှုကြောင့်) မရရှိနိုင်ခြင်း၊ ရောဂါရှာဖွေစစ်ဆေးရေး ပစ္စည်းကိရိယာများ မရရှိနိုင်ခြင်း ဟူသော အချက်များကိုလည်း အလေးပေး တင်ပြကြသည်။ ပါဝင်ဖြေဆိုသူများက မီးမောင်းထိုးပြသော အခြားအချက်တစ်ချက်မှာ ပဋိပက္ခဖြစ်ရာ ဒေသများမှ လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းအနေဖြင့် လူအများ စုဝေးနေထိုင်ရသည့် အခြေအနေများကြောင့် ရောဂါကူးစက်မှုနှုန်း မြင့်မားနေသဖြင့် ၎င်းတို့ အပူတပြင်း လိုအပ်နေသော သာတူညီမျှ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုကို ရရှိနိုင်ရေးအတွက် အထူးသဖြင့် အိမ်ပြင်မထွက်ရဟူသော ကန့်သတ်ချက်များ၊ တိုက်ပွဲများက အခက်တွေ့စေသည်ဖြစ်ရာ အဆိုပါ ပဋိပက္ခဖြစ်ရာ ဒေသများရှိ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများ ရင်ဆိုင်ကြုံတွေ့နေရသော ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးများကို အစိုးရ၏ တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်မှုစီမံချက်များတွင် ပို၍ အသေးစိတ် ထည့်သွင်းစဉ်းစားပေးရန် လိုအပ်နေသည်ဟူသော အချက်ပင် ဖြစ်သည်။

“လက်ရှိ ပဋိပက္ခဖြစ်နေတဲ့ အနေအထားအပေါ် တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်မှုမှာ ကျား/မရေးရာ ထည့်သွင်းစဉ်းစားမှုမျိုး လုပ်လေ့မရှိပါဘူး။ အမျိုးသမီးတွေနဲ့ မိန်းကလေးတွေရဲ့ လိုအပ်ချက် အမျိုးမျိုးကို ဦးစားပေးစာရင်းထဲ မသွင်းတတ်ကြဘူး။”

ပါဝင်ဖြေဆိုသူများက မီးမောင်းထိုးပြသော အခြားအချက်တစ်ချက်မှာ ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ရောဂါသည် ပဋိပက္ခဒဏ် ခံနေရသော ဒေသများရှိ တိုင်းရင်းသားလူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများ၊ ဘေးဖယ်ခံရသော လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများ၊ အထူးသဖြင့် နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးရသော အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအပေါ် တင်းမာမှုများ၊ အမုန်းပွားမှုများကို ပိုမို ပြင်းထန်ဆိုးရွားလာစေ ခဲ့သည်ဟူသော အချက်ဖြစ်သည်။ ပဋိပက္ခဒဏ်ခံရသော ဒေသများ၌ အိမ်ပြင်မထွက်ရဟူသော ကန့်သတ်ချက်များကိုလည်း နိုဝင်ဘာလတွင် ကျင်းပမည့် ရွေးကောက်ပွဲများတွင် မဲဆွယ်ယှဉ်ပြိုင်ကြသော နိုင်ငံရေးသမားများအတွက် နိုင်ငံရေးအရ အကျိုးအမြတ် ဖန်တီးပေးပြီး နိုင်ငံရေးအရ စိတ်ဝင်စားမှု မြင့်မားစေသည့် ကာလတစ်ခု ဖြစ်စေခဲ့သည်ဟုလည်း ပါဝင်ဖြေဆိုသူအချို့က ရှုမြင်ထားကြသည်။ ရွေးကောက်ပွဲတွင် ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်သော နိုင်ငံရေးသမားများအတွက် ဤကိစ္စသည် နိုင်ငံရေးအရ အမြတ်ထွက်နိုင်သည်ဟု ရှုမြင်ကြသဖြင့် ရခိုင်လူထုကို ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ လျစ်လျူရှုရန် ပူးပေါင်းကြိုးပမ်းဟန် ရှိပါသည်။ ရွေးကောက်ပွဲအောင်နိုင်ရေးသည် လူမှုသဟဇာတအပေါ် အပျက်သဘောဆောင်သော သက်ရောက်မှုများကို ရှိစေပြီး လူမှုကွန်ရက်ပေါ်တွင် အုပ်စုတစ်ခုခုအပေါ် ဦးတည်တိုက်ခိုက်သော အမုန်းစကားပွဲများ တိုးပွားလာစေပါသည်။ ရခိုင်ပြည်နယ်မှ ပြန်လာသူများနှင့် ရွှေ့ပြောင်းအလုပ်သမားများကိုလည်း ကိုဗစ်-၁၉ ကပ်ရောဂါရန်ကို ကြောက်ရွံ့မှုကြောင့် ဝိုင်းပယ်ကြသည်။ ထိုသို့ ဝိုင်းပယ်ခြင်းသည် ရခိုင်လူမျိုးများက ကိုဗစ်-၁၉ ဝိုင်းရပ်ပိုး ဖြန့်ဖြူးနေသည် ဟူသော ထင်မြင်ချက်မျိုးဖြစ်အောင် သတင်းမှားကို ထုတ်လွှင့်ခြင်းကြောင့်လည်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤအချက်နှင့်ပတ်သက်၍ ပါဝင်ဖြေဆိုသူတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း တင်ပြထားသည်။

“သူတို့က ကိုယ့်ရပ်ကွက်၊ ကိုယ့်မြို့နယ်၊ ကိုယ့်ပတ်ဝန်းကျင်သို့ သူစိမ်းတွေ၊ အသစ်ရောက်လာသူတွေကို မလာရောက်စေချင်ကြဘူး။ ရခိုင်ပြည်နယ်က ပြန်လာသူတွေ ဖြစ်နေမှာ ကြောက်ကြတယ်လေ”

အထူးသဖြင့် ကိုဗစ်-၁၉ ၏ သက်ရောက်မှုကြောင့် ပဋိပက္ခဒဏ်ခံရသော လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများရှိ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအား ထိခိုက်လွယ်မှုကို ပိုမို မြင့်မားလာစေသည်။ အင်တာနက် ကန့်သတ်ပိတ်ဆို့မှုများ၊ ရခိုင်တပ်တော်နှင့် ဆက်သွယ်သည်ဟု ယူဆကာ ရမ်းသမ်းဖမ်းဆီးခံရနိုင် သော ခြိမ်းခြောက်မှုတို့ ရှိနေသည့်အခြေအနေတွင် အစိုးရ၏ တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်မှုကလည်း ကိုဗစ်- ၁၉ ကပ်ရောဂါ၏ ထပ်တိုးခြိမ်းခြောက်မှုများကို အသိအမှတ်ပြုရန် များစွာ ပျက်ကွက်ခဲ့သည်။ ဤသို့ သော အခြေအနေသည် မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ ပဋိပက္ခဒဏ်ခံစားနေရသော လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများ အတွက် လွတ်လပ်စွာ သွားလာနိုင်မှုနှင့် လူသားချင်းစာနာထောက်ထားရေး အထောက်အပံ့တို့အပေါ် နောက်ထပ် သက်ရောက်မှု ရှိလာစေသည်။ အဆိုပါသက်ရောက်မှုသည် ရွှေ့ပြောင်းဒုက္ခသည်စခန်း များနှင့် ရွှေ့ပြောင်းဒုက္ခသည်များအတွက် တရားမဝင် အခြေစိုက်နေရာများတွင် နေထိုင်ကြသူများ အတွက် အထူးသဖြင့် ခက်ခဲကြမ်းတမ်းလှပါသည်။ အကြောင်းမှာ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများနှင့် အပြင်မထွက်ရဟူသော ကန့်သတ်ပိတ်ဆို့မှုများသည် ထိရောက်သော လူသားချင်း စာနာထောက်ထား ရေးဆိုင်ရာ အကူအညီများ ရရှိနိုင်မှုကို လျော့နည်းအောင်လုပ်လိုက်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။

၄။ မိတ်ဖက်အဖွဲ့များ

EMReF သုတေသနအဖွဲ့သည် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း၊ အုပ်ချုပ်ရေး၊ နိုင်ငံရေးဘောဂဗေဒ၊ လူမှုဆက်ဆံရေး၊ ကျား/မရေးရာ၊ နိုင်ငံရေး၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် တရားမျှတရေးဟူသော နယ်ပယ်များ၌ လေ့လာမှုများ ဆောင်ရွက်နိုင်ရေးကို တစိုက်မတ်မတ် လုပ်ဆောင်လာခဲ့သော တရားဝင် အသိအမှတ်ပြုခံထားရသည့် အကျိုးမမြတ်မမျှော်ကိုးသော သုတေသနအဖွဲ့အစည်း တစ်ခု ဖြစ်သည်။ အဖွဲ့၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ သာတူညီမျှရှိပြီး လူတိုင်းအကျိုးဝင်သော လူမှုစီးပွား ဖွံ့ဖြိုးမှုအတွက် လုပ်ဆောင်ကာ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဒီမိုကရေစီအုပ်ချုပ်ရေးကို အားပေးထောက်ခံ နေသည့် နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများ၊ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ နိုင်ငံရေးပါတီများ၊ မီဒီယာ များ၊ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ၊ ပါလီမန်နှင့် အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများကဲ့သို့သော အကျိုးစပ်ဆိုင်သူအသီးသီး အတွက် သတင်းအချက်အလက်နှင့် အထောက်အထားအခြေပြု မူဝါဒအကြံပြုချက်များကို ပေးနိုင် ရန် ဖြစ်သည်။ EMReF သုတေသနအဖွဲ့သည် နိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် ရွေးကောက်ပွဲများ၊ ပါလီမန်၏ လုပ်ဆောင်ချက်နှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးမူဝါဒဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များနှင့်ပတ်သက်၍ ယုံကြည်အားထားနိုင်သော သတင်းအချက်အလက်များကို ပေးဆောင်ခြင်းမှတစ်ဆင့် နိုင်ငံသားများနှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်း များ မူဝါဒရေးဆွဲရေးတွင် ပါဝင်မှုနှင့် ၎င်းတို့၏နိုင်ငံရေးအသိကို တိုးမြှင့်ပေးရာ၌ ၎င်း၏ အခန်း ကဏ္ဍကို တိုးချဲ့ဆောင်ရွက်လာခဲ့သည်။ လက်ရှိ အခြေခံအုတ်မြစ်ချမှုအဆင့်အနေဖြင့် EMReF သည် အဓိက လုပ်ဆောင်ချက်သုံးခု ပါဝင်သော သတင်းအချက်အလက်ဆိုင်ရာ စီမံချက်တစ်ခုကို ရေးဆွဲ ဆောင်ရွက်လာခဲ့သည်။ အဆိုပါ လုပ်ဆောင်ချက်သုံးခုမှာ သတင်းအချက်အလက် စုဆောင်းခြင်း၊ ထို သတင်းအချက်အလက်ကို စိစစ်လေ့လာခြင်း၊ ထိုသတင်းအချက်အလက်ကို အင်တာနက်မှတစ်ဆင့် သော်လည်းကောင်း၊ လူမှုကွန်ရက်များမှသော်လည်းကောင်း၊ ဖုန်းဖြင့် စာတိုပို့ခြင်း၊ app များ အသုံးပြု ခြင်းတို့ကဲ့သို့သော အခြားသော ချက်ချင်းလက်ငင်း အီလက်ထရွန်းနစ် ဆက်သွယ်ရေး နည်းလမ်းများ မှတစ်ဆင့်သော်လည်းကောင်း ပြည်သူလူထုထံ ဖြန့်ဝေခြင်းတို့ ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ စီမံချက် ရေးဆွဲနေ စဉ်ကာလအတွင်း EMReF သည် လူငယ်များ၊ ဒေသတွင်း အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ နိုင်ငံရေး ပါတီများနှင့် ရွေးကောက်ခံ လွှတ်တော်အမတ်များက ယုံကြည်ကိုးစားနိုင်သော အထောက်အထား များ စုဆောင်းပြီး အဆိုပါအထောက်အထားကို အသုံးပြု၍ မူဝါဒများ ရေးဆွဲအကဲဖြတ်တတ်သည့် အလေ့အကျင့် တိုးမြှင့်ပေးရန်အတွက် လူမှုရေးသုတေသနသင်တန်း စီစဉ်ပို့ချပေးခြင်းကဲ့သို့သော အခြားသော သမားရိုးကျနည်းလမ်းများကို အသုံးပြုလာခဲ့သည်။

ActionAid အဖွဲ့သည် မြန်မာနိုင်ငံ၌ ၂၀၀၆ ခုနှစ်တွင် စတင်၍ အလုပ်လုပ်ကိုင်ခဲ့ပြီး အထူးသဖြင့် နိုင်ငံရှိ ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး ၁၂ ခုတို့တွင် အဓိကထား၍ အလုပ်လုပ်ခဲ့သည်။ ActionAid Myanmar⁹³ အဖွဲ့သည် အဓိက အလုပ်နယ်ပယ်လေးခုကို အလေးထားဆောင်ရွက်ပါသည်။ ထိုနယ်ပယ်လေးခုမှာ - ၁) အမျိုးသမီးများ၏ စီးပွားရေး စွမ်းဆောင်ရည်ကို မြှင့်တင်ခြင်းနှင့် လူမှုစီးပွားရေးလုပ်ငန်းတို့ကို အလေးပေးသော အမျိုးသမီးများ အခွင့်အရေး၊ ၂) လူသားချင်းစာနာထောက်ထားရေးဆိုင်ရာ တုန့်ပြန် ဆောင်ရွက်မှုများတွင် အမျိုးသမီးများ၏ ခေါင်းဆောင်မှုနှင့် ကိုယ်စားပြုနိုင်မှုတို့ကို ပျိုးထောင်ပေးရန် အဓိက ရည်ရွယ်သော အရေးပေါ်တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်မှုများ၊ ၃) ရေရှည်တည်တံ့ပြီး ခံနိုင်ရည်ရှိသော စိုက်ပျိုးရေးနှင့် ဘေးအန္တရာယ်နှင့် ပဋိပက္ခဆိုင်ရာ အားနည်းချက်များ လျှော့ချရေးနှင့် ခံနိုင်ရည်ရှိမှု တို့ကို အလေးထားဆောင်ရွက်သော ခံနိုင်ရည်ရှိမှု၊ ၄) အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်း ပါဝင်လုပ်ဆောင်မှုကို

93 <https://myanmar.actionaid.org/>

ခိုင်မာအားကောင်းစေရေးအတွက် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်သော အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်နှင့် လူငယ်များ ဖြစ်ကြသည်။ ActionAid Myanmar သည် ထိခိုက်လွယ်မှု အရှိဆုံး လူပုဂ္ဂိုလ်များ၊ အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခဒဏ်ခံနေရသော ဒေသများရှိ အမျိုးသမီးများနှင့် လူငယ်များ၏ အသံများကို ကြားနိုင်စေရန် အဖွဲ့၏ အစီအစဉ်အားလုံးတွင် လူ့အခွင့်အရေးအခြေပြု ချဉ်းကပ်နည်းကို အသုံးပြုသည်။ ActionAid Myanmar သည် အမျိုးသမီးများ ဦးဆောင်သော အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ ကွန်ရက်များနှင့် အတူ လက်တွဲ၍ နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ခြင်း၊ နိုင်ငံ၏ ဒီမိုကရေစီခရီးလမ်းတွင် အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများ၏ အမြင်သဘောထားများ ပါဝင်လာအောင် ဆောင်ရွက်သည်။

ActionAid UK⁹⁴ သည် ဆင်းရဲမွဲတေစွာ နေထိုင်ကြရသော အမျိုးသမီးများ၊ မိန်းကလေးများနှင့် အတူ လက်တွဲ ဆောင်ရွက်နေသော နိုင်ငံတကာ အလှူရှင်အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု ဖြစ်သည်။ ဤအဖွဲ့၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ ဆင်းရဲမွဲတေမှုနှင့် ဖယ်ကြဉ်ခံရမှုတို့ကို ကြိုတွေ့ခံစားနေရသော လူပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် လက်တွဲ အလုပ်လုပ်ကိုင်ခြင်းအားဖြင့် လူမှုရေးတရားမျှတမှု၊ ကျား/မရေးရာ တန်းတူညီမျှမှုနှင့် ဆင်းရဲမွဲတေခြင်း ပပျောက်ရေးတို့ကို ရရှိစေရန် ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတကာ ActionAid အဖွဲ့ချုပ်၏ ဂုဏ်ယူစရာ အဖွဲ့ဝင်တစ်ခုအနေဖြင့် ActionAid UK သည် ရင်းမြစ်ပစ္စည်းများ စုရုံးခြင်း၊ ပြောင်းလဲမှုအတွက် လွှမ်းမိုးနိုင်အောင် ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ လူသားချင်းစာနာထောက်ထားရေးလုပ်ငန်းကို ထောက်ပံ့ကူညီပေးခြင်းတို့အတွက် အဖွဲ့ချုပ်ကို ကူညီပေးပါသည်။ ၂၀၁၇ ခုနှစ်တွင် ActionAid UK က ငါးနှစ်တာ မဟာဗျူဟာတစ်ခု စတင်၍ အမျိုးသမီးများ၊ မိန်းကလေးများနှင့် အတူ (Together, with women and girls)⁹⁵ ဟူသော ကြွေးကြော်သံအတိုင်း အောင်မြင်မှု ရစေရန် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ ဆောင်ရွက်ရာ၌ အလေးထားသည့် အချက်များမှာ - ၁) အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှုအန္တရာယ်ကို သိသိသာသာ လျှော့ချခြင်း၊ ၂) အမျိုးသမီးများ၏ စီးပွားရေး အခွင့်အလမ်းများဆိုင်ရာ တန်းတူအခွင့်အရေးများအတွက် တိုက်ပွဲဝင်ခြင်း၊ ၃) လူသားချင်းစာနာထောက်ထားရေး အကျပ်အတည်းများအတွင်း အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများ၏ အခွင့်အရေးနှင့် ခေါင်းဆောင်မှုကို ဦးစားပေးခြင်းတို့ ဖြစ်သည်။ ActionAid UK ၏ ရည်မှန်းချက်မှာ လူသားတိုင်း ဂုဏ်သိက္ခာရှိသော ဘဝကို ပိုင်ဆိုင်ခွင့်၊ ဆင်းရဲမွဲတေမှုနှင့် ပုံသဏ္ဍာန်အမျိုးမျိုးဖြင့် ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်မှုတို့မှ ကင်းလွတ်ရေးတို့ကို ခံစားနိုင်သော တရားမျှတ၍ သာတူညီမျှမှုရှိသော ရေရှည်တည်တံ့သည့် ကမ္ဘာလောကကြီးကို တည်ဆောက်ရန် ဖြစ်သည်။

ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် လုံခြုံရေးအတွက် ကျား/မရေးရာ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်မှု (GAPS): ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် လုံခြုံရေးအတွက် ကျား/မရေးရာ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်မှု (GAPS) သည် ယူကေနိုင်ငံရှိ အမျိုးသမီးများ၊ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် လုံခြုံရေး (WPS) ဆိုင်ရာ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းကွန်ရက် ဖြစ်သည်။ မိမိတို့အဖွဲ့သည် ဖွံ့ဖြိုးရေး၊ လူ့အခွင့်အရေး၊ လူသားချင်း စာနာထောက်ထားရေးဆိုင်ရာ ကူညီထောက်ပံ့ရေးနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်မှု ကဏ္ဍများတွင် ဆောင်ရွက်နေသော အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ (NGOs) ၏ အဖွဲ့ဝင် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု ဖြစ်သည်။ မိမိတို့ အဖွဲ့အစည်းကို တည်ထောင်ရာ၌ ကုလသမဂ္ဂ လုံခြုံရေးကောင်စီ၏ အမိဋ္ဌာန် (UNSCR) ၁၃၂၅ အပါအဝင် အမျိုးသမီးများ၊ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် လုံခြုံရေး (WPS) တို့ကို တိုးမြှင့်နိုင်ရန် ရည်ရွယ်၍ တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် လုံခြုံရေးအတွက် ကျား/မရေးရာ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်မှုအဖွဲ့ (GAPS) သည် ကမ္ဘာတဝှမ်းရှိ ပဋိပက္ခဒေသများရှိ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများအတွက် ၎င်း၏ ကမ္ဘာနှင့်အဝှမ်း သန့်ဋ္ဌာန်ချ ဆောင်ရွက်မှုများကို မြှင့်တင်ခြင်းနှင့် ထိုသို့ဆောင်ရွက်မှုများတွင် ယူကေအစိုးရကို တာဝန်ခံစေခြင်းတို့ကို လုပ်ဆောင်ပါသည်။

94 <https://www.actionaid.org.uk/>
95 https://www.actionaid.org.uk/sites/default/files/actionaid_uk_strategy_2017.pdf

ကျေးဇူးစကားဆိုခြင်း -

သုတေသနအချက်အလက်များကို အေးလဲ့ထွန်း (EMREF) နှင့် Mariana Cifuentes (AA Myanmar) တို့က ကောက်ယူထားပါသည်။ ဤအစီရင်ခံစာကို Aye Lei Tun (EMREF) နှင့် Mariana Cifuentes (AA Myanmar) တို့နှင့် ပူးပေါင်း၍ Anna Parke (AAUK) နှင့် Niki Ignatiou (AAUK) တို့က ရေးသားခဲ့ပါသည်။ အင်တာဗျူးအတွက် အချိန်ပေးပြီး မိမိတို့အသိအမြင်များကို မျှဝေပေးပါသော အဖွဲ့အစည်းများနှင့် လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးချင်းစီတိုင်းကို ကျေးဇူးတင်ရှိကြောင်း ပြောလိုပါသည်။ ထို့ပြင် ဤအစီရင်ခံစာနှင့် ပတ်သက်၍ ပြန်လည်သုံးသပ်ချက်နှင့် ထည့်ဝင်အကြံပြုချက်များ ပေးခဲ့ပါသော လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များ ဖြစ်ကြသည့် Abhijit Patnaik (AA Myanmar)၊ မောင်မောင်ငြိမ်းချမ်း (AA Myanmar)၊ Dirgha Raj Sigdel (AA Myanmar)၊ Etienne Berges (AA Myanmar)၊ Zeinab Mummin (AAUK) နှင့် Anna Goslawska (AAUK) တို့ကိုလည်း ကျေးဇူးတင်ရှိကြောင်း ပြောကြားလိုပါသည်။

Funded by:

HM Government

EMReF
Enlightened Myanmar
Research Foundation

